

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**“TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN
SAĞLANMASINDA TBMM KADIN ERKEK
FIRSAT EŞİTLİĞİ KOMİSYONUNUN ROLÜ”
KONULU ULUSLARARASI SEMPOZYUM**

4-5 Aralık 2009

İSTANBUL

TBMM
Kütüphanesi

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ KOMİSYONU YAYINLARI NO:1

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TBMM
Kütüphanesi

Yer: 2011-1812

Yıl:

Cilt:

Kısım:

Kopya:

Demirbaş No.

**“TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN
SAĞLANMASINDA TBMM KADIN ERKEK
FIRSAT EŞİTLİĞİ KOMİSYONUNUN ROLÜ”
KONULU ULUSLARARASI SEMPOZYUM**

4-5 Aralık 2009

İSTANBUL

Yayıma Hazırlayanlar:

Güldal AKŞİT
Doç. Dr. Kemalettin AYDIN

EGEMENLİK KAYITSIZ ȘARTSIZ MİLLETİNDİR

ÖNSÖZ

Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulduğu günden bu yana Milletimizin iradesinin tecelli yeri olma özelliğini her zaman ve her şart altında daima korumuş, kuruluş inancı ve heyecanında hiçbir azalma olmamıştır.

Demokrasimizin, çağdaşlaşmanın, hak ve özgürlüklere ulaşmanın ve kalkınmanın en büyük itici gücü ve güvencesi olan Yüce Meclisimiz kurulduğu günden bugüne kadar Halkımızın sorunlarının çözüm adresi olmuştur.

Yasama ve denetim faaliyetleriyle ülkemizin kaderine yön veren Meclisimiz Komisyonlarımızın çalışmalarıyla da gerek yasama faaliyetleri, gerekse vatandaşlarımızın taleplerini değerlendirmek suretiyle halkımızın karşılaştığı sorunların çözümü konusunda etkin çaba içerisinde.

Bu çerçevede Meclisimizin 89. yılında 17. İhtisas Komisyonu olarak Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmuş olması hem ülkemizdeki Kadın haklarının gelişimi, hak ihlallerinin ve ayrımcılığın önlenmesi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin sağlanması bakımından hem de ülkemizde genel anlamda Kadının güçlendirilmesi için ulusal mekanizmanın eksik olan yasama ayağının tamamlanması bakımından çok anlamlı ve önemlidir.

Bu Komisyonun kuruluşu ülkemizde Kadınlara ve Kadın haklarına verilen önemin en üst düzeydeki göstergelerinden birini teşkil etmektedir.

Komisyon, hem yasa teklif ve tasarılarını Toplumsal Cinsiyet Eşitliği açısından inceleyen, hem de vatandaşlarımızın hak ihlalleri ve ayrımcılıkla ilgili müracaatlarını doğrudan alarak inceleyen bir yapıya sahiptir. Yani çift işlevli bir Komisyondur.

Bu işlevini sağlıklı ve etkin bir şekilde yerine getirmek amacıyla 4-5 Aralık 2009 tarihinde düzenlenen “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Rolü” başlıklı uluslararası sempozyumun sonuçlarının Yüce Meclisimizin bu alandaki çalışmalarına ışık tutacağına, yol göstereceğine olan inancım ile TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı Sayın Güldal Akşit başta olmak üzere Komisyonumuzun değerli üyelerine, uzmanlarına, çalışanlarına ve tüm emeği geçenlere; ayrıca Sempozyuma katılarak tebliğ sunan tüm yabancı ülke temsilcilerine, değerli akademisyenlere ve STK temsilcilerine teşekkür ederim.

Mehmet Ali ŞAHİN
TBMM Başkanı

Böylece ülkemizdeki ulusal mekanizmada Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Kadın sivil toplum kuruluşları yanında eksik olan Parlamento ayağı da tamamlanmış bulunmaktadır.

Tüm dünyada özellikle AB üyesi ülkelerde Kadın hakları ile ilgili çalışmalar buna benzer üçlü mekanizmalarla yürütülmektedir.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kuruluş amacının, Kadın haklarının korunması, geliştirilmesi; Kadının her anlamda güçlendirilmesi, her türlü ayrımcılığa ve hak ihlallerine karşı korunması; toplumun Toplumsal Cinsiyet Eşitliği konusunda bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, eğitimi amaçlı ulusal ve uluslararası panel, sempozyum vb. toplantılar düzenlenmesi olduğu da göz önüne alınarak “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Rolü” konulu uluslararası sempozyumun Komisyonun yol haritasının belirlenmesi bakımından faydalı olacağı düşünülmüştür.

Türk Kadınına seçme ve seçilme hakkının verilisinin 75. yıldönümü nedeniyle tüm Kadınlarımızı kutlar,

Bu vesile ile 4-5 Aralık 2009 tarihinde İstanbul’da gerçekleştirilen bu Sempozyuma katılarak veya tebliğ sunmak suretiyle katkı sağlayan TBMM Başkanvekili Sayın Meral Akşener başta olmak üzere değerli Komisyon üyelerine, milletvekillerimize, dış ülkelere gelen katılımcılara, değerli akademisyenlere ve Kadın sivil toplum kuruluşu temsilcilerine teşekkür ederim.

Ayrıca bu sempozyumun gerçekleştirilmesinde emeği geçen TBMM çalışanları ile Komisyon uzman ve personeline teşekkürü bir borç bilirim.

Komisyonumuza ve Sempozyuma değerli desteklerini esirgemeyen TBMM Başkanı Sayın Mehmet Ali Şahin’e ve TBMM eski Başkanı Sayın Köksal Toptan’a şükranlarımı arz ederim. Saygılarımla.

Güldal AKŞİT
TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği
Komisyonu Başkanı

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ

Güldal AKŞİT

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı..... 13

Tibor VARADI

Müsteşar

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Başkan Yardımcısı 15

Ulrika Richardson GOLINSKI

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Daimi Temsilci Vekili 17

Köksal TOPTAN

TBMM Eski Başkanı 21

Egemen BAĞIŞ

Devlet Bakanı 24

Meral AKŞENER

TBMM Başkanvekili 27

BİRİNCİ OTURUM

AB Örnekleri : Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Komisyonları

Yaşar YAKIŞ

Düzce Milletvekili

TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Başkanı 31

Renee DEMPSEY

İrlanda Eşitlik Otoritesi CEO'su 36

Margeret MITCHELL

İskoçya Parlamentosu Eşit Fırsatlar Komitesi Başkanı 40

Dr. Tunga TÜZER

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilci Yardımcısı 43

Dr. Leyla ŞEN

*Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Demokratik Yönetişim
Program Müdürü..... 46*

Müfere ŞİNİK

Kosova Demokratik Türk Partisi Milletvekili 50

Rosa Peris CERVERA

İspanya Eşitlik Bakanlığı Genel Direktörü 54

İKİNCİ OTURUM (Birinci Yarı)

Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliğinde TBMM'nin Rolü ve TBMM ile Sivil Toplum Kuruluşlarının İşbirliği

Prof. Dr. Yıldız ECEVİT

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı 57

Fatma ŞAHİN

Gaziantep Milletvekili

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı 58

Nevin Gaye ERBATUR

Adana Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanvekili 63

Şenol BAL

İzmir Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Katip Üyesi 68

Ayşe Jale AĞIRBAŞ

İstanbul Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi 72

Prof. Dr. Nermin ABADAN UNAT

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi 75

Prof. Dr. Yeşim ARAT

Boğaziçi Üniversitesi Rektör Yardımcısı 79

Prof. Dr. Serpil SANCAR

Ankara Üniversitesi KASAUM Müdürü 83

Doç. Dr. İpek İLKKARACAN

İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi 86

İKİNCİ OTURUM (İkinci Yarı)

Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliğinde TBMM'nin Rolü ve TBMM ile Sivil Toplum Kuruluşlarının İşbirliği

Nazan MOROĞLU

Avukat

İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Başkanı 91

Canan GÜLLÜ

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı..... 96

Hülya GÜLBAHAR

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) Başkanı 100

Sema KENDİRCİ

Avukat

Türkiye Kadınlar Birliği Genel Başkanı..... 106

Halime GÜNER

Uçan Süpürge Derneği Başkanı 109

Müjgan SUVER

Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı AB ve İnsan

Hakları Platformu Başkanı..... 113

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Genel Değerlendirme

Gülsün BİLGEHAN

22. Dönem Ankara Milletvekili

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Eşitlik Komitesi Eski Başkan 116

Ayşe BÖHÜRLER

Yeni Şafak Gazetesi Yazarı..... 120

Prof. Dr. Yıldız ECEVİT

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı..... 126

SORU- CEVAP 131

KAPANIŞ

Güldal AKŞİT

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı..... 144

**“TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASINDA
TBMM KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ
KOMİSYONU’NUN ROLÜ” KONULU
ULUSLARARASI SEMPOZYUM**

**4-5 ARALIK 2009
İSTANBUL TÜRKİYE**

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON
“THE ROLE OF EQUAL OPPORTUNITIES COMMITTEE OF
GRAND NATIONAL ASSEMBLY
OF TURKEY ON GENDER EQUALITY”**

**4-5 DECEMBER 2009
ISTANBUL, TURKEY**

AÇILIŞ

Güldal AKŞİT

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı

* * *

Tibor VARADI

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Başkan Yardımcısı

* * *

Ulrika Richardson GOLINSKI

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Daimi Temsilci Vekili

* * *

Köksal TOPTAN

TBMM Eski Başkanı

* * *

Egemen BAĞIŞ

Devlet Bakanı

* * *

Meral AKŞENER

TBMM Başkanvekili

GÜLDAL AKŞİT

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı

Sayın Meclis Başkan Vekilim, değerli Meclis Eski Başkanımız, değerli Komisyon başkanlarım, Komisyonumun değerli başkan vekilleri, Başkanlık Divanı üyeleri, değerli milletvekili arkadaşlarım, sivil toplum kuruluşlarının değerli temsilcileri, değerli akademisyenler ve yurt dışından toplantımıza katılan değerli konuklar, değerli basın mensupları; öncelikle Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilisinin 75'inci yıl dönümünde sizlere seçilmiş bir Türk kadını olarak hitap etmekten gurur duyduğumu, onur duyduğumu ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum. Hepinize hoş geldin diyor, saygıyla selamlıyorum.

Değerli konuklar, dünya siyasi tarihine baktığımızda kadınların seçme ve seçilme hakkına kavuşmasının zorlu bir sürecin sonunda gerçekleştiğini görüyoruz. Kadınlara 1893 tarihinde ilk defa seçme hakkı verilmiş ve bu ülke Yeni Zelanda olmuş ancak bu ülkede kadınlara seçilme hakkı verilmesi 1919 yılını bulmuş. Kadınlara hem seçme hem de seçilme hakkını birlikte tanıyan ilk ülke ise 1907 tarihinde Finlandiya olmuştur. Kadın milletvekillerinin sayısı ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile doğru orantılı olarak zaman içinde artış göstermiştir. Dünya parlamentolarındaki kadın milletvekillerinin oranı 1945'de yüzde 3 iken 2004 yılında bu oran yüzde 13 düzeylerine yükselmiştir. Ulusal Parlamentosunda en fazla kadın milletvekiline sahip ülke yarıya yakın oranla İsveç olmuştur. Bu tarihî olayların gösterdiği açık gerçek, birçok ülkenin kadınlara seçme, seçilme haklarını verirken aşamalı bir yol izlediğidir. Ülkemizde ilk kez Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından 1930 yılında kadınların belediye seçimlerine katılmaları sağlanmış, böylece Kurtuluş Savaşı yıllarında kadınlar siyasette yerlerini almışlardır. Cumhuriyetimizin kuruluşuyla birlikte toplumsal hayata etkin bir şekilde katılmaya başlayan kadınlar ülkemizin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinde hayati bir misyon üstlenmişlerdir ve 1933 yılında ise köy muhtarı ve heyeti seçimlerine girme hakkı kazanmışlardır ancak kadınlarımız gerçek anlamda seçme ve seçilme haklarını 5 Aralık 1934 yılında Anayasa'da yapılan değişiklikle elde etmişlerdir. Bugün 75'inci yılını kutluyoruz.

Türkiye, 1934 yılında yaptığı bu yasal düzenleme ile birçok Avrupa ülkesinden çok daha önce kadınlara siyasi hakları veren ülke olmuştur. Savaş yıllarının hemen ardından gerçekleştirilen bu değişim sonucu yapılan ilk seçimlerde 18 kadın milletvekili seçilmiş, böylece cumhuriyetin ilk kadın milletvekillerinin Meclisteki temsil oranı yüzde 4,6 olmuştur. Bu durum, büyük önder Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere Cumhuriyetimizin kurucu kadrosunun kadın haklarına verdikleri önemi bir kez daha ortaya koymaktadır. İçinde bulunduğumuz 23'üncü Dönemde ise Meclise 50 kadın milletvekilimiz girdi ve temsil oranı yüzde 9,1 oldu. Hedefimiz bu oranı çok daha yukarılara taşımak ve dünya ortalamasını en azından yakalayıp geçmektir. Kadınlarımızın, yer aldığı her alana nezaket ve zarafet getirdikleri bilinmektedir. İşte siyaset de bu alanlardan biridir. Siyasetteki kadın sayısının artması bu alandaki nezaketin artmasını, zarafetin artmasını, ilişkilerin daha sıcak ve daha anlamlı olmasını sağlamaktadır.

Türk kadınının başta şiddet, ayrımcılık, fırsat eşitsizliği gibi en önemli sorunlarının tamamıyla çözüldüğü bir ülkede yaşaması sadece biz kadınların değil tüm ülkenin hedefi olmalıdır. Bugün burada bir yandan anlamlı bir yıl dönümünü kutlarken, yani 5 Aralığı kutlarken, diğer yandan seksen dokuz yıllık Parlamento tarihimizde ilk kez kurulan ve Parlamentonun 16 asli komisyonuna ek olarak 17'nci komisyon olarak kurulan ve ilk başkanı, kurucu başkanı olmaktan gurur duyduğum Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun yol haritasını belirlemek amacıyla gerek dış ülke örneklerini incelemek gerekse siz değerli akademisyenlerin, sivil toplum kuruluş temsilcilerinin görüşlerini almak üzere düzenlediğimiz bu uluslararası sempozyum için toplanmış bulunuyoruz. Öncelikle, gerek Komisyonumuzun kuruluş aşamasında gerekse bu sempozyumun düzenlenmesinde önemli destekleri bulunan Meclis Eski Başkanımız Sayın Köksal Toptan'a teşekkürlerimi sunuyorum ve tabii ki bu sempozyumun düzenlenmesinde yine büyük destek veren Meclis Başkanımız Sayın Mehmet Ali Şahin Bey'e teşekkürlerimi sunuyorum ve bugün burada bizlerle birlikte olduğu için ve bu toplantımıza katkı sağladığı için Meclis Başkan Vekilimize, bir kadın Meclis Başkan Vekili olarak Sayın Meral Akşener'e yine sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Şahsım ve Komisyon üyesi arkadaşlarım adına başarılı geçeceğine ve faydalı sonuçlara ulaşmamıza vesile olacağına inandığım bu sempozyuma katılan, katılacak olan, fikir ve görüşleriyle bize destek olacak olan tüm akademisyenlere, sivil toplum kuruluş temsilcilerine ve değerli katılımcılara teşekkürlerimi sunuyorum. Hepinize tekrar hoş geldiniz diyorum, başarılı geçmesi dileğiyle saygılar sunuyorum efendim.

TIBOR VARADI

Müsteşar

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Başkan Yardımcısı

Sayın Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanımız, Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Eski Başkanımız, Sayın Bakan Egemen Bağış, Sayın Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı daimî temsilci vekili hanımefendiler, beyefendiler, saygıdeğer konuklar; öncelikle sizlere Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu adına burada hitap etme imkânı verdiğiniz için bana çok teşekkür etmek istiyorum. Sözlerime başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna teşekkür etmek ve onları kutlayarak başlamak istiyorum.

Kadın erkek eşitliği konusunda gerçekten çok önemli bir adım atılmıştır. Kadın erkek eşitliği Türk vatandaşlarının gündeminde bulunmakta ve hak ettiği yeri almaktadır. Kadın erkek eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliği Avrupa Birliği için çok önem taşımakta ve Avrupa Birliğine üye yirmi yedi ülkenin temel insan haklarının kökünde yatmaktadır. Temel haklar şartı, yeni yürürlüğe giren şarttan bahsediyoruz. Sadece kadın erkek arasındaki eşitliğe ithafta bulunmakla kalmıyor, aynı zamanda bazı avantajların daha az temsil edilen cinse, yani pek çok durumda kadınlara verilmesi için de bazı önlemler öngörüyor. Sayın Barroso, Komisyon Başkanımız özellikle bu konuya büyük önem vermiştir ve yeni kurulun oluşturulmasında bunu göz önünde bulundurmuştur. Yeni kurulda başkan vekillerinin üç tanesi kadınlardan oluşmakta ve dokuz komisyon üyesi de yine kadın olarak seçilmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği yine Avrupa Birliğinin genişlemesi sürecinde de çok önem taşımakta. Pek çok alanda, hem Avrupa Birliğinde hem Türkiye’de kadınların karşılaştığı ortak sorunlar bulunmaktadır. Tabii ki atılan adımların ve kaydedilen gelişmenin farkındayız. Türkiye’deki kadınların durumunun son yıllarda geliştirilmesi için önemli çabalar sarf edilmiştir. Özellikle Meclisteki Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasını çok hoş karşıladığımızı ve bu Komisyonun hâlihazırda gerçekleştirdiği çalışmaları da hayranlıkla izlediğimizi söylemek istiyoruz. Yine aynı şekilde toplumsal cinsiyet farkının hem ilköğretimde hem de farklı sağlık göstergelerinde azaltılması için yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bütün bu gelişmelerin sürdürülebilir olması ve daha da güçlendirilmesi tabii ki önem taşımakta, yine de karşımızda büyük zorluklar bulunmakta. Kadınların iş gücü piyasasına katılması Türkiye’de çok düşük oranlarda gerçekleşmekte. Yine, kayıt dışı sektörde çalışan çok fazla kadın olduğunu biliyoruz, pek çoğu ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta ve kadınların potansiyeli tam olarak

kullanılmamakta. Aynı şekilde, kadınların siyasi hayata katılımında da benzer bir durum söz konusu. Mart 2009'da gerçekleştirilen seçimlerde çok büyük bir değişiklik görmedik. 2 tane sadece belediye başkanı bulunmakta ve ilçe düzeyinde de yine rakamlar çok düşük. Hane için şiddet, aile içi şiddet önem taşımakta ve aile içi şiddet için kadınlara karşı aile içi şiddet araştırmasında kadınların yüzde 39'u fiziksel şiddete maruz kaldıklarını söylediler. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Haziran 2009 tarihli Kararı'nda da yine bu konunun ciddiyetinin altı çizilmiştir.

Bütün bu sorunlarla baş edebilmek için Avrupa Birliği ve Türkiye birlikte, el ele çalışıyor ve toplumsal cinsiyet eşitliği standardının daha da yükseltilmesi için çaba sarf ediyor. Özellikle sorunlu alanlara burada, Türkiye'de projelerle değiniyoruz. Örnek verecek olursak: Bizler bir toplumsal cinsiyet eşitliği kurumunun kurulması ve bunun bağımsız bir şikâyet mekanizması olarak toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkla mücadele etmesi için çalışmalar gerçekleştirdik. Tabii ki Meclis Komisyonunun çalışmaları da örnek olarak verilebilir bu çerçevede. İki tane kritik ulusal stratejiden bahsedebiliriz: Bir tanesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin iyileştirilmesi için strateji, diğeri de kadınlara karşı gerçekleştirilen aile içi şiddetle mücadele stratejisi. Tabii ki bütün kurum ve kuruluşlar bu stratejilerle kendilerine verilen görevi yerine getirerek, Türkiye'deki bütün kadınlar için ülkenin dört köşesinde bunun bir gerçeğe dönüşmesi için çalışmalı diye düşünüyoruz. Yine, Avrupa Birliği de kadına karşı aile içi şiddet konusunda çalışmalar yürütmekte ve bu konuda fonlarımız bulunmakta.

Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği gündeminin uygulamaya konulması için çalışmalarımız var ve son olarak da bizler kadınların iş gücü piyasasına katılımıyla ilgili finansman sağlamaktayız. Politika yapımcılarına teknik desteğin sağlanması ve yine istihdam alanında kurum ve kuruluşlara yardımcı olunması açısından çalışmalarımız bulunmakta.

Hanımefendiler, beyefendiler, kadın haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için ortaya konulan yasanın şu anda çok geniş kapsamlı olduğunu ve daha da iyileştirildiğini biliyoruz Türkiye'de ancak yine de bu konuyla, bu sorunla mücadele etmek çok önemli bir görevi beraberinde getirmekte ve hem sivil toplumun hem de Meclisin, politikacıların el ele birlikte çalışmasını gerekli kılmakta. Tabii ki sivil toplum da gelecek yıllarda katkıda bulunmaya devam edecektir. Biz de Komisyon olarak, genişleme sürecinin bir parçası olarak Türkiye'de bu konuya eğilmeye devam edeceğiz.

Beni buraya davet ettiğiniz için tekrar çok teşekkür etmek istiyorum. Başarılı bir sempozyum diliyorum. Çok sağ olun efendim.

ULRIKA RICHARDSON GOLINSKI

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Daimi Temsilci Vekili

Sayın Bakanım, Sayın Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanım, Sayın Meclis Eski Başkanımız, Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili, Sayın Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu Başkan Yardımcısı, saygıdeğer STK temsilcileri, uluslararası misafirlerimiz, uluslararası teşkilatların temsilcileri; burada bugün sizlere hitap etmekten çok büyük bir heyecan duyduğumu söylemek istiyorum. Gerçekten çok önemli ve zamanında, tam zamanında gerçekleştirilmiş bir konferans Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Rolü Konferansı.

Evet, 75'inci yılını kutluyoruz kadınların seçme ve seçilme hakkını Türkiye'de elde etmesinin. Küresel olarak bakacak olursak dünyada da kadına karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi, CEDAW adını verdiğimiz sözleşmenin otuzuncu yılını kutluyoruz. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi 1979 yılında kabul edilmişti. Bu bağlamda, CEDAW'ın, bu sözleşmenin bazı unsurlarından bahsetmek istiyorum. Bu sözleşme kadın haklarının geliştirilmesi ve korunması alanında en kapsamlı sözleşmedir. Sözleşmenin temel amacı, kadın erkek arasındaki eşitliği politikalar, kanunlar ve programlar vasıtasıyla sağlamaktır. Sözleşme, kadın erkek eşitliğinin sağlanması açısından bazı temel adımları atmakta ve kadınların hem kamu hayatında hem de siyasi hayatta eşit fırsatlara sahip olması, hem oy vermek hem seçilmek açısından istihdam ve sağlık alanında da eşit haklara sahip olması için çalışmaktadır. Bu sözleşme bünyesinde taraf devletlerin her türlü önlemleri alması, özellikle kotalar gibi pozitif ayrımcılık unsurlarının uygulanması, yasal değişikliklerin yapılması ve kadınların temel hak ve hürriyetlerden tam anlamda yararlanması amaçlanmaktadır. Yine, kadınların kendi kültür ve değerlerini koruyarak üreme sağlığı konusunda da haklarından faydalanmalarını amaçlamaktadır. Kadınların haklarının tam olarak yerine getirilmesi için gerekli yasal ve mevzuat değişikliğinin gerçekleştirilmesi ve yine her türlü kadın ticaretinin ve kadın istismarının önlenmesi için ülkelerin önlemler alması gerekmektedir.

Bu sözleşmeye taraf olan devletlerin yasal olarak uygulamaya geçirmek zorunda olduğu bazı önlemler bulunmaktadır. Raporların yazılması gerekiyor ve sözleşme bünyesindeki yükümlülüklerini yerine getirdiklerini gösteren bu

dört yıllık raporların hazırlanması gerekmektedir. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nden bahsedeceğimiz zaman 2010 tarihinden de bahsetmemiz gerekiyor çünkü Pekin Platformu'nun yıl dönümü olacak ve bahsedilen sekiz hedeften bir tanesinin de kadın erkek eşitliğinin ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması olduğunu görüyoruz. Bu sekiz hedef tabii ki kalkınma hedefleri arasında yer almakta ve bütün bunlar toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için alınacak önlemleri ortaya koymakta.

Hanımefendiler, beyefendiler, 1985'te Türkiye, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne taraf olmuştur ve 1995 yılında da Pekin sürecine dâhil olmuştur. Türkiye, kadın erkek eşitliği konusunun önemini çok iyi bilmektedir. Anayasa'nın 10'uncu maddesinden bahsedebiliriz. İş gücü piyasasıyla ilgili çıkartılan yeni yasada alınan önlemlerden bahsedebiliriz ve Ceza Kanunu altındaki değişiklikler de Türkiye'deki yasal çerçevedeki gelişmeleri göz önüne koymaktadır.

Yine, CEDAW Sözleşmesi ile gerçekleştirilen önemli başarılardan bir tanesi ulusal eylem planının oluşturulmasıdır. 2008-2013 yıllarını kapsayacak olan bu eylem planı Başbakanlık Kadın Statüsü Başkanlığı tarafından onaylanmıştır. Burada stratejiler öngörülmektedir, kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi için stratejiler öngörülmektedir ve kadınların sosyal ve ekonomik durumlarının toplum içerisinde iyileştirilmesi için bazı önlemler öngörülmektedir.

Yine, aynı şekilde, Türkiye Büyük Millet Meclisi içerisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulması da kadın erkek eşitliği hedeflerine ulaşılması için Türkiye'de verilen önemi göstermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki adımların izlenmesi, Türkiye'deki yasaların uluslararası yükümlülükler bünyesinde uygun hâle getirilmesi gibi önemli görevleri bulunan Komisyon, aynı zamanda kadın erkek eşitliği konusunda da şikâyetleri ele almaktadır ve bu konuyla ilgili gerekli adımları atmaktadır. Çok önemli gelişme kaydedilmiş olmakla birlikte toplumsal cinsiyet eşitliği sisteminin tam anlamıyla uygulamaya geçirilebilmesi için yine bazı adımların atılması gerekmektedir. Daha önceki konuşmacılarımızın da söylediği gibi Türk toplumunda hâlâ önemli toplumsal cinsiyet eşitsizliği durumları bulunmaktadır. Bu sene yayımlanan bir Birleşmiş Milletler raporunda Türkiye 109 ülke arasından 101'inci olmuştur. Toplumsal cinsiyet eşitliği endeksi her sene yayınlanmakta. Bunun içerisinde kadınların karar alma mekanizmalarına katılımının oranları görülmekte. Mesela, kadın

milletvekili sayısı ya da kadın akademisyen sayısı görölmekte. Yine, kadın bakan sayısına bakılıyor, istihdam edilen kadın sayısına bakılıyor ve kadın ve erkekler arasındaki ücret farklılıklarına bakılıyor bu endeks oluşturulurken.

Türkiye’deki kadınların karşılaştığı zorluklar düşük eğitim seviyesi, düşük istihdam. Yerel düzeyde de kadınların temsil sayısı oldukça düşük, yüzde 7,9 ve yüzde 2 görüyoruz. Son seçimlerde tabii ki bir yükselme, bir artış görüldü özellikle kadın milletvekillerinin sayısında. Olumlu bir adım olduğunu görebiliriz ama yine toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin Türkiye’de önemli bir sorun olmaya devam ettiğini görüyoruz. Tabii ki bütün dünyaya baktığımızda rakamların çok da parlak olmadığını görüyoruz. Bir eylem yılı seçilmişti, pek çok taraf ülke buna bir taahhütte bulunmuştu ve o dönemde yüzde 10’luk bir kadın milletvekili sayısı vardı, bugün yüzde 18’e ulaşmış durumdayız; yani yüzde 8’lik bir artıştan bahsedebiliriz. Pekin Konferansının başladığı dönemde de tabii ki o dönemden itibaren bir artış görölmekte. Yüzde 30’luk bir hedef öngörölmüştü 1995 yılında. Sayın Güldal Akşit de bazı rakamlardan bahsetti bize daha önce. 22 ülke bu yüzde 30’luk hedefe ulaşmış durumda ve ülkelerin pek çoğu da kotalar gibi bazı pozitif ayrımcılık unsurlarını ortaya koymuş durumda. Yapılan hesaplara göre seçim sistemlerinde orantısal temsil olan ülkeler 2026 yılında yüzde 40’a ulaşabilecek gibi gözüküyor.

Küresel çapta iş gücü piyasalarına baktığımız zaman kadınların istihdamının erkeklere kıyasla yüzde 70 daha düşük olduğunu görüyoruz. Kadınlar gıdanın yüzde 50’sini üretmekte ama gelirin sadece yüzde 10’unu elde edebilmekte ve dünyadaki mülk edinme oranına baktığımız zaman da sadece yüzde 1 olduğunu görüyoruz. Uluslararası Çalışma Örgütü de 2009 yılında yani bu senenin sonunda 22 milyon kadının daha işsiz kalacağını öngörüyor.

Evet, bütün bu rakamlara baktığımız zaman, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılmasının çok kolay ve hızlı bir hedef olmadığını görüyoruz. Ancak, yapılan çalışmalarla kaydedilen ilerlemeye rağmen yine de daha fazla adımın atılması gerekmekte. Bizler Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı olarak kadınların durumunun iyileştirilmesinin, herkesin, bütün toplumun refahının iyileştirilmesi açısından çok önem taşıdığını düşünüyoruz. Sürdürülebilir bir insani, beşerî kalkınmaya ulaşmak için bunun çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Burada

Türkiye’de gerçekten pek çok ortağımızla birlikte bu hedeflere ulaşmak için çok sağlam şekilde hareket ettiğimizi söyleyebiliriz. Öğrenilen derslerin paylaşılması, hükûmetler arası, ilgili kuruluşlar arasında paylaşılması ve özel sektörün de müdahil edilmesi çok önemli. O yüzden bugün buradaki platformun çok büyük önem taşıdığını söyleyebiliriz. Yine aynı şekilde, mali ve insan kaynaklarının da ortaya konulması, sadece Türkiye’de değil küresel olarak da dünyanın her yerinde çok büyük önem taşımakta.

Sözlerime son verirken şunu söylemek istiyorum: Kadınların insan hakları talepleri çok zor olarak kendilerine veriliyor. Genellikle kadınların hep bu hakları elde etmek için kendilerinin savaşması gerekiyor. CEDAW Sözleşmesi, bütün ülkelerde, kuzeyde, güneyde, doğuda ve batıda bunun oluşturulması için çalışmakta ve kadın-erkek eşitliğinin gerçekleştirilmesi için hepimizin çabalarını bir araya getirmesi gerekmekte. Evet, burada Türkiye’de, pek çok ortakla birlikte çalışmaktan büyük memnuniyet duyduğumu söylemek istiyorum bu hedeflere ulaşmak bağlamında.

Son olarak da Sayın Güldal Akşit’e, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanına, hem nazik davetleri için hem de kişisel çabalarından dolayı çok teşekkür etmek istiyorum efendim.

Saygıdeğer hanımefendiler, beyefendiler; böyle bir toplantıda bulunmaktan ve bir konuşma yapma fırsatını bulmuş olmaktan büyük bir mutluluk ve heyecan duyduğumu sözlerimin başında ifade etmek istiyorum.

Dünyada ve ülkemizde kadın, kadın hakları, kadınla ilgili sorunlar, güncelliğini korumaya devam etmektedir. Her sene, 500 bin çocuk yetersiz beslenmeden ölmektedir. Komşumuz Irak'ta yaklaşık 500 bin kadın dul kalmanın ağır, zor şartları içerisinde sosyal sorunlarıyla birlikte ayakta kalmaya ve hayata tutunmaya çalışmaktadır. Gazze'de, hedef gözetmeksizin kullanılan silahların en büyük mağdurları yine çocuklar ve kadınlar olmaktadır. Zaten bir anlamda çocuklara ve çocuk hakları ihlallerine dönük eylemlerin doğrudan kadınları da etkilediği ve ilgilendirdiği bellidir. Acıyı yine kadın çekmektedir, anne sıfatıyla kadın çekmektedir, evin idarecisi olarak kadın çekmektedir. Bu global sorunların yanında Türkiye'de uygulamadan kaynaklanan çok ciddi sorunlarımızın olduğunu bilmek durumundayız. Bu anlamda aslında kadın haklarından değil insan haklarından söz etmek gerekir diye düşünmekteyim. Bugün kadın hakları olarak alt alta sıralayabileceğimiz yahut kadına karşı haksızlıklar nelerdir diye bir soruya sırasıyla pek çok yanıt verebileceğimiz konularda aslında insan hakları sorununun olduğunu görürüz. O nedenle yapılacak olan uygulamanın ve düzenlemenin bu çerçevede bilinmesi ve ona göre hareket edilmesi gerekir diye düşünmekteyim. Bu anlamda kuruluşunda doğrusunu isterseniz oldukça geç kaldığımız Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun bundan sonraki aşamasında çok ağır bir yükü taşımak zorunda kalacağını burada görev yapan Değerli Başkan ve arkadaşlarımızın bilmesi gerekir diye düşünmekteyim. Bir taraftan mevzuatta eksiklerimizin olduğunu ve onların giderilmesi gerektiğini belki başta kota olmak üzere bilirken öbür taraftan da özellikle uygulamadan kaynaklanan sorunlar konusunda komisyonunun takipçilik yapması gerektiğinin altını çizerek ifade etmek istiyorum. 1934 senesinde Avrupa'da kadına seçme ve seçilme hakkı veren ilk ülkelerden biri olan Türkiye'nin hâlâ Parlamentoda kadınların yüzde 9 gibi çok küçük bir oranda temsil ediliyor olması bizim mevzuatta gerçekleştirdiğimiz ve modern olarak nitelendirebileceğimiz değişikliklerin çok fazla anlam ifade etmediğini bize göstermektedir.

Son yıllarda olumlu gelişme bana göre şudur: 2002-2007 arası Türkiye Büyük Millet Meclisi ceza yasaları mevzuatı değişikliklerinde Başkanlığını yaptığım Adalet Komisyonunda Türkiye'deki kadın sivil toplum örgütlerinin katkısını olağanüstü olarak değerlendirmek isterim. O zaman bizim komisyonumuza gelen ve yaklaşık otuz Türk ceza yasası mevzuatı, ceza yasası, usul yasası mevzuatlarında bize katkı yapan yönlendiren arkadaşlarımızın çok büyük bir iş başardıklarını şükranla ifade etmek istiyorum. O ceza yasaları zaman içerisinde önemli değişikliklere uğradılar ama bizim kadın sivil toplum örgütlerimizin müdahil olduğu ve böyle değil şöyle olması lazım gelir diye bize yol ve yön gösterdiği konularda şu ana kadar bir değişiklik ihtiyacı Türkiye'nin gündemine gelmemiştir. Biz zaten oradan hareketle sivil toplum örgütlerinin yasa yapımında daha etkin bir görev alması için Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzük'ünde bir değişiklik yapmayı öngördük. Benim imzamlı Meclis Başkanlığına verilen bir İç Tüzük değişikliği önerisinde konusuna göre ilgili sivil toplum örgütünün görüşünü mutlaka Türkiye Büyük Millet Meclisi ilgili komisyona almak zorunda kalacaktı. Benim bu önerim, İç Tüzük değişikliği önerim, Meclisimizin Anayasa Komisyonundan geçti şu anda Genel Kurulun gündemindedir. Bu sağlanabildiği takdirde zannediyorum yasa yapımında özellikle uygulamaya dönük olarak ilgili sivil toplum örgütlerinin Meclisimize çok büyük bir katkısı olacaktır. İlk olarak üzerinde durmak istediğim konu budur.

İkincisi: Bu dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinde 50 hanım milletvekilimiz görev yapmaktadır. Bunlar olağanüstü bir görev yapıyorlar yani kendilerine tek tek 50 arkadaşımıza teşekkür etmek istiyorum. Çok güzel şeyler hep beraber gerçekleştirdik. Çok önemli görevler aldılar. Türkiye'yi içeride ve dışarıda çok iyi temsil ettiler. Türkiye Büyük Millet Meclisinde geçen dönemde 5 hanım arkadaşımız vardı, bunlardan 2 tanesi başkan vekiliydi. Sayın Akşener Sayın Mumcu'yla birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi oturumlarını liyakatle başarıyla çok iyi yönettiler ve onların yönettiği Genel Kurullarda olay sayısı yok denecek kadar hep az olmuştur. O nedenle bizim yasama çalışmalarına da kadın eli değdiği zaman gerçekten güzel şeyler, başarılı işler oluyor bunu orada görme imkânı bulduk.

Saygıdeğer hanımefendiler, beyefendiler; burada çok güzel şeyler söylendi, çok güzel temenniler dile getirildi. Bu tür platformları mutlaka çoğaltmak lazım, sıkça yapmak lazım. Uluslararası yahut ulusal düzeyde bu tür toplantıları Anadolu'ya yaymak lazım diye düşünüyorum çünkü Anadolu insanımızın da kadın-erkek bu tür konuları tartışması, bilmesi ve katkı yapması gerekir. Dün ben Zonguldak'ta dört toplantıya katıldım. Hemen hemen dördünün tamamında yani yarısı değilse bile kalabalığın çok önemli bir bölümünün kadınlardan müteşekkil olduğunu memnuniyetle gördüm. Yani artık Anadolu'da konu olarak ne önüne koyarsanız koyunuz götürdüğünüz her sorunun muhatabı olarak kadınları da görme imkânı buluyorsunuz çünkü kadınlarımız da çok iyi eğitim alıyorlar. Hâlâ eğitim dışında kalan genç kızlarımız olmasına karşılık burada çok önemli sorunların birtakım teşviklerle de aşılmasının başarıldığını görmekteyiz.

Bir teşekkür de Sayın Alev Dedegil'e izin verirsiniz. Bu toplantının yapılması fikrini Sayın Akşit'le birlikte ilk öne atanlardan bir tanesi olmuştur. Bu toplantı bana göre şu formatıyla, şu görüntüsüyle, şu fotoğrafıyla bile amacına varmıştır diye düşünmekteyim ama programa baktığımız zaman çok değerli konuşmacıların çok önemli konuları da burada paylaşacaklarını görüyoruz. O nedenle sonuçtan öyle ümit ediyorum ki herkes buradan kazançlı çıkacaktır ve hepimiz Türk toplumunun daha ilerilere götürülebilmesi için, gidebilmesi için çok önemli bir katkıyı sağlamış olacağız. Ben emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum. Yabancı konuklarımıza tekrar hoş geldiniz diyorum. Sayın Akşit'e ve arkadaşlarına bundan sonraki çalışmalarında engin başarılar diliyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum. Teşekkür ederim.

EGEMEN BAĞIŞ

Devlet Bakanı

Sayın Başkanım, çok değerli konuklar; bugün böyle bir anlamlı toplantıda sizlerle birlikte olmaktan çok büyük memnuniyet duyuyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Gerçekten, siyasi büyüğümüz ve benim her zaman çok takdir ettiğim Meclis eski Başkanımız Sayın Köksal Toptan biraz evvel çok anlamlı bir söz söyledi: Kadın hakları, insan haklarının ayrılmaz bir parçası. Yani kadın haklarını insan haklarından ayrı bir şekilde değerlendirebilmemiz söz konusu değil. Bizim geleneklerimiz de bunu böyle gösteriyor. Biz cenneti bile annelerimizin ayaklarının altında arayan bir kültürden geliyoruz. Tarih boyunca Türk hakanları yurtlarını yanı başlarındaki hatunlarıyla birlikte yönetmişlerdir. Bu yüzden bugün Meclisimizdeki kadın oranı evet cumhuriyet tarihimizin en yüksek oranı ama çok daha yüksek olmalı. Evet, kamuda çalışan kadınların sayısı daha da artmalı. Sadece siyasette ve devlet yönetiminde değil şirketlerimizin yönetiminde de, medyamızda da, üniversitelerimizde de, sanatta da kadınlarımızın çok daha aktif olması gerekiyor. Sorumluluğunu üstlendiğim ve hepinizin desteğini hissederek yürüttüğüm Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle bütünleşme sürecinde de bu çok çok önemli.

İlk göreve geldiğimde ziyaret ettiğim komiserlerden bir tanesi direkt konuyu Türkiye'deki kadın-erkek eşitliğine getirmişti. Döner dönmez o zamanki kadın ve aileden sorumlu bakanımız, şu an Millî Eğitim Bakanımız olan Sayın Nimet Çubukçu'yla görüştüm "Nimet bu konuda hemen bir şey yapmamız lazım yoksa ben bu adamların önünde ne diyeceğimi bilemiyorum." demiştim ve kendisiyle ilk katıldığım Bakanlar Kurulunda çok güzel birtakım çalışması ortaya koyarak bugün burada bizleri bir araya getiren Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Teşkilat Yasası'nın Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilmesine aracılık etmiştik, iyi ki yapmışız. Şimdi Avrupa'ya gittiğim zaman bu konu gündeme geldiğinde en azından anlatacak bir şeylerim var.

Bu çerçevede ülkemizde hepimizin rahatsız eden bu eşitsizliğin veyahut da daha iyi olmasını arzu ettiğimiz dengenin sadece ülkemize has bir konu olmadığını da özellikle vurgulamak istiyorum. Yıllar evvel çevirmenlik yaptığım bir dönemde Türkiye'den gelen bir grup kadın

hakları üzerine çalışan sivil toplum örgütü temsilcileriyle Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı eyaletlerini ziyaret etmiştik ve orada konunun içine girince aslında bu konunun, aile içi şiddetin, kadın erkek eşitsizliğinin çok medeni gördüğümüz çok demokrat gördüğümüz, sorunlarının tamamını aşmış ve çağdaşlaşmış olduğunu zannettiğimiz ülkelerde de en az bizdeki kadar kronik olduğunu görüyoruz. Bugün ziyaret ettiğim Avrupa Birliği üyesi ülkelerde de oradaki yurttaşlarımızla, vatandaşlarımızla oturup sohbet ettiğim zaman, yaşadıkları birtakım olayları bizimle paylaştıkları zaman bu konunun Avrupa'da da çok ciddi bir mesele olduğunu görüyoruz.

İki gün evvel Avrupa Parlamentosunda Dışişleri Komisyonu üyeleriyle yaklaşık 100 parlamenterle bir toplantı gerçekleştirdik ve orada Türkiye'nin AB süreciyle ilgili, Türkiye'nin dış politikasıyla ilgili, Türkiye'nin içinde yaşanan gelişmelerle ilgili, demokratik açılım sürecimizle ilgili birçok sorulara maruz kaldım ve parlamenterlerin sorusuna cevap vermeye çalıştım. Orada gündeme gelen konulardan bir tanesi de Türkiye'deki kadın-erkek fırsat eşitliği ve kadınlarımızın rolü konusundaydı. Parlamenterlerle konuşurken onları artık ülkemizde bir Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun bir asli komisyon olarak kurulduğunu yani Meclis gündemine gelen her kanun metnini değiştirebilme yetkisine sahip olduğunu ve kadın-erkek fırsat eşitliğini gözetebilecek bir mekanizmaya kavuştuğumuzu anlattım. Meclisimizde cumhuriyet tarihimizin en yüksek oranında kadın temsiline bulundğunu anlattım ve son yapılan kabine revizyonunda da kadın bakan sayısını yüzde 100 artırdığımızı söyledim ama işte başmüzakereci olunca ülkenizi savunacak bir şeyler bulmanız gerekiyor ama şimdi burada biz bizyiz, iğneyi kendimize çuvaldızı başkalarına batırmamız gerekir. Bu konuda hep beraber el ele vermemiz lazım ve kadınlarımız, hepimizin annesi, hepimizin eşi, hepimizin kız kardeşi, hepimizin kızı. Bu konuda iktidar muhalefet ayrımı olamaz. Biraz evvel Güldal Hanım çok güzel bir söz söyledi, dedi ki: "Mecliste kadın sayısı artarsa siyasette kadın nezaketi artarsa çok daha pozitif bir ortam içerisinde çalışırız." Ne kadar haklı olduğunu başımdan geçen bir örneklerle sizlerle paylaşmak istiyorum - müsaadesini almadım Meral Hanımdan bu konuda ama- ben kendisinin bir ablalığını sizlerle paylaşmak istiyorum: Bu görevden evvel biliyorsunuz Partimin Genel Başkan Yardımcısı olarak farklı ülkelerde,

farklı temaslarda bulunup, farklı yerlerde bu tür konuşmalar yapıyordum bir gün Almanya’da yaptığım bir konuşmanın konuşmayı yaptıktan tam üç hafta sonra Mecliste farklı bir konu tartışılırken bir ajans tarafından çarpıtılarak biraz da anlamı çok bir şekilde -biraz değil, bayağı- değiştirilerek servise konulduğunun haberi geldi. O sırada Meclisimizi Meral Hanım yönetiyordu ve göz göze geldiğimizde işaretle yanına çağırdı ve gittiğimde bana: “Egemen Bey bir abla olarak bir tavsiyede bulunma ihtiyacı hissettim. Biraz evvel bir demecinizin ajanslara düştüğünü gördüm. Sizi tanıdığım kadarıyla o cümlelerin sizden çıkmış olma ihtimalini pek düşünmüyorum, isterseniz bir inceletin arkadaşlarınıza tekzip yayınlamanızda fayda olabilir.” Ve ben o uyarı üzerine gerçekten baktım ve çok vahim hatayla karşı karşıya kaldığımı gördüm ve Başkanımızın tavsiyesi üzerine tekzip yayınladım. O yayınladığım tekzip, daha sonra hukuki bir süreçte çok işime yaradı, çok faydasını gördüm. İşte bu gösteriyor ki Mecliste iktidar muhalefet, aynı parti, farklı parti hiç farkı yok. O abla şefkatiyle, o anne şefkatiyle birbirine yaklaşabilen insanların sayısını artırabilirsek demek ki biraz evvel Meclis Başkanımızın da söylediği gibi o tırnak içindeki olayları da minimize etmiş olacağız ve gerçekten de bu sene Türkiye’de seçimsiz bir yıla giriyoruz. 2010 yılında Türkiye’de seçim yok. Bazı apartman yöneticilikleri ve bazı ticari odaların falan seçimleri olabilir ama Türkiye’de bir seçim yok. Bu seçimsiz yılın değerini iyi bilmeliyiz. Kadını erkeği, askeri sivil, genci yaşlısı, iktidarı muhalefeti, köylüsü kentlisi, Alevi’si Sünni’si, Müslüman’ı Müslüman olmayanı bütün vatandaşlarımız hep beraber el ele vermeliyiz, Meclisteki partilerimize sahip çıkmalıyız ve Türkiye’nin AB standartlarına gelmesini, gerçekten çağdaş, demokratik, müreffeh bir ülke olması için atması gereken adımları, geçirmesi gereken kanunları, yapması gereken Anayasa değişikliklerini hep beraber yapmaları için el ele vermeliyiz. Buradan sizlerin huzurunda kadın siyasilerimize, kadın milletvekillerimize bir çağrıda bulunmak istiyorum: Belki bizim başaramadığımızı onlar başarırlar. İktidar muhalefet bütün bayan milletvekillerimiz elele verirler ve bize öncülük ederler. Bu sene Türkiye’nin AB yılı olsun diyorum. Hepinize teşekkür ediyorum, komisyonunuza başarılar diliyorum.

Çok değerli katılımcılar, çok değerli Bakanımız, Komisyon Başkanımız, uzun bir süre beraber çalışmaktan büyük memnuniyet ve gurur duyduğum Sayın Köksal TOPTAN sayın milletvekili arkadaşlarımız, iktidar muhalefet, Kosova'dan gelen parlamenter arkadaşlarımız, yabancı misafirlerimiz, çok değerli sivil toplum örgütlerinin başkanları, yöneticileri, Akademisyen büyüklerimiz, arkadaşlarımız, basınımızın değerli temsilcileri; sizleri saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

Benden önce konuşan arkadaşlarımız güzel şeyler söylediler ama ben karşınızda Atatürk Türkiye'sinin sağladığı fırsatları yakalamış bir kadın olarak bulunuyorum. Burada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Rolü diye bir sempozyumla beraberiz. Bütün bunların içinde "fırsat eşitliği" diye bir kavram var. Genellikle insan hakları ve kadın hakları içerisinde yürüdü konuşmalarımız ve tartışmalar o anlamda yürüyor. Ben bir tarihçiyim, eski bir akademisyenim. Uzun yıllar Cumhuriyet Tarihimizi anlattım üniversitede öğrencilerimize. Aynı zamanda da İstanbul'a yakın bir şehrin, yani Kocaeli'nin Gündoğdu köyünden yola çıkıp, karşınızda bulunan bir kadını. Ben leyli meccani denilen yani parasız yatılı okullarda okuyup bu kürsüden size hitap ediyorum. Bunu sağlayan yol neydi? Fırsat eşitliğiydi ama o fırsata ulaşma imkânını sağlama iradesiydi. Yani o neydi? Cumhuriyeti kuran iradenin, Büyük Atatürk'ün Cumhuriyetin geleceğini emanet ettiği gençlerle cumhuriyetimizin, modernleşmenin, aydınlanmanın itici gücü, motor gücü olma emanetini de yüklediği biz kadınlara sağladığı o günün şartlarında pozitif ayrımcılık diyebileceğimiz o yolu değerlendiren, o şansı yakalayan o fırsat havuzuna bir şekilde ulaşabilmiş kadınlardan birisiyim ben.

Hep söylenir, hep söyleriz, yıllarca önce, Avrupa'nın pek çok medeni kabul ettiğimiz ülkesinden daha önce seçme ve seçilme hakkının, çeşitli hakların Türk kadınına verildiğini. Bununla övünürüz. Zaman zaman da çok fazla çaba harcamadığımız için bu hakları doğru kullanamadık gibi bir öngörümüz, bir kanaatimiz de olur. Ben çok çaba harcamadık, hak etmedik, verildi kullanamadık kanaatine katılmıyorum bir akademisyen olarak. Türk kadını Osmanlı döneminde de dünyadaki hemcinsleriyle aynı dönemde çeşitli çalışmalar yapmıştır. Şefika Hanımları, Refika Hanımları, Fatma Aliye Hanımları unutamayız ama sürekli savaşlar içinde bulunmuş,

açları doyurmak, çıplakları giydirmek mecburiyetinde kalmış bir kadın, kişisel hakkının peşinde, siyasi haklarının peşinde koşma konusunda geride kalabilmiştir ama o irade İstanbul'da, İzmir'de, Ankara'da, Yozgat'ta, Konya'da vardır. Dolayısıyla bu hakkı da teslim ettikten sonra bu hakların, seçme seçilme haklarının bize verilmesinin nedeni Atatürk hakkı kabul eden, hakka saygı duyan bir lider olarak bu hakkı teslim etmiştir ama esas olan burada bu modernleşmenin, aydınlanmanın, kadın üzerinden ve kadına emanet edilerek yürütülmesi meselesidir, zannediyorum gözden kaçan budur. O gün itibarıyla hatırlayın benim yaşımdakiler ve benden büyük akademisyenler bileceklerdir, kadınları hayatın içine, meslek gruplarının içine, siyasetin içine katmak için yapılan iyimser ayrımcılıkları, pozitif ayrımcılıkları hatırlayın. Dahi çocukların yurt dışına eğitim için gönderildikleri kanunu hatırlayın ve o kanunun yüzde 50'sinin kızlar tarafından oluşturduğunu hatırlayın. Ha şimdi kanunlar açısından bakıldığında mutlaka eksiklerimiz vardır, mutlaka eksiklerimiz olacaktır çünkü kanun değimiz, hukuk dediğimiz şey yaşayan canlı bir organizmadır. İhtiyaçlara göre değişir. İhtiyaçlar değiştikçe o kanunun, o hukukun bize olan mesafesi değişir, çeşitli farklı ihtiyaçlara cevap verecek yeni anlayışlar ortaya çıkabilir. Bunlar devam edecektir ama biz nerede eksik yaptık ki uygulamada o gün ile bugün arasındaki fark, Avrupa'yla o fark bu kadar açıldı? Onun için bu soruyu fırsat konusunda sormamız lazım geldiğini düşünüyorum. Eğitimde, meslek seçiminde, prestijli mesleklerde, siyasette, kadınlarımızın o fırsat havuzuna gidecek yolun kolaylaştırılması konusunda ne eksikliğimiz var? Bu fırsat meselesinin sorgulanmasıyla ilgili hangi konularda, hangi eksikleri bıraktık? Neleri yeniden tanzim etmemiz lazım diye sorgulamamız lazım geldiğini düşünüyorum.

Şimdi bugün burada çoğunu yakından tanıdığım, ömrünü kadın haklarına, özellikle siyasette kadının temsil oranının yükseltilmesine, karar mekanizmalarında daha fazla yer almalarına, ekonomik bağımsızlıklarının geliştirilmesine harcamış hocalarımız, sivil toplum örgütü mensuplarımız var, gazetecilerimizin olduğunu zannediyorum -onları göremedim- o bütün o gayretlerin, o bütün çalışmaların sonucunda biz Mecliste bugün yeterli olmamakla birlikte 50 kadın milletvekili olarak görev yapıyoruz ama bir sorun daha var: Biliyor musunuz Mecliste birden fazla görev yapan milletvekili sayısı son derece azdır. En eski daha fazla milletvekilliği görevini ifa etmiş 2 kişi var, biri benim, yani üçüncü dönemim, biri de Sayın Birgen Keleş. Çoğu arkadaşımız ilk dönemlerini, ilk dönemde seçilmişler, birinci dönemlerinde görevlerini sürdürüyorlar. Dolayısıyla kadın milletvekillerinin, kadın

siyasilerin, kadın parlamenterlerin oluşturduğu bir bilgi havuzu, bir ortak hafıza da yok ve kalıcılığı yakalayabilmiş, kalıcı olabilmiş bir kadın portföyü, siyasetçi portföyü de oluşturabilmiş değiliz. Bir diğer sorgulanması gereken, siyasette kadınla ilgili olarak sorgulanması gereken alanın bu demin ifade ettiğim kalıcılık sorunu olduğunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Kadınların politikada yer edinebilmesi, karar mekanizmalarında daha fazla yer alabilmesi için 1993 yılından beri hiç ara vermeden aktif politika yapan bir kadın olarak geldiğim yer şudur ki, edindiğim kanaat şudur ki: İyimser ayrımcılık, yani erkeklerin çok hoşlanmadığı tabiriyle kotanın dışında yapılacak pratik bir yol yoktur. Kadınları kendi arasında yarıştırabilirsiniz o zaman da fermuar sistemini oluşturursunuz. Hatta bir başka şey daha var, mutlaka ve mutlaka olması gereken bir başka konu da şudur: Kadınlar politikaya geç başlıyor. Kadınlar ekonomik özgürlüklerini tam anlamıyla sağlayamıyor. Kadınlar daha az para kazanıyor dolayısıyla seçim finansmanında kocasına, ağabeyine ve babasına ihtiyaç hissediyor. Böyle olduğu için de ilk defa politikaya girmiş, ilk defa aktif politika yapacak, milletvekilliği seçimine katılmış kadınların seçim finansmanının, hepimizin vergilerinden, siyasi partilere verilen o seçim yardımından bir parçanın ayrılıp benim gibi üçüncü dönemini yaşayan kadınlar için değil ama ilk defa, ilk defa politikaya başlamış, broşür nasıl bastırılır bilmeyen, afiş nasıl bastırılır bilmeyen, seçim çalışması nasıl yapılır bilmeyen kadınlarımız için ayrılması gerektiğini ve bunun bir kanunla Anayasa çerçeve içerisinde düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum ve bunu bir kanaat hâline getirdim 1993'ten bugüne kadar aktif politika yapan bir kadın olarak.

Bu sempozyumun başarılı olacağına inanıyorum. Görüş alışverişi açısından Avrupa Birliği ölkelerinin yaşadığı pratikle bizim yaşadığımız pratiğin yan yana getirilmesi, birleştirilmesi, birbirimizden faydalanılması ve görüş birliğine varılması açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Bir diğer konu da: Avrupa Birliği, çocuk hakları, kadın hakları, siyasette kadının daha fazla yer alması, şiddet konusundaki birlikteliğimiz ve bizden talepleri konusunda en ufak bir eleştiriyle karşılaşmamaktadır ama öncelik sıralamalarında zaman zaman Avrupa Birliğinin Türkiye'den talep ettiklerinin bir taviz gibi algılanması sonucunda Avrupa Birliğine yönelik, Avrupa Birliği ölkelerine ve onların yöneticilerine yönelik halkımızda, vatandaşımızda bir menfi duygu söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla önceliklerimizi, dünyanın ortaklaştığı sorunlar üzerinden çözmeye gidersek Avrupa Birliğiyle olan ilişkilerimiz açısından da çok faydalı olacağını düşünüyorum ve her birinizi saygıyla selamlıyorum.

OTURUM 1

AVRUPA BİRLİĞİ ÖRNEKLERİ : KADIN HAKLARI VE CİNSİYET EŞİTLİĞİ KOMİSYONLARI

OTURUM BAŞKANI

Mevlüt ÇAVUŞOĞLU

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Başkanı

KONUŞMACILAR

Yaşar YAKIŞ

Düzce Milletvekili

TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Başkanı

* * *

Renee DEMPSEY

İrlanda Eşitlik Otoritesi CEO'su

* * *

Margeret MITCHELL

İskoçya Parlamentosu Eşit Fırsatlar Komitesi Başkanı

* * *

Dr. Tunga TÜZER

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilci Yardımcısı

* * *

Dr. Leyla ŞEN

*Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Demokratik Yönetişim Program
Müdürü*

* * *

Müfera ŞİNİK

Kosova Demokratik Türk Partisi Milletvekili

* * *

Rosa Peris CERVERA

İspanya Eşitlik Bakanlığı Genel Direktörü

YAŞAR YAKIŞ

Düzce Milletvekili

TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Başkanı

Sayın Başkan, Sayın Meclis Başkan Yardımcısı, Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı, Sayın Valim, değerli katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Sayın Panel Başkanımızın da Türkiye'nin kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyinde şimdi önümüzdeki yıldan itibaren Başkan olacak olmasından ötürü, aday olarak belirlenmiş olmasından ötürü kendisini candan kutluyorum. Bu kadar prestijli bir göreve bir Türk'ün gelmesi, çok layık olan bu görevin Sayın Çavuşoğlu'nun şahsında gerçekleşmiş olmasından ötürü de gurur duyuyorum.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; bu panelde biz Avrupa Birliğindeki örneklerden, kadın-erkek eşitliği örneklerinden bahsedeceğiz. Pek tabii ki o ülkelerde bu konunun nasıl gelişmekte olduğunu ve konumunun ne olduğunu çok iyi bilen, araziden gelen insanlar olduğu için, ben bunun Türkiye tarafını, bir de Avrupa Birliği Uyum Komisyonu olarak, benim Başkanlığını yaptığım komisyon olarak bu sürece nasıl katkıda bulunuyoruz, o konuda birkaç şey söyleyeceğim.

Önce mevcut durumun fotoğrafını çekersek Türkiye'de, nereden başlamak lazım bilmiyorum, aslında 1926 yılıdır bu alanda en büyük adım atıldığı dönem ama çok daha eskisine gidersek, İslam öncesi Türk toplumlarına gidersek, bugün sabahki konuşmacılardan biri de belirtti, kadının yeri hakanın sağındadır. Dolayısıyla, Türk geleneğinde böyle köklü, kadına çok saygın bir yer verme geleneği mevcuttur esasen.

1926'ya ginceye kadar Osmanlı döneminde de kadınlar çok önemli görevler almıştır ama toplumun yapısı nedeniyle, Osmanlı yönetiminin ister istemez teokratik boyutu olması nedeniyle bazı sınırlamalar vardı. Bunun ilk belirtisini, belki hatırlarsınız, Lord Kinross diye bir İngiliz'in bir kitabı vardır "Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu" diye, orada anlattığı bir menkıbe vardır. 1920 veya 1921 yılında Karasi Milletvekili, şimdi ismini hatırlamıyorum, Mecliste bir kanun değişikliği, Tahriri Nüfus Kanunu'nda yani Nüfus Sayımı Kanunu'nda bir değişiklik yapılmasını öneriyor. İstedığı değişiklik, Osmanlı döneminde belki bilirsiniz, sadece erkek nüfus sayılırdı, kadınlar nüfusta sayılmazdı

çünkü Osmanlı'nın asıl nüfus sayımından amacı, savaş olursa kaç tane asker çıkarabileceğiz, buydu, bu Karasi Milletvekili kürsüye çıkıyor ve Tahriri Nüfus Kanunu'nun bir maddesinde değişiklik yapılarak kadınların da nüfus sayımı sırasında sayılmasını öneriyor. O kadar büyük tepki görüyoruz ki bu teklifini anlatma imkânı bulmadan kürsüden inmek mecburiyetinde kalıyor, sene 1921. Bundan beş sene sonra, Atatürk'ün ilk büyük devrimlerinden biri sayılan Medeni Kanun'u kabul etmek suretiyle, en azından miras paylaşmasında ve aile hukukunda kadına eşit statü veren adım atılıyor. Sonra, 1930'da yerel seçimlerde kadınlara seçme hakkı veriliyor, 1934'te ulusal seçimlerde de bu hak veriliyor.

Benim küçük kasabamda, Akçakoca'da -Karadeniz kıyısında küçük bir kasabadır- 1936 yılında 8 kişilik belediye meclisinde 2 tane kadın üye var, sene 1936. Dolayısıyla o zaman nasıl büyük bir adım atıldığını görüyoruz. Biraz sonra da anlatacağım, toplum bunu özümsemediği sürece, farkındalık artmadığı sürece, bunun sahibi olmadığı sürece sadece bu hakkın verilmesiyle, mevzuatta böyle bir değişiklik yapılmasıyla bir yere varılamaz. Onun için, birinci husus altyapının hazırlanmasıdır. Altyapının mevzuat boyutu var, yasa uygulayıcıları boyutu var, yargı boyutu var. Şimdi, biz mevzuat açısından öyle zannediyorum çok ileri bir noktaya gelmiş bulunuyoruz. Belli başlı uluslararası sözleşmeleri imzaladık, CEDAW Sözleşmesi onlardan biridir. Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, OECD'nin, AGİT'in sözleşmelerine, tavsiye kararlarına, hepsine tarafız. Kahire Eylem Planı'nı kabul ettik. Pekin Deklarasyonu'nu da hiçbir çekincesiz onayladık. Dolayısıyla, altyapı hazır. Bu kadar geniş çerçeveli altyapı yeter mi? Hayır. Hem yasalarımızda ona uygun olmayan maddeleri ayıklamamız lazım, daha önemlisi de uygulamada bir sorun çıkıyorsa o sorun sizin mevzuatınız, başka bir ülkenin mevzuatıyla tıpatıp aynı olsa dahi, eğer o kültür yoksa toplumda, yasa uygulayıcıları kendilerine sağlanan hareket serbestisi alanı içinde o yasayı aynı mevzuata sahip olan başka bir ülkedeki yasayla aynı şekilde uygulamayabilir. Bu, kadının toplumdaki yeri, bu konudaki farkındalık, bu konudaki gelenek, hepsiyle alakalıdır. Odesa'daydım, oradaki Türk İşadamları Derneğinde koyu Fenerbahçeli bir arkadaşımız vardı. Enteresan bir şey anlattı. Fenerbahçenin yurt dışındaki ilk maçı 1914 yılında Odesa'da olmuş. Odesa'dan telgrafla İstanbul'a maç hakkında haberler veriyor, şu kadar gol attı, filanca gol attı diye. Fakat o

gönderdiği haberlerden bir tanesinde önemli bir ayrıntı yer alıyor bu toplantıyı ilgilendirenler açısından. Telgrafta diyor ki: “Stadyumda çok sayıda kadın seyirci vardı.” Sene 1914, Ukrayna. Kadın orada topluma herhâlde daha fazla katılıyor ki stadyumda çok kadın bulunması Türk habercisinin dikkatini çekiyor ve bunu bildiriyor. Biz bunu işte, kültürün, yaşam tarzının bir parçası olarak görmeliyiz. Çok gereksiz bir ayrıntı belki ama bu ayrıntıdan çıkaracağımız ders şu: Türkiye’de de bugün, belki yakın geçmişte de, çok sayıda bayan futbol maçını seyretmeye gidiyor, sayıları her gün de artıyor ama bu konuda dahi Türkiye’nin bir tarafıyla başka tarafı arasında da fark var. Neden? Yaşam tartı dediğimiz, kültür dediğimiz, gelenek dediğimiz, alışkanlık dediğimiz her şey bunun içinde. Dolayısıyla, yasaları değiştirmekle bir yere varamıyoruz. Burada bu konunun bir süreç olduğunu, yani belli şeyleri yaptıktan sonra nokta koyduk, bununla bundan sonra ilgilenmeye gerek yoktur denemeyeceğini ortaya koymak için söylüyorum.

Mevzuat bunun “elif, b”sidir. O olmadan, mevzuatta değişiklik olmadan bir yere varamazsınız. Mevzuatta değişiklik için de bunun partiler üstü düzeyde ele alınması gerektiğine inanıyorum. Yani sivil toplum kuruluşlarının bu konuyu ele alırken, bu konuyu yürütürken, bu konuyu parlamentoda takip ederken mutlaka partiler üstü düzeyde yaptıkları takdirde daha başarılı olacaklarına inanıyorum.

İkinci konu, ben not almıştım ama benden önceki konuşmacılar benden çok daha belagatli bir şekilde bunu vurguladılar, kadın hakları veyahut da kadın-erkek eşitliğinin en önemli boyutu insan haklarıdır. İnsan hakları bir ülkede yüzde 100 kusursuz şekilde uygulanıyorsa eşitliğin önemli bir bölümü kendiliğinden çözümlenmiş olacak.

Benim vaktiyle görev yaptığım ülkelerden birinde, ismini söylemeyeceğim, otomobil kazası yapıp bir erkeğin ölümüne sebebiyet verdiğiniz takdirde kan bedeli olarak o ülkenin parasıyla 120 bin lira ödüyorsunuz, bir bayanı öldürürseniz, bayanın ölümüne sebebiyet verirsiniz kan bedeli olarak o ülkenin parasından 60 bin lira ödüyorsunuz. Şimdi, bu mevzuat, kural. Dolayısıyla, bu mevzuat pek tabii ki o ülkenin insanların kültüründe de bir yer yapıyor ve o mevzuat orada kaldığı sürece kültür de bu şekilde geliyor. İşte, mevzuatın önemi sadece bundan ibaret değil ama, mevzuatın ne kadar önemli olduğunun örneklerinden bir tanesi budur.

Üçüncü husus siyasi iradedir. Siyasi irade, en üst düzeydeki siyasi irade bu konuda yasaları çıkardıktan sonra da takipçi olmazsa, bu işi yapan memuru cezalandırmazsa mesafe kaydedemeyiz. Siyasi iradeyi yürütme erki temsil eder, yani yürütme erkinde siyasi irade varsa bu başarıyla sağlanabilir ama bir de yasa uygulayıcılarının... Yasa uygulayıcılar kimlerdir? Hâkimler, savcılar, bir de kolluk kuvvetleri. Yasa uygulayıcılarından kolluk kuvvetleri bölümü yine yürütme erkinin elinde ama bir de yargı var, savcılar ve hâkimler. O, bağımsız yargının parçasıdır. Dolayısıyla mevzuatı çıkardıktan sonra yargının o mevzuatı Türkiye'deki kültürün etkisinde değil, Batı'daki, örnek aldığımız ülkelerdeki uygulamanın çerçevesinde, orada nasıl uygulanıyor? Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bu konudaki uygulaması nedir? Avrupa Birliğinin mahkemesi olan Lüksemburg Divanındaki uygulaması nedir? Onlara bakmak suretiyle, onlardan esinlenerek, onların uygulamasına paralel hâle getirecek bir yargı sistemimizin olması, yargı mensuplarımızın olması lazım. Yasa uygulayıcılarının arasında -yargıyı, polis ve kolluk kuvvetlerini saydım- bir de bürokrasi var. Bürokrasinin de bu konuda aynı hassasiyeti göstermesi lazım.

Şimdi, Türkiye'de bütün bunlar açısından bir milat sayılabilecek olan tarihin 1926 olduğunu söyledim. Atatürk'ün sağlığında bu konuda epey mesafe kaydedildi. Benim küçük kasabamda dahi yüzde 25 oranında belediye meclisinde kadın olduğunu söylemekle belirttim onu. Ama zaman içinde bu aşılmış. Neden aşılmış? Çünkü toplumdaki farkındalık olması gereken düzeyde değildi. Aradan geçen zaman içinde farkındalık arttı, şimdi öyle zannediyorum biraz daha bu işin farkındayız. Batılı ülkeler standardında farkında mıyız? Hayır, değiliz. Bunu sağlayacak olan kimdir? Sivil toplum kuruluşlarıdır. Bu sivil toplum kuruluşlarının partiler üstü düzeyde bu konuyu yürütmeleri hâlinde başarılı sonuçlar alınacağına inanıyorum. Bazen sivil toplum kuruluşları bunu bir çeşit feminizm hareketi olarak takdim etmeye çalıştıkları zaman orada bir risk doğacağını da bildirmek isterim. Çünkü bu iş bir militanlık hâline dönüştüğü zaman fazla bilenmiş hâle geliyor ve sanki konu bir feminizm-antifeminizm konusu imiş gibi oluyor. Hâlbuki onun üstünde insan hakları sorunu hâline getirebilirsek çok daha başarılı sonuç alırız. Ondan sonra da bu bizim için bir yaşam tarzı hâline gelecektir. Yaşam tarzı nedir? Yani akşam yemeği sofrasında bir tane bayanın bulunması

yemek ahengini değiştirir. Bir toplantıda çok sayıda bayanın bulunması toplantının ahengini değiştirir. Bazı ülkelerde bayan savunma bakanı oluyor. O ülkenin savaş ilan etme ihtimali sanki bana daha az olacakmış gibi geliyor çünkü bir bayanın o mevkide bulunması, yirmi yaşındaki delikanlı oğlunu savaşa gönderecek olan insan... “Milli savunma bakanının savaş ilanındaki rolü nedir?” diyeceksiniz ama en azından meclise sunulacak olan kararın oluşmasında milli savunma bakanının rolü vardır. Orada farkındalık olur.

Sayın Akşener’in hem İçişleri Bakanlığı göreviyle hem Meclis Başkan Vekilliği göreviyle hem zarafetiyle hem dirayetiyle nasıl büyük bir şey kattığını hepimiz görüyoruz. Sayın Akşit’in bu komisyona verdiği canlılık sayesinde bu konudaki farkındalığın nasıl arttığını görüyoruz. İşte, sivil toplum kuruluşları ve farkındalığın artması sayesinde biz Avrupa normlarına ulaşmaya çalışacağız.

Bu konunun daha fazla ayrıntılarına belki sorular aşamasında geliriz, onun için ben şunu söylemek istiyorum: Avrupa Birliğine katılım sürecinde biz Avrupa lkelerinin normlarını almaya çalışıyoruz. İçinde kadın-erkek eşitliği boyutu olan yasa taslakları veyahut da tasarıları Mecliste benim Başkanlığını yaptığım komisyona da geliyor. Orada biz Avrupa Birliği müktesebatına uyumlu olmayan bir husus var mı diye belirlemenin ötesine geçiyoruz bazen. Tamam, Avrupa Birliği müktesebatına uygun ama Avrupa Birliğindeki rnek uygulamalara da uygun mu, ona da bakmak istiyoruz. Bazen o açıyla inceleyip raporumuza bunu da dercediyoruz. Yani diyoruz ki: “Kadın-erkek eşitliği konusunda şu norm henüz Avrupa Birliği müktesebatı hâline gelmemiştir, dolayısıyla Türkiye’den bu kanun geçerse Avrupa Birliği müktesebatına aykırı olmayacak ama Avrupa Birliği lkelerinin çoğunda norm biraz daha yüksektir müktesebat hâline gelmediği hâlde. Dolayısıyla bu normun yakın bir zamanda o yüksek standarda getirilmesi mukadderdir er veya geç.” Onun için biz müktesebatın şimdiki hâline uymak için değil, yarın geleceği hâline uyması için de buradaki şu kuralı şu hâle getirelim diye görüş bildiriyoruz ve Genel Kurula bu şekilde gidiyor konu.

Böylelikle konuşmama burada son vermek istiyorum. Hepinize dikkatiniz için çok teşekkür ediyorum.

RENEE DEMPSEY

İrlanda Eşitlik Otoritesi CEO'su

Teşekkür ederim Sayın Oturum Başkanı, günaydın saygıdeğer parlamenterler, temsilciler, konuşmacılar, delegeler ve meslektaşlarım.

Ben konuşmamın mümkün olduğunca son hâlini hazırlamaya çalışıyordum bir önceki konuşmacımız konuşmasını yaparken. Umarım, anlamını bozmadan, mümkün olduğunca kısaltabilirim konuşmamı.

Öncelikle, buradaki meslektaşlarıma şunu hatırlatmak istiyorum, kendi ülkem İrlanda'yı hatırlatmak istiyorum. Bazılarınız biliyor, tanıyor olabilirsiniz, bazılarınız tanımayabilirsiniz. Bazılarınızı da tanıyorum, yakın zamanda İrlanda'yı ziyaret ettiniz ve burada iadeyi ziyaret yaparken çok onur duyduğumu, bu saygıdeğer sempozyuma katılmaktan ne kadar mutlu olduğumu söylemek isterim.

Batı kıyısında, Avrupa'da küçük bir ekonomiyiz biz. Bir elimiz Birleşik Krallık'ta, diğer tarafta Amerika Birleşik Devletleri'ne komşuyuz ve bizden biraz uzakta ve yakında olan komşularımız. Ekonomimiz açık bir ekonomi ve nüfusumuz yirmi yıl öncesine oranla oldukça heterojen, Hristiyan, standardize olmuş bir nüfus ve yüzde 50-50 kadın-erkeğe bölünmüş bir nüfusumuz var. Bu aşamada belki bir toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın-erkek eşitliği oluşturmuşuz diyebilirim. Ancak, yakın zamanda ve son yirmi yılda ekonomik büyümeye bağlı olarak çok daha çeşitli bir toplum gerçekleştirdik. Çok daha değişik bir topluma, daha zengin bir kültüre sahip olduk ama bu bizim karşımızda zorluklar da getiriyor, sadece toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda değil ama genel anlamda eşitlik konusunda.

Belki biraz da geçmişimizden bahsetmem gerekiyor, özellikle yasa konularında ve eşitlik konusunda. 1937 yılındaki Anayasa'mız temel hakları içeriyor, temel konuları içeriyor ama 1970'lerde Avrupa Birliği'ne giriş süresince daha yasal ve daha kesin olarak eşitliğin, özellikle toplumsal cinsiyet anlamında ne demek olduğu daha kesin hatlarla belirlendi. Ben o zamanlar memurluk görevindeydim ve orada bir yasa vardı evlilikle ilgili. Eğer memur olan bir kadın evlenirse hemen işinden ayrılması gerekiyordu eskiden ve şimdi Avrupa Birliği mevzuatıyla birlikte böyle bir değişiklik getirildi ve İrlanda'nın içinde bile böyle bir yasanın kaldırılmasında oldukça büyük bir direnişle karşılaşıldı, özellikle

ataerkil olarak yaklaşanlar, erkek egemenliğine inananlar büyük bir direnç gösterdiler. Ben çok şanslıydım aslında, bütün bu yeniliklerin, bu yasaların arkasındaydım. Evlenmişim, çocuklarım olmuştu, çocuklarım için doğum izni almıştım. Şimdi çocuklarım büyüdü ve yine kendi ekonomik ve entelektüel refahımı koruyabildim çocuk doğurma ve çocuk büyütme yıllarım arasında. Öncelikle sadece toplum değil aynı zamanda mevzuata da çok şey borçluyum. Özellikle anneme ayriyeten çok şey borçluyum çünkü kendisi özellikle temelde eğitimle başlanması gerektiğini düşünürdü eşitlik öğrenimine.

İrlanda Eşitlik Otoritesi'nin de yöneticisi olduğum için çok mutluyum ve iki türlü mevzuatla İrlanda'da biz bu eşitlik konusunu alıyoruz. Önceki mevzuatlarımıza da dayanıyor aynı zamanda. 1998-2008 yılları arasındaki mevzuatımız istihdam alanındaki eşitsizlikleri hedef alıyor. Aynı zamanda 2008 yılında eşit statü hakkı da, yasası da çıkarıldı hem eğitim hem de hizmetler ve konut alanında. Şimdi iki yasa da dokuz tane eşitlik alanına dayanmakta. Bunlar toplumsal cinsiyet, medeni hal, aile statüsü, yaş, cinsel eğilim, din, engeller, ırk ve seyahat özgürlüğü, topluma bir üye olma. Birkaç tane kurum var, Eşitlik Otoritesi ve Eşitlik Mahkemesi.

Eşitlik Otoritesi'nin görev alanı oldukça büyüktür. Eşitliği sağlamak ve ayrımcılıkla savaşmak için halka bilgi verdiğimiz merkezlerimiz var, özellikle mevzuat, doğum izni ve babanın ve annenin doğum izniyle ilgili. Aynı zamanda da mevcut ayrımcılıkla savaşmak için bilgiler sunuyoruz, partnerlik, ortaklıkla yapıyoruz, eğitimler veriyoruz, iyi uygulamalarla ilgili deneyimlerimizi paylaşıyoruz ve araştırmalar da yapıyoruz. Çünkü eğer bir konuyu ölçemezsiniz yönetemezsiniz, bu çok temel bir unsurdur.

Öteki yanda, Eşitlik Mahkemesi oldukça yarı adli bir kurum. Eşitlik vakalarında kararlar alıyor ve istihdam eşitliği ve eşit statü yasalarını da baz alıyor. Bunların ikisi de devlet bütçesiyle yürüyen kurumlar ancak hükümetten bağımsız çalışıyorlar. Hükûmette de yine adalet departmanı söz konusu ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili de görevlerini yerine getirmek durumunda.

Ulusal kadın stratejisi 2007 yılında başlatıldı ve iki yüz on iki farklı eylem hazırlandı ve eşitlik departmanı da, adalet departmanı da bunu uygulamakla yükümlü.

Şimdi, hepsini detaylı olarak sayamıyorum ama isterseniz sonra size bütün konuşmamın bir kopyasını verebilirim, hem Oturum Başkanımızın isteğini yerine getirmiş olurum, kısa konuşurum hem de sizin ihtiyaçlarınıza cevap verebilirim.

Aslında, toplumsal cinsiyet eşitliğinin de ötesine gidiyoruz ve toplumsal cinsiyete dayalı pek çok meseleye değiniyoruz. Çünkü İrlanda’da çok çeşitli bir nüfus var ve kadınlar da birbirinden farklı ve her birinin farklı ihtiyaçları var. İrlanda’da kadınların yüzde 46’sı evli, % 3’ü ailesine bakıyor ve % 5’i de kendinden büyük aile fertlerine bakıyor.% 11’i altmış beş yaşın üstünde ve yüzde 11’i de kadınların İrlanda orijinli değil, İrlandalı değil özünde, farklı uluslardan, farklı ülkelere dayanmakta kökleri.

Tabii ki, eğitim ihtiyaçları, birtakım hizmet ihtiyaçları da çok önemli bir unsurunu oluşturuyor, kadınlar da bu kişilerden hiç de farklı değil. Birtakım istatistikler var elimde. Kısa tutmak için bunlara değirmeyeceğim, ama bahsettiğim bu detaylar, bu istatistikler kadınlarla ilgili, isterseniz daha sonra sizlere iletilebilir.

Eşitlik otoritesi olarak araştırmalarımızda hem kadınların çeşitliliğini hem de farklı ihtiyaçlarını göz önünde bulunduruyoruz. Kadınlarla ilgili son raporumuz yeni yayımlandı. İsmi “Kadının yeri” iş gücü piyasasına kadının katılımıyla ilgiliydi. Çünkü, İrlanda pek çok alanda kadınları istihdam konusunda büyük başarıda bulundu. 300 binden fazla kadın 1998-2007 yılında iş gücü piyasasına katıldı. Bu da 1 milyonluk bir iş gücü piyasasının genelinin 300 binlik bir kısmı diyebiliriz.

Yine aynı zamanda, cam tavan büyük bir sorun olarak karşımıza çıkıyor ve orta ve yüksek düzeyde idari pozisyonlarda sıkıntılar yaşanıyor. Öğretmenlik ya da hemşirelik gibi kadın işi olarak görülen konular yine aynı şekilde görülüyor, orada kadınlar daha fazla, ama erkeklerin yaptığı işler olarak görülen mesleklerde de erkekler fazla, böyle sıkıntılar hâlâ var.

Araştırmamız oldukça karmaşık bir tablo çiziyor kadınların istihdama katılımıyla ilgili. Her ne kadar seviyeler iyileşmiş olsa da birtakım boşluklar söz konusu ve eğitimler, izinlerle ilgili birtakım iyileştirmeler yaşanmış olma da yine yüzde 8’lik bir oranda iyileşme görülebiliyor.

Göz önünde bulundurduğumuz bir bakış açısı analizimiz de şu: Çocuk bakımı, aileye bakmak, yaşlı aile üyelerine ya da engelli yaşlı üyelerine bakmak rolü. Kadınlar ve erkekler arasında bu rolün paylaşılması gerektiğine inanıyoruz hem maaşlarda hem ücretlerdeki eşitliğin sağlanabilmesi için. Bu ihtiyacın altını çizdik, İrlanda Kadın Konseyiyle de bu konuyu görüştük. Bizim araştırmamız şunu gösteriyor merkezî yönetime: Kadınlara da İrlanda'da aynı ekonomik seçimlerin sunulması gerektiğini düşünüyoruz. Aynı zamanda, kamu ve özel sektörle de birlikte girişimlerde bulunduk. Toplumsal cinsiyet meselelerinde bilinci artırmaya çalıştık ve pek çok vaka çalışması yaptık. Buradaki dinleyicilerimiz ne kadar başarılı olduğumuzu görünce, duyunca mutlu olacaktır.

İrlanda'daki çok uluslu büyük bir şirkette çalışan bir kadın vardı ve bir ayrımcılığa uğradı, orada büyük oranda tazminat hakkına sahip oldu. Bu tazminat 65 bin euroluk bir tazminattı, bu da eminim, vakanın öneminin altını çiziyordur ve mahkemelerin de bu konuyla ilgili bakış açısının altını çiziyordur. Ama, tabii ki, birtakım araçlar gerekiyor kişilerin daha iyi uygulamalarda bulunabilmesi için.

Farklı programlarda, küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemek gerekiyor, aynı zamanda firmaların uygun politikaları uygulaması ve iş hayatı dengesini kurabilmesi için böyle araçlara ihtiyacımız var. Yani, iş verenlerin kadınların iş hayatına katılabilmesi ve orada kalabilmesi için birtakım araçlardan haberdar olması gerekiyor. Aynı zamanda, kadınların, özellikle engelli kadınların ya da etnik açıdan azınlıkta bulunan kadınların da aynı şekilde aynı haklara sahip olması gerektiği, bu hakların artırılması gerektiğini söylemek gerekiyor.

Karşımızdaki yeni bir güçlük de şu: Yine böyle bir ekonomik krizdeki eşitliği sağlayabilmek. Eşitliğe odaklanmak, hem kamu hem özel sektör organizasyonları için iyilik getiriyor. Aynı zamanda, kişilerin potansiyellerine ulaşabilmesi için bariyerleri azaltmak, bariyerleri ortadan kaldırmak, böyle bir ekonomide bize yardımcı olacaktır.

İrlanda'da biz çok şey başardık. Umarım, size anlattıklarım ilginizi çekmiştir. Yine de önümüzde yapılacak çok şey var. Eşitliği başarabilmek, demokrasi ister, her zaman, her konuda tetikte ve aktif olmayı ister.

Sayın Başkanım ve sizlere beni dinlediğiniz için çok teşekkür etmek istiyorum ve bu onuru sizlere tekrar belirtmek istiyorum.

MARGERET MITCHELL

İskoçya Parlamentosu Eşit Fırsatlar Komitesi Başkanı

Sayın Başkan, hanımefendiler, beyefendiler; bu sempozyuma bugün katılmak benim için büyük bir şeref vesilesi ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna çok teşekkür etmek istiyorum.

2009 yılında biz İskoç Parlamentosunun onuncu yılını kutluyoruz ve sağlık, eğitim, adalet gibi konularda çok önemli işlere imza atmış bir parlamentodan bahsediyoruz. Tabii ki, Birleşik Krallık Parlamentosu da temel alanlarda çalışmalarını göstermekte. Bizim Eşitlik Komisyonumuz diğer komisyonlar gibi farklı siyasi partilerden gelen politikacıların oluşmakta, 8 üyemiz var Kadın ve Erkek Komisyonunda. Parlamentomuzda da toplam 45 kadın ve 85 erkek milletvekilimiz bulunmaktadır.

Fırsat eşitliği konusu aslında oldukça karmaşık bir konu. Çünkü, halihazırdaki mevzuatın büyük bir kısmı İskoç Parlamentosunda değil de Birleşim Krallık Parlamentosunda hazırlanmakta, Avrupa Birliği mevzuatıyla da uyum söz konusu.

Tabii ki, detaylarına girmeyeceğim, ama bu alanda söylememiz gereken önemli konu şu ki: Bizim gerçekten büyük yetkimiz, gücümüz var ve biz, bunu kullanıyoruz. İskoç Parlamentosunda da mevzuatlar hazırlanmakta, bunlardan bir tanesi çok önemli. Çünkü bu, bu alanda gerçekleştirilen ilk yasaydı. Bu da istismarla ilgili bir yasaydı. Aile içi şiddetle ilgili ve aile içi istismarla ilgili bir yasaydı. Genellikle aile içi şiddete maruz kalan kişilerin, on vakadan dokuzunun bir erkek tarafından aile içi şiddete maruz kaldığını biz ortaya koyduk ve bizim komisyonumuz yeni yasa teklifleri için incelemede bulunmakta, parlamenter denetimde bulunmakta ve önemli alanlarda da gerekli durumlarda müdahale edilmesini sağlayabilmekte.

Yine, İskoç Hükûmetinin eşitlik alanında yaptığı konulardan bir tanesi de özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği alanında pek çok kamu kurumunun bizim toplumsal cinsiyet eşitliği görevi adını verdiğimiz bir görevi yerine getiriyor olması, ayrımcılık olmaması ve yine istismarın engellenmesi ve kadın ve erkekler arasında eşitliğin sağlanması açısından yasalarımız bazı hususları öngörmekte.

Eşit fırsatların verilmesi de çok önemli. Aslına bakacak olursanız, bizim İskoç Parlamentomuzun temel kurucu ilkelerinden bir tanesidir eşit fırsatlar hususu. Eşit fırsatlar adil olmakla ilgili olmakla birlikte sadece bizim Eşit Fırsatlar Komisyonumuz ya da Fırsat Eşitliği Komisyonumuzun görevi değil, diğer bütün komisyonların görevi dâhiline girmektedir. Yani, bütün komisyonlar kendi çalışmalarında fırsat eşitliği hususunu göz önünde bulundurmak durumunda.

Komisyonlarımıza bakacak olursak, bir parlamenter denetim görevinin olduğunu görüyoruz. Tabii ki, her parlamentonun hükûmeti üzerinde böyle bir denetim yetkisi vardır. Bunun yanı sıra, 2010, 2012 yılındaki bütçemiz hazırlanırken, farklı portföyler, sağlık, eğitim, adalet gibi konular göz önünde bulundurulmakta ve bu bütçe planları da geçtiğimiz iki yıl içerisinde denetlenirken, özellikle eşit ücret konusu dikkate alınarak denetim yapılmıştır. Yerel hükûmetlerde biz bu konuyu değerlendirdik. Bu sene de sağlık hizmetlerinde eşit ücret konusunu değerlendiriyoruz, inceliyoruz.

Yaptığımız incelemelere baktığımız zaman, büyük bir çoğunluğu kadınlardan oluşan binlerce kişinin aynı iş için aynı ücreti almadıkları yolunda şikâyetlerde bulunduklarını görüyoruz. Yani, eşit işe eşit ücret ilkesinin olmadığı yönünde bazı şikâyetler alıyoruz. İşte, denetim ve inceleme süreçlerimizde, uzmanlar, bağımsız uzmanlar komisyonumuza geliyorlar ve daha etkili bir şekilde bizim sorunlarımızı ele alıyorlar.

Eşit ücret konusunun dışında, yine toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili olarak ceza, adalet sistemiyle ilgili konuları ele aldığımızı söyleyebiliriz. Geçen hafta cezaevlerindeki tutuklu kadınlarla ilgili bir rapor hazırladık. Aynı suçu işleyen kadın ve erkeklerin aldıkları cezalar, yine çocuklarıyla birlikte hapisshanede olan kadınlarla ilgili olarak bir rapor hazırladık.

Son olarak söylemek istediğim, altını çizmek istediğim bir konu da ücretsiz aile işçileri, yani kendilerine bağımlı olan bir arkadaşlarına ya da aile üyelerine bakan, fakat bunun için herhangi bir ücret almayan kişileri söylüyoruz. Burada 660 bin kadar kadından bahsediyoruz, nüfusumuzun da yedide biri ve bu kişilerin büyük bir çoğunluğu kadınlardan oluşmakta ve başka birisine bakım sağlamak için kendi sosyal hayatlarından taviz veren insanlardan bahsediyoruz. Tabii ki, bu, ücretsiz bakıcı adını verebileceğimiz kişilerin sorunlarıyla ilgili olarak bir toplantı düzenlendi,

bir yuvarlak masa toplantısı düzenlendi ve politikacılar bir araya geldiler ve çok resmî olmayan, gayriresmî bir ortamda, yan yana, birlikte bu konuları tartıştık. Böyle bir formatın çok daha faydalı olduğunu düşünüyoruz. Farklı uzmanların fikirlerini aldıktan sonra, Parlamentoda da bu ücretsiz bakıcıların durumlarıyla ilgili bir görüşme yapıldı ve biz İskoç Hükûmeti ve diğer politikacılarla birlikte bu konuyu tartışmış, ele almış olduk.

Hanımefendiler, beyefendiler; bizim komisyonumuzun gelecekteki işleriyle ilgili olarak göz önünde bulundurduğu bazı konulardan bahsetmek istiyorum. İnsan ticareti örneğin, yani bir başka deyişle, kadın ve çocuklar ve diğer kişiler, kendi istekleri dışında zorla İskoçya'ya getirilip çalışmak mecburiyetinde bırakılan kişilerden bahsediyoruz. Aslına bakarsanız, bu, küresel bir problemdir. O yüzden, sizin de bu konuda bizimle paylaşabileceğiniz her türlü bilgi bizim için çok önemli bir yer taşımakta.

Son olarak, İskoçya'daki sorunlarımız, tabii ki, benzer olabileceği için Türkiye'deki sorunları da biz öğrenmeyi çok isteriz. O yüzden, bugünkü konuşmaları dinlemeyi dört gözle bekliyorum ve bütün burada edindiğim bilgileri ve tecrübeleri de İskoçya Parlamentosunda komisyon üyelerimizle paylaşacağım.

Çok teşekkürler.

DR. TUNGA TÜZER :

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye Temsilci Yardımcısı

Değerli katılımcılar, öncelikle burada bulunmaktan duyduğum onuru dile getirmek istiyorum.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulmasını büyük bir memnuniyetle karşılıyoruz ve komisyonun çalışmalarına teknik anlamda her türlü katkı ve desteği sağlamaya hazır olduğumuzu belirtmek istiyoruz.

Bugün, diğer konuşmacılardan biraz daha farklı olarak, sizlere özellikle kuruluşumuzdan ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla Türkiye’de yürüttüğümüz, destek olduğumuz faaliyetlerden bahsetmek istiyorum.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, temelde sürdürülebilir kalkınmaya yönelik nüfus politikalarını desteklemek amacıyla kurulmuş bir kuruluş, ama en önemli temel çalışma alanlarından biri toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların ve genç kızların insan haklarından yararlanması, birer birey olarak hak ettikleri saygıya kavuşmaları için güçlendirilmelerini sağlamak. Türkiye’de de 1971 yılından beri çalışmalarımızı gerek devlet kuruluşları, gerekse üniversiteler, akademik kuruluşlar, sivil toplum kuruluşlarıyla sürdürmekteyiz.

Sayın Yakış’ın da bahsettiği gibi, 1994 yılında Kahire’de kabul edilen, Türkiye’nin de taraf olduğu Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı özellikle kadınların güçlendirilmesine, eşitliğin sağlanmasına önemli bir başlangıç sağlamıştır.

Eylem planındaki, bizim özellikle üzerinde durduğumuz, katkı sağladığımız çalışmalar arasında her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadına karşı şiddetin ortadan kaldırılması ve her alanda, politika, kamu alanında her düzeyde eşit katılım ve temsiliyetin sağlanması yer alıyor. Bunu bir sene sonra yapılan Beijing Toplantısında da aynı şekilde bütün ülkeler destekleyeceklerini taahhüt ettiler ve bu konuda çalışmaları güçlendireceklerini söylediler.

Türkiye’de, kadına karşı şiddetle mücadele en fazla destek sağladığımız, en çok çalıştığımız alanlardan biri. 2005 yılından beri, özellikle Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüyle iş birliği hâlinde, ulusal kadına karşı şiddetle mücadele kampanyasına destek sağlamaktayız. Bu kapsamda, pek çok değişik kurum ve kuruluşla birlikte çalışmalar yürüttük, Futbol Federasyonundan

iletişim fakültelerine kadar. Bunun yanı sıra, hepinizin hatırlayacağı, televizyonlarda yayınlanan şiddete karşı hazırlanan birtakım spot filmlere, Sayın Başbakanın da yer aldığı, Diyanet İşleri Başkanıyla birlikte yer aldığı spot filme de destek sağladığ. Bu kampanya hâlen yürütülmekte. Zaman zaman basında yer alan aktiviteleri de yürütmekteyiz.

Özellikle Avrupa Birliği mali katkısıyla Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyecek çalışmalar yürütmeye devam ediyoruz. Bunlardan bir tanesi, kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele programımızdır. Bu program, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün desteğiyle, birlikte yürüttüğümüz bir çalışmayla kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele ulusal eylem planının hazırlanmasıyla son buldu. Bu eylem planı, Türkiye’de aile içi şiddeti sonlandırmak için tüm kurum ve kuruluşlara görevlerini, yapması gereken işleri ve bunları ne şekilde yapacaklarını ayrıntılı olarak belirten bir eylem planı olarak planlandı ve bunu gerek yaygınlaştırmak gerekse uygulamaya sokabilmek için farkındalığı artıracak iletişim stratejileri ve etkinlikleri yürütüldü.

Bu program çerçevesinde, aynı zamanda şiddet kurbanlarıyla çalışan, doğrudan şiddetle karşılaşmış kadınlara hizmet sunan hizmet sunuculara yönelik eğitim programları başlatıldı. Bugüne dek Emniyet, sağlık personeli, adli personel, medya ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak yürüttüğümüz çalışmalarda sizin de gördüğünüz gibi, oldukça geniş bir kapsama erişmeyi başardık. Bu alışmalar elbette her zaman ilgili devlet kuruluşunun, İçişleri Bakanlığının, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün, Sağlık Bakanlığının ev sahipliğinde, bizim teknik desteğimizle yürütülen alışmalar. Bu çalışmaların sonunda hedeflediğimiz, ulaşmak istediğimiz temel noktada şiddet kurbanlarına sağlanan desteğin gerek yerel gerekse ulusal düzeyde koordinasyonu bir ulusal kayıt sistemine erişilmesidir.

Bunun yanı sıra, yürüttüğümüz bir başka çalışma, 2006 yılından beri altı şehirde yürüttüğümüz kadınların ve genç kızların insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik bir program. Bu programın en önemli özelliği Türkiye’deki tüm Birleşmiş Milletler kuruluşlarının İçişleri Bakanlığı, Sabancı Vakfı niversitesiyle birlikte ortak yürüttüğü bir çalışma olması. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, bu çalışmayı bu ortak grup adına yürütücü olarak yürütmekte. Burada ulaşmak istediğimiz nokta, şehirlerin birer kadın dostu şehir olması, kadınların yaşamlarını daha rahat sürdürebilecekleri, sorunlarına daha kolay çözüm bulabilecekleri ve en önemlisi, yerel yönetimlerle daha sıkı bir iş birliği hâlinde çalışabilecekleri

şehirlere ulaşmak. Bu amaçla, iş birliği ortamı oluşturmaya yönelik diyalog toplantılarıyla başladığımız çalışmada bütün taraflara yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konularda eğitimler sağladık ve bunun sonucunda yerel olarak toplanan yöneticiler ve kadın kuruluşları birlikte sorunlarını tespit edip, bunlara yönelik yerel eşitlik eylem planları geliştirdiler.

Yerel eşitlik eylem planları, her alanda kadınların yaşamını kolaylaştırmak, kalitesini artırmak, haklarından yararlanmalarını sağlamak için alınması gereken, zaman zaman çok basit olabilen bazı tedbirleri ve bunları uygulayacak kuruluşları, uygulama şekillerini içeren planlar. Bu planlar, altı şehirde hazırlandı, gerek valilik gerekse belediye meclisleri tarafından, il özel idareleri tarafından onaylandı, resmen kabul edildi ve uygulamaya kondu. Bu uygulamayı kolaylaştırmak için de Sabancı Vakfının sağladığı sivil toplum kuruluşlarına, akademik kurumlara, yerel yönetimlere verilen küçük çaplı hibelerle ilk adımları atmış olduk. Bugün geldiğimiz noktada, bu altı şehir ocak ayında yapılacak bir kapanış toplantısıyla kadın dostu şehir olma yolunda ilerledikleri nokta konusunda sertifikaya edilmiş, belgelendirilmiş olacaklar. Bunun Türkiye'deki diğer yerel yönetimlere de uygulanabilir bir model olarak örnek olmasını umut ediyoruz ve bu konuda da başka şehirlerin talebi, ilgisi ve destek ihtiyacı olduğunu görüyoruz.

Yine, desteklediğimiz, yürüttüğümüz bir başka çalışma, Avrupa Komisyonu mali desteğiyle yürüttüğümüz ve İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüyle yaptığımız, sekiz şehirde sığınma evi, şiddete uğramış kadınlar için sığınma evi inşası, tefrişi. Elbette, biz Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu olarak inşaat ve tefriş işinden ziyade, bu sığınma evlerinin yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği hâlinde yönetilmesi, kadınlara hizmet sağlanması üzerinde çalışmak istiyoruz ve planlarımız bu yönde. Bu amaçla, gerek belediyeler gerekse sivil toplum kuruluşlarına yönelik kapasite geliştirme çalışmaları yapıyoruz. Daha önceden hazırlanmış, az önce bahsettiğim ulusal eylem planı çerçevesinde hazırlanmış materyalin ve kayıt sisteminin yerel gereksinimlere göre adaptasyonunu sağlıyoruz ve telefon başvuru hatları, destek amaçlı yerel “network”ler, yerel ağlar kurarak şiddet kurbanlarının daha kolay topluma yeniden kazandırılmasını sağlamaya çalışıyoruz. Bu çalışma, hâlen 2010 sonuna kadar sürecek bir çalışma ve inşaatlar bazı illerde tamamlanmış, bazı illerde yürümekte.

Teşekkür ederim.

DR. LEYLA ŞEN

*Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Demokratik Yönetişim Program
Müdürü*

Sayın Başkanım, Sayın Valim, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli mensupları, değerli katılımcılar; bugün, bana bu panelde düşen rol bir haritalama çalışması. Dünyadaki farklı eşitlik komisyonlarıyla ilgili genel bir perspektif vermeye çalışacağım.

Öncelikle, insan haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin yaşamın her alanına dâhil edilmesi bağlamında neden eşitlik komisyonları çok önemli?

Eşitlik komisyonlarının önemi, kadının statüsü, kadına karşı yapılan ayrımcılığın ve kadına karşı eşitsizliğin altında yatan nedenlere bütüncül bir bakış açısı ve kararlıkla gidilmedikçe, kadın ve erkeklerin yaşamları, ihtiyaçları, öncelikleri, kendi bağlamları içerisinde doğru bir şekilde analiz edilmedikçe, bu analizlere dayalı bir şekilde kurumların, yapıların ve sistemlerin gerçek anlamda dönüştürüleceği önlemler alınmadıkça iyileştirilmeyecektir bu gerçekten hareketle. Peki, neden parlamentolarda eşitlik komisyonları? Hepimizin bildiği, devletlerin, hükümetlerin politikalarının en resmî ifadeleri yasalardır. Eğer yasalar önünde kadının erkekle eşitliği yoksa, kadına karşı ayrımcılık yasalarla besleniyorsa, bu mücadeleyi kadın adına kazanmak oldukça zor hatta imkânsız.

Ben izninizle, cinsiyet ayrımcılığını, cinsiyete dayalı ayrımcılığı besleyen birkaç yasa kategorisini örnek vermek istiyorum. Medeni durum, kadının evlenme, boşanma ile ilgili haklarını kısıtlayan, kadının kocaya olan itaatini açık olarak tanımlayan yasalardan bahsetmek mümkün. Bireysel özgürlüklerle ilgili oy verme, tanıklık etme, seyahat etme özgürlüğünü kısıtlayan yasalardan bahsetmek mümkün. Ekonomik statüyle ilgili olarak mülkiyet hakkı, işe girme hakkını sınırlayan yasalardan bahsetmek yine mümkün. Kadına karşı şiddeti -ki, bunun içine aile içi tecavüz de dâhil- ve namus cinayetlerini maruz gören yasaların varlığından bahsetmek mümkün.

Dünyada parlamento eşitlik komisyonları, parlamentoların toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin parlamentonun her çalışmasına yansıtılması açısından önemlidir. Deneyimler şunu gösteriyor: Parlamentoda kadın sayısının artmış olması önemli olmakla

birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada tek başına yeterli olmadığını görmekteyiz. Parlamento komisyonunun varlığı, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın önüne geçilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak adımların gündemde olması ve doğru bir şekilde ele alınması açısından önemlidir.

2006'da 60'dan fazla parlamentoda eşitlik komisyonları varken, 2009 itibarıyla bu sayı 80'e ulaşmış, hatta 80'nin üzerinde diyebiliriz. Komisyonların ortak bir amaçları var: Kadın ve erkek arasında eşitliğin sağlanmasını mümkün kılacak çalışmalar içinde olmak ve bu çalışmalarını teşvik etmek, kişi olarak parlamenterlerin, kurum olarak parlamentoların toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada anlamlı bir role sahip olmasını sağlamak gibi ortak bir amaçları var. Bir değer ortak özellik bu 80 komisyonda, karına üyeliğe sahipler, ama ağırlıklı olarak kadınlar çoğunlukta.

Şimdi, farklılıklara gelelim. Farklılıklar ilk önce isimlerden başlıyor. Fırsat eşitliği komisyonu, istişare komisyonu, kadınlara haklarını teslim etme komisyonu gibi çok farklı isimleri var komisyonların. Tek bir kompozisyon, tek bir modelden bahsetmek çok da mümkün değil. Parlamenter kültür -Sayın Bakanımızın biraz önce ifade ettiği gibi- ve parlamenter siyasi pratiğe bağlı olarak çok değişken modellerden, çalışma tarzlarından bahsetmemiz mümkün.

Yetkilerde de ciddi farklılıklar var. Yasa teklifi verme yetkisi, sadece gözetim ve izleme yetkisi ya da her ikisini birden kullanan komisyonlar gözlemleniyor. Çalışma metotları önemli. Tek bir komisyon hâlinde çalışan oluşumlar var. Tek bir komisyon hâlinin yanı sıra, diğer komisyonlarla koordineli olarak ve yasa yapma süreçlerinin her aşamasında bulunan komisyonlar var ve diğer komisyonlara toplumsal cinsiyet eşitliği uzmanlığını sağlayan komisyonlar var.

Öncelikle, etkin çalışan komisyonlar politika önerileri ve yasa teklifleri geliştirme süreçlerinde başrol oynuyorlar. Bunu sadece kendi alanlarında konularında değil, bütün komisyon çalışmalarında komisyonları sürece dâhil ederek, onları davet ederek toplumsal cinsiyet eşitliğini her yasa çalışmasına dâhil etme yönüyle yapıyorlar. Bütçe komisyonlarına çok önem verildiğini görüyoruz ve giderek artan ve yeni bir konu olarak da cinsiyet duyarlı bütçeleme çalışmalarının ağırlık ve hız kazanmaya başladığını görüyoruz.

Bir diğeri, parlementer, parlamento gözetimi; biraz önce yine Sayın Bakanımın söylediği gibi, hukuki eşitlikten fiilî eşitliğe gitmenin en önemli yollarından bir tanesi parlamento gözetiminin çok etkin yapılması. Yürütme erkinin yasaları uygulamaya koyması, uygulamaların izlenmesi, uygulamaları iyileştirmeye yönelik önerilerin geliştirilmesi ve paylaşılması, komisyon raporlarının da sadece temenni niteliğinde değil bağlayıcı olduğu coğrafyalarda, ülkelerde komisyon çalışmalarının çok ses getirdiğini söylememiz mümkün.

İşlevsel ortaklıklar ve koordinasyon, belki en hayati nokta, kamu kuruluşlarıyla öncelikli olarak, kurumsallaşan ilişkiler kişiye bağlı, dönemlere bağlı değil, ama tanınmış kurumsal ilişkileri kurmak çok hayati. Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik analizler -ki, bu analizler doğru politikaların yapılmasında belirleyici olan analizler- cinsiyete dayalı istatistiksel veri geliştirmede özellikle istatistik kurumlarıyla birlikte çalışmak ve onları dönüştürme rolünü taşıyan bazı komisyonları da gözlemliyoruz.

Sivil toplum kuruluşları, yine sabah da söylendi, biraz önce de değinildi, sivil toplum kuruluşlarıyla çalışmak, özellikle tabanda çalışan sivil toplum kuruluşlarının zengin birikimlerinden yararlanmak, farkındalık oluşturma, kapasite geliştirme çalışmalarında bulunmak, bağlama özgü politika geliştirmede yine tabanın sesini yasa yapma süreçlerine almak, yasal düzenlemeyle uygulama arasındaki farklılığı gözlemlemek, özellikle sivil toplum kuruluşlarıyla yine kurumsallaşan ilişkilerle mümkün. Güney Afrika'yı vermek istiyorum örnek olarak. Siyasette kadının olmamasına sıfır tolerans hareketi Güney Afrika'da oldukça önemli sonuçlar doğurmuştur.

Diğer işlevsel ortaklık alanı, akademiyle olan çalışmalar, toplanılan verilerin anlamlı bir şekilde kodlanması ve yorumlanması. Bilimsel çalışma ile komisyonun günlük çalışmalarının iç içe geçmesi ama tabii bu tek yönlü bir iyileşme değil. Akademik dünyanın da teori ile yaşamı uyumlaştırması, pratiği uyumlaştırması açısından çok kıymetli bir alan olarak ortaya çıkıyor.

Medya, daha dün buradaki katılımcıların bir kısmıyla Ankara'da birlikteydik. Medyayla ilişkiler oldukça önemli. "Komisyon ne yapar, neden vardır? Yasama organı toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada ne yapar, nerededir ve burada vatandaştan beklentisi nedir?" gibi çalışmalarda medyayı çok etkin bir ortak olarak kullanan komisyonların da yine fark yarattığını gözlemliyoruz.

Son olarak da uluslararası taahhütleri izleme, özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olan taahhütler -ki burada hemen aklımıza CEDAW geliyor- uluslararası taahhütlerin yerine getirilmesini izleme, izleme araçlarının hazırlanması -ki burada yine etkin dediğimiz komisyonların izlediği ortak bir yaklaşım var- kapsayıcı ve katılımcı yöntemlerle bu araçların geliştirilmesi, Parlamentoda mutlak suretle tartışılması, tek bir komisyonun bünyesinde değil ama Parlamento çatısı altında uygulama sürecinin takibi.

Özellikle neden CEDAW? Üç tane önemli temel yükümlülükten dolayı.Yasalarda kadına karşı doğrudan ya da dolaylı ayrımcılığın olmaması ve alanında uzman merciler farklı yaptırımlarda kadınların kamu ve özel alanda ayrımcılığa karşı korunması yükümlülüğünden dolayı; kadının fiili pozisyonunun somut ve etkin politika ve programlarla iyileştirilmesi zorunluluğu ve yükümlülüğünden dolayı toplumsal cinsiyetle ilgili uygulamaların izlenmesi, kişisel ya da yasal toplumsal yapı ve kurumların toplumsal cinsiyete dayalı tek tipleştirmelerinin üzerine gidilmesi yükümlülüğünden dolayı komisyonların CEDAW sürecinde çok hayati bir rol oynadığını görüyoruz.

Demokratik Yönetişim Program Müdürü olarak görev aldığım kurumum Birleşmiş Milletler Kalkınma Programıdır.Yüzünü görmediğimiz, adını bilmediğimiz çocuklarımızın, kızlarımızın, gençlerimizin daha güzel bir dünyada olması için komisyonla olacak her türlü iş birliğinden çok büyük bir onur ve mutluluk duyacağımızı ifade etmek istiyorum. Sabrınızdan dolayı teşekkür ederim.

Saygılarımla.

MÜFERA ŞİNİK

Kosova Demokratik Türk Partisi Milletvekili

Teşekkür ederim.

Sayın Oturum Başkanı, Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Başkanı, Sayın Vali, sayın milletvekilleri, uluslararası kuruluş temsilcileri, sivil toplum kuruluş temsilcileri ve tüm katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum. Dört gündür bayan milletvekili arkadaşlarımla birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nde misafir olarak bulunmaktayız. İki gün Ankara'da çok önemli görüşmelerde bulunduk. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Sayın Mehmet Ali Şahin Bey'le görüşme fırsatımız oldu. Dün de bizleri çok uygulandıran ve gururlandıran bir ziyaretimiz oldu. Anıtkabir'de Ulu Önder Atatürk'ün yatmış olduğu yeri biz tekrar ziyaret ederek çelenk koyma fırsatı bulduk. Biz de bundan çok büyük gurur ve mutluluk duyduk.

Tam da Ulu Önder Atatürk'ün kadına seçme ve seçilme hakkını tanınmasının 75'inci yılında aranızda bulunmaktan tekrar ben mutluluğumu ifade etmeden geçemeyeceğim. Bilindiği üzere, az önce Divan Başkanımızın da vurguladığı gibi, dünyanın en yeni ülkesi Kosova'dan gelmekteyiz. 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan ettiğinden yirmi dört saat geçmeden Türkiye Cumhuriyeti'nin tanınmasından dolayı ben tekrar bütün Kosova halkı adına, Meclis Başkanımız adına ve aramızda bulunan milletvekilleri adına, şahsım adına teşekkürlerimi sunmayı borç biliyorum. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Rolü konulu uluslararası sempozyumu düzenleyenleri, başta Başkanımızı kutluyorum. Bana da Kosova bayanlarını temsilen konuşmacı olarak yer verdiğinizden dolayı teşekkürlerimi arz ediyorum.

Bilindiği gibi, Kosova Cumhuriyeti dünyanın en yeni ülkesidir. Kosova vatandaşlarının daha iyi bir yaşam sürmeleri, geleceğe doğru güvenilir ve hızlı adımlarla gitmesi, kendi millî şuurlarını, benliğini kaybetmeden Avrupa standartlarına göre entegre olabilmesi için ihtiyaçlarımız olan yasaları en çağdaş bir biçimde Kosova Cumhuriyeti Meclisinde geçirmeye çalışıyoruz. 2004 yılında Meclisten geçen yasalardan biri de Cinsiyet Eşitliği Yasası'dır.

Cinsiyet Eşitliği Yasası'na göre, Kosova toplumunun demokratik gelişiminde toplumsal eşitliği temel değer olarak alınmaktadır. Bu yasayla toplumda ve ailede kadının saygınlığını her yanlı gelişme politikası için şartlar ve imkânlar yaratılmaktadır. Cinsiyet eşitliği hayatın her alanında bayan ve erkeğin eşit katılımı, onların tüm haklarının yaratılması için eşit olanakların var olmasıdır. Cinsiyet Yasası'na göre bayan veya erkek oranı toplumun belli bir alanında yüzde 40'ın altına düşerse eğer cinsiyet eşitsizliği olarak görülür ya da algılanır. Toplumda kadın ile erkek arasında bütünlüğün, eşitliğin sağlanmasını amaçlayan toplumsal yaşamın tüm alanlarında belirli cinsiyet mensuplarına eş değerin katılımını sağlayabilecek, kendine özgün, öncelikleri sunan mevcut Cinsiyet Yasası'nın cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıran ya da önceden var olmayan haklara sahip olmalarını sağlayandır.

Kosova ile onun dışındaki konseyler, komisyonlar ve temsilcilik organlarında üyelerin atanması dolayısıyla yetkili organlar, bu konseyler, komisyonlar ve temsilcilik organlarında kadın ve erkek eşitliğinin katılımına saygı göstermektedir. Enstitülerde, kamu şirketlerinde ve yol adlarının verildiği takdirde bile cinsiyet eşitliğine saygı gösterilmektedir. Yönetmelik ile onun programlarının hazırlanması sırasında bakanlıklar bu yasanın hükümlerine saygı göstermelidir. Yasa tasarılarının hazırlanmaları ile mevcut yasalarda değişikliklerin yapılması doğrultusunda bakanlıklar, Cinsiyet Eşitliği Bürosu'yla iş birliği yapmakta ve kararın alınması amacıyla bu yasa tasarılarının Hükûmete sunulmasında, önce cinsiyet eşitliği açısından yasa tasarıları ile diğer evraklara kıyasla bu büronun önerilerini görüşmektedir.

Kadın yetkileriyle uyumlu olarak yerel öz yönetim organları eşit olanakları sağlayıp onları takdim etmekte, cinsiyet eşitliğine dayanarak kendi siyasetlerini hazırlamakta, önlemler almakta ve kadın ile erkek için eşit olanakların sağlanması amacıyla gereken etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Yerel öz yönetim organları tarafından alınan kararlar onaylanmadan önce cinsiyet eşitliği açısından cinsiyet eşitliğine dair değişik belediye yöneticisi tarafından da görüşmelidir. Cinsiyet eşitliğine dair belediye yöneticisi, Kosova Cinsiyet Eşitliği Bürosu'yla iş birliği yapmaktadır. Merkezî ile yerel organlar, kamu enstitüleri ile hizmetler, kamu ile özel şirketler ve öznelere tarafından toplanan, kaydedilen ve yeniden işlenen istatistik ile istatistik dışı veriler ve enformasyonlar cinsiyete göre belirlenir.

Belirli yasalar esasınca istatistik verilerini toplamaya, kaydetmeye, yeniden işlemeye ve incelemeye yetkili olan Kosova enstitüleri kendi etkinliklerinde cinsiyet göstergesi, nüfus sayımı, demografi anketleri ve tüm diğer anketleri kapsamaktadır. Bütün saydığımız konuların gerçekleşmesi yolu eğitimden geçtiğine inanmaktayız. Yasaya göre eğitim ve öğretim tüm seviyelerde toplum, aile hayatı ve çalışma piyasasına etkin bir şekilde katılmaları amacıyla kadın ve erkeğe eş değerde öğretim sağlanmalıdır. Eğitim ve öğretim alanında öğretim için sorumlu olan organlar ile enstitüler şu konularda ilgili kadın ve erkeklerin eşit olarak muamele görmesi amacıyla cinsiyet eşitliğinin sağlanması doğrultusunda tüm seviyelerde etnik siyasetini kurmakta, gerçekleştirmekte ve denetlemektedir: Eğitim ve öğretime erişim, cinsiyet eşitliğine dair eğitim ve öğretim, eğitim ve öğretim programımızın hazırlanması, onaylanması ve gerçekleşmesi, öğretim süreci içerisinde spor ile serbest etkinlikler alanında kadın ve erkeklerin eşit haklı katılması. Okullarda ve diğer eğitim pedagoji enstitülerinde cinsiyet ayrımcılığının her şekli yasaktır.

Eğitim konusuna geçmişken yasada olan bu önemli maddelerin yürürlükte olabilmesi için başta gelen çalışmalardan başta kız çocuklarının eğitime katılabilmesi, kadınların eğitimi, kadın liderlerin yaratılması, kadınların istihdamı, ekonomi bağımsızlığı aynı zamanda, kadınların kadın erkek eşit haklılığının yaratılması için çabaların sunulması gerekmektedir. Dünyada olduğu gibi, Kosova'da da sosyal haklara erişim açısından kadın erkek arasında en az eşitsizliğin yaratılması için geçen yol gene eğitimidir diye düşünmekteyiz. Eğitime erişim kadın erkek eşitliği, okuryazarlık oranı da gene aileden başlayarak okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretime geçmektedir.

Ben, çok küçük bir araştırmayı da sizlere sunmak istiyorum: 2006-2007 eğitim yılında, doğrusu akademik yılı için Kosova'da yapılan bir araştırmada toplam akademisyenler arasında 253'ü bayan, 734'ü de erkektir. Bu da üçte bir oranına yaklaşık olarak gelmektedir ve özellikle 1992 yılından bu yana Türkiye Cumhuriyeti'nde Büyük Öğrenci Projesi'yle dünyanın her yerinden olduğu gibi, Kosova Cumhuriyeti'nden doğrusu Balkanlardan öğrencilerimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin çeşitli üniversitelerinde eğitimlerine devam etme amacıyla gelmektedir, ki bu oranda gene kız ile erkek öğrencilerimizde yüzde 50'nin üzerinde kız öğrencilerimiz eğitime devam etmektedir.

Değerli katılımcılar, bütün bunlardan sonra Kosova’da kadınların temsiline, temsil edilmesine geçmek istiyorum. Nüfusu 2 milyon 200 bin olan Kosova’nın işsizlik oranı yüzde 40 iken bayanlarda yüzde 60 oranındadır. Kadının siyasi anlamda temsiline geçtiğimizde, Kosova Hükûmetinde 17 bakandan 2’si bayandır, onlar da Enerji Bakanı ve Adalet Bakanıdır. 3 bakan yardımcımız ve karar alma mekanizmalarında da yüzde 20’ye bayan oranı ulaşmaktadır. Polislerden yüzde 30’u bayandır ve polis merkezindeki ikinci kişi gene bayandır ve Kosova Güvenlik Güçlerinde de bayanların oranı epeyce yüksektir. Bunun dışında Anayasa Mahkemesinde 2 bayan üyemiz vardır ve Kosova Merkez Seçim Komisyonu Başkanı da bayandır.

Sizleri çok yakından ilgilendiren gene bir konuya değinmek istiyorum, izninizle: Kosova Seçim Yasası’na göre bir kriter vardır. Bu da yüzde 33’ü bayan olma şartıdır. Bu yüzde 33’ü bayan olma şartıyla Kosova Cumhuriyeti Meclisinde 120 milletvekilinden 36’sı bayandır. Neden 40’ı değil diyorsanız bazı küçük partilerimiz 3 milletvekili çıkaramadığından dolayı 36’dır. Öyle ki, bunun dışında da Kosova Cumhuriyeti Meclisinde var olan 36 bayanın üye olduğu bayan milletvekili grubumuz vardır. Bu grubumuzun başında da Başkanımız Flora Hanım burada bulunmaktadır. Bu grup mevcutken bölge ülkelerde yapılan faaliyetlerde sizleri de bayan milletvekilleri olarak aramızda görmekten çok büyük mutluluk duyacağız çünkü dünyanın en güzel cinsiyeti olan kadın her yerde kadındır.

Konularımız ve sorunlarımız ortaktır. Gelin el ele verelim. Tabii ki beyefendilerden de destek alarak bizdeki yasaya göre yüzde 33’lük oranı yüzde 50’lere çıkaralım. Beylerle hayatın sorumluluklarını, zorluklarını yarı yarıya paylaşırsak haklarımızı da yarı yarıya paylaşalım. Beni sabırla dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

ROSA PERIS CERVERA

İspanya Eşitlik Bakanlığı Genel Direktörü

İspanya'da 1931'de kadınlar oy verme hakkını kazandı. Bunu kazanan milletvekili, oy verme hakkını kazanmanın kadınların eşitliğini yaşamasında en büyük payı olduğunu iddia ediyordu. 1969 yılına kadar, oy vermeye başlama dönemine kadar bu hakkımız elimizden alındı. O yıldan itibaren İspanya'da birçok girişim yapıldı eşitlik yakalanması adına. Bu yılda yüzde altı oranında kadın vardı. Bu yüzden eşitlik politikası adına 1984 yılında CEDAW Anlaşması'nı kabul ettik. Kadın milletvekilleri birçok yasa çıkarmak için savaştılar. Bütün ayrımcılık olaylarını ortadan kaldırmak için bütün yasal alanlarda savaştılar yasal kurallar çerçevesinde ve yazılı olmayan kurallar için. Bunlara uymamayı bir suç hâline getirdik.

1986 yılında İspanya Avrupa Birliğine girdi. Bu, İspanyol kadınları için en önemli olay oldu. Biz Avrupalı arkadaşlarımızı inceledik, planlarına baktık, onların vardığı yerleri gördük. Avrupalı kadınların daha önce sahip olduğu şeylere sahip olmak için fırsatlar yakaladık. Erkek politikacılar bizlere diyordu ki: "Bazı şeyler gerçekleştirilemez." ve kadın milletvekilleri dedi ki: "Sizin dediğiniz önemli değil. Biz artık Avrupa Birliğindeyiz." Avrupa Birliğinin parçası olarak erkekleri ikna ettik ya da zorunda bıraktık kadın erkek eşitliği konusunda ilerlemek için. Bu sayede çok önemli bir yere geldi İspanyol kadınları bütün dünyada.

Pekin Konferansı'nda kadın haklarının insan hakları olduğunda, Atina'da aynı şekilde çok önemli bir karar alındı ve biz İspanyol kadınları olarak bu kararların her zaman peşinden gittik ve bu kararlar bize durumumuzu ilerletmek ve iyileştirmek adına birçok fırsat tanıdı. Kotalar koyduk partiler için. Pozitif girişimlerde bulunduk politik açılardan. Politik partiler artık İspanya'da kota koymak zorunda değiller çünkü bir kanun var. Bu, kadınların ya da erkeklerin yüzde 40'ın altına düşmesini engelliyor bu kanun. Birleşmiş Milletlerin bize önerdiği gibi, bu konuda ilerlemek bize birçok hak tanıdı. Bunların birçoğunu hâlâ alamadık ama siz her şeyi çok iyi biliyorsunuz. Kadınlara hiçbir şey hediye edilmez. Elde ettiklerimizi çok çalışarak elde ettik. İspanyol kadınları da aynı şekilde yaptılar. Eşitliğe varabilmek için gönüllü olmak, politik gönüllülük çok önemli. Aynı zamanda liderlerimizin gönüllüğü de çok önemli. İspanya'da son yıllarda politik bir gönüllülük var çünkü toplumun kalbinde bu kararlar yer aldı. Dışta ya da önemsiz bir konu gibi değil önemli konu olarak kalbimizin içinde, konunun içinde çok önemli bir konu olarak bunlar görülmeye başlandı.

Size söylemek istiyorum ki, İspanya’da çok önemli bir barış var, dayanışma var kadınların arasında, akademik kariyer yapanların arasında, düşünen kadınlar arasında, çalışan kadınlar arasında. Böylece birbirimize destek, bilgi veriyoruz. Böylece kadınların sivil hayattaki aktivitesini arttırıyoruz. Bu üçayak az çok beraber şekilde yürüdüler. Mecliste sivil hayattan, üniversiteden aldıklarını sunan kadınlar her zaman çalıştılar. Bence bu üçayağın iş birliği kadınların İspanya’da ileri varmasında çok önemli bir rol oynadı. İspanya’da çok üretici bir devlet var. Birinci parçası, Başkan Yardımcısı bir feministti ve eşitlik için kadınlar savaştı. Eğer o başkan yardımcısıysa -çünkü kadınlar onun için savaştı- onların hepsine teşekkür etmeyi bir borç bilir her zaman.

Ekonomide, bilimde, savunmada, yaşam alanında, bütün alanlar erkekler tarafından kuşatılmıştı. Evet, biz de bunun ardından ilk defa Eşitlik Bakanlığına sahip olduk. Şu an yüzde 36’sı Parlametonun kadın ve bunun yüzde 43’e çıkması bekleniyor. Avrupa Birliği Parlametosu yüzde 37 kadına sahip. En büyük hayır şirketlerinin başkanı Michelle Bachelet, bu bir kadın, Şili’nin Başkanı: “Ne zaman bir kadın politikaya girse kadın değişir.” diyordu. Ne zaman bir kadın girse politika da değişir aynı zamanda ve biz bu şekilde politikanın karar alma yerlerine ulaştık. Daha adil, daha dürüst bir şekilde çalışmalarına yardımcı olduk kadınlar olarak. İspanyol kadınları olarak çok önemli değişiklikler yaptık. Bir kadın Başkana iki önemli önceliği soruldu. Birisi işsizlik, ikincisi eşitlik sağlamaktı. Bu, bir numara hattı yarattılar aramak için Avrupa Birliğindeki her kadının arayabileceği ve yardım alabileceği. Burada cinsiyet ayrımcılığından ya da başka bir suçla karşılaştıklarında arayabilecekleri ve her zaman kullanabilecekleri bir hat. Bu bizim zamanımızı alıyor, işimizi alıyor ve aynı zamanda kalbimizde var, içimizde yaşıyoruz bunu.

Bir cümleyle bitireceğim, Luther King’in cümlesiyle, onun ayrımcı kanunlara karşı savaşırken söylediği. Ona diyorlardı ki, insanların kalbini değiştiremezdi, kanunlar yeterli değildi. O dedi ki: “Ben belki değiştirebilirim. Ben kalplerini değiştiremem ama alışkanlıklarını değiştirebilirim.” Bu, sizin yaptığınız şey.

Tekrar çok teşekkür ediyorum.

İKİNCİ OTURUM

**Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliğinde TBMM'nin Rolü ve TBMM ile
Sivil Toplum Kuruluşlarının İşbirliği**

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Yıldız ECEVİT

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı

KONUŞMACILAR

Fatma ŞAHİN

Gaziantep Milletvekili

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı

* * *

Nevin Gaye ERBATOR

Adana Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanvekili

* * *

Şenol BAL

İzmir Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Katip Üyesi

* * *

Ayşe Jale AĞIRBAŞ

İstanbul Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi

* * *

Prof. Dr. Nermin ABADAN UNAT

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi

* * *

Prof. Dr. Yeşim ARAT

Boğaziçi Üniversitesi Rektör Yardımcısı

* * *

Prof. Dr. Serpil SANCAR

Ankara Üniversitesi KASAUM Müdürü

* * *

Doç. Dr. İpek İLKKARACAN

İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi

PROF. DR. YILDIZ ECEVİT

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı

Sayın Akşit, Sayın Yakış, Sayın Asan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın milletvekilleri, uluslararası kuruluşların temsilcileri, sevgili konuklar, yurt dışından gelen sevgili konuklar, hepinize tekrar “Hoş geldiniz.” diyorum.

On senelik bir geçmişi olan bu Komisyon -çalışmaları on sene önce başlamıştı takriben- bu sene kuruldu ve bizim de büyük bir ümidimiz oldu. “Bizim” derken bu “bizim”in içine bilirsiniz ki üniversite giriyor, kadın hareketi giriyor, kadın örgütleri giriyor ve tabii ki Parlamento giriyor. Ben hepinizi bu amaç uğruna beraber olduğumuz bir toplantıya yeniden davet ediyorum, bu oturuma davet ediyorum.

FATMA ŞAHİN

Gaziantep Milletvekili

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı

Sayın Divan, Değerli Meclis Başkan Vekilim, değerli bakanlarım, milletvekili arkadaşlarım, değerli hocalarım, sivil toplumumuzun değerli temsilcileri, hanımefendiler, beyefendiler; ben de hepinize “Hoş geldiniz.” diyorum. Toplantının başarılı geçmesini diliyorum.

Değerli katılımcılar, Değerli Başkanım; şu bir gerçek ki modern dünyanın geldiği nokta eğer kalkınmadan bahsedeceksek, toplumsal barıştan bahsedeceksek, medeniyetten bahsedeceksek, demokrasiden bahsedeceksek, toplumsal huzurdan bahsedeceksek, bunun olmazsa olmaz ilk şartı adalet ve eşitlik. Bunun içini doldurmaya geldiği zaman bizim birinci derece biliyorsunuz milletvekili olarak görevimiz yasama ve denetleme ve kadın-erkek fırsat eşitliğinde ülkemizin geldiği noktayı “Hangi noktada, ne durumdayız?”ın alt başlıklarını aslında uluslararası hukuk ve uluslararası literatür de dört ana başlıkta inceliyor. Bunlar istihdam, eşitlik, eğitim ve şiddet.

Töre ve Namus Cinayeti Araştırma Komisyonu çalışmamızdan dolayı müsaade ederseniz ben önce şiddetle ilgili başlığı ana başlık olarak açmak ve zamanım kalırsa da diğer başlıklarla ilgili, sizlere katılımda bulunmak istiyorum.

Töre ve Namus Cinayeti, Kadına Karşı Şiddet Araştırma Komisyonunu niye kurduk? Bunun bütün dünyada toplumsal bir sorun olduğunu gördüğümüzden dolayı İç Tüzük’ün ve Anayasa’nın bize verdiği öbür yetki de böyle bir toplumsal sorun varsa tabii ki milletvekili olarak, yasama ve denetleme yetkisini yapacaksınız ama bu konuları da araştırıp bu konularda yürütmeye gerekli raporları hazırlamak da bizim birinci derece görevlerimizden biriydi ve geçen dönem Gaye Erbatur Hanım’ın Başkan Yardımcılığı, Canan Arıtman Hanım’ın üyeliğini yaptığı Komisyonu dört ay çalıştırdık. Komisyonumuzun farkı şuydu: Sahaya indik. Yaklaşık kırk gün işin teorik ve hukuksal boyutunu çalıştıktan sonra, sığınma evindeki kadınlarla, cezaevindeki erkeklerle, aşiret reisleriyle, (Diyarbakır’a gittik Komisyon olarak yaklaşık 100 aşiret reisiyle) kanaat önderleriyle bire bir araya geldik. Niye? Raporun ayağı yere basan bir rapor olması için damdan düşenlerle bir arada olmamız gerekiyordu, yoksa zaten benim doğrum onun doğrusu aynı olsa bu problemlerin olmaması gerekiyor kanaatiyle empati yapıp onları dinledik ve gördüğümüz şeyleri rapora yansıtmaya çalıştık.

Rapor dört aylık çalışma sonunda tamamlandığında tabii ki eksiklerimiz olabilir, tabii ki “Şunları yapsaydık daha iyi olur.” dediğimiz şeyler olabilir ama çok önemli eksikliklerde önemli bir başlangıç yaptık. O da özellikle ülkemizde teknik konularda çok ciddi anlamda istatistiki verileri çok hızlı alabiliyoruz ama sosyal alanda, şiddet gibi, bugün bahsettiğimiz birçok konuda istatistiki verilerin olmadığını gördük. “Son beş yılı tarayalım.” dediğimiz zaman özellikle uluslararası birkaç raporun dışında bizim kendi kurumlarımızda bu işin yeterince veri olarak alınmadığını ve sayısal olarak sonuçlanmadığını gördük. Biz, o zaman, Emniyet Genel Müdürlüğünden, Adalet Bakanlığından, İçişleri Bakanlığından, ilgili bütün kurumlardan son beş yılı tarattık. Son beş yılı tarattığımız zaman çok önemli tespitler ve çok önemli kendi önyargılarımızın nasıl kırıldığını gördük. Mesela, şehirlerin suç haritalarını çıkardığımız zaman, töre, namus cinayeti dediğimiz şey hep kafamızda Doğu ve Güneydoğu odaklı, daha çok ağırlıklı gibi gözükürken, karşımıza Karadeniz’de de bu olayların olduğunu, Karadeniz’e gittiğimiz zaman da, Doğu ve Güneydoğu da çok daha kabullenen “Bu bizim sorunumuzdur.” denen alanın Karadeniz’de “Kesinlikle bizde böyle bir şey yok.” şeklinde bir yok sayma, bir bakış açısı olduğunu gördük. Ama cezaevine gittiğin zaman, oradaki kadınların nasıl şiddete maruz kaldığını, nasıl eşlerini öldürmek zorunda kaldığını... Kurumsal anlamda, karakola gittiği zaman “İki bakış açısıyla karşılaştım.” vekilim diyor; ya “Kocan sever de döver de.” anlayışı ya da “Sen ne yaptın da bunu hak ettin.” anlayışıyla karşılaşıldığını gördüğüm için “Kendi işimi kendim yaptım.” diyor. İşte, tam bu da bizim devlet olarak, artık, duman tüttüğü sırada yani yangın çıkmadan önce, duman tüttüğü sırada koruyucu ve önleyici tedbirleri hayatımızın ve kurumsal olarak da ilgili yürütmenin makamlarının bir çalışma programı hâline dönüştürmesi gerektiğini gördük.

Bunu yaptık ne oldu? “Vekilim, tamam dört ay çalıştınız da ne oldu?” derseniz, en önemli şey, ilk kez bir Başbakanlık genelgesiyle “Töre ve namus cinayeti, kadına karşı şiddet toplumsal bir sorundur ve gereği yapılmalıdır.” şeklinde bir genelge çıktı ve genelgenin içeriğine baktığımız zaman, hangi kurumun ne yapmasıyla ilgili bütün detaylı bilgilerin de orada olduğunu gördük. Bir güzel tarafı daha genelgenin, genelde, bizim Türk insanının yapısında vardır, Akdeniz insanı sıcak iklimin etkisiyle başlarız ama çok da sonuçlandırmayız. Sürdürülebilir, emin olmak, takip etmek ve neticeye gitmek çok önemlidir. Her üç ayda bir bu konuda ne yapıldığıyla ilgili Başbakanlığı ilgili kurumların sonuç bildirgesinin gelmesi yani takibi de konmuş oldu.

Şimdi, bundan sonraki süreçte yapılanlara dönüp bakacak olursak, sabahki oturumda, Birleşmiş Milletlerden gelen arkadaşımızın söylediği, Birleşmiş Milletlerin de çok önemli desteği ve katkılarıyla 40 bin polisimiz eğitildi, kolluk kuvvetleri. Niye? Trabzon'daki kapalı cezaevindeki kadının yaşadığı sıkıntı var ya, onu çözebilmemiz için önce hâkimlerin ciddi anlamda erkek bakış açısından, kültürel bakış açısından çıkıp uluslararası hukuka dönüştürecek kafa yapısına sahip olmak gerekiyor. Bunlar bir günde olmuyor, bunlar birer süreç, bunlar bir zaman istiyor ama o farkındalığı vermek lazım. “Bu bir sorundur ve bu sorunu sen ancak uluslararası hukuk bakış açısıyla çözebilirsin.” şeklinde, hâkimin, kolluk kuvvetlerinin ve sağlık personelinin de dâhil olduğu bütün bu kurumların eğitim protokolleri imzalandı. Sağlıkta imzalanmasının en büyük nedeni, özellikle, şiddete uğrayan kadın önce acile gidiyor. Acile gittiğinde burada sağlık personelinin ne yapması gerektiği, buradaki dokümanların ne şekilde hazırlanması gerektiği, nasıl geri bildirim yapılması gerektiği, buradaki bilgilerin ne şekilde tutulması gerektiğinin çok net bir şekilde uygulanması gerekiyor.

Önemli çalışmalardan biri, yetişmiş erkeğe nerede ulaşacaksınız; ya askerde ulaşıyorsunuz ya kahvehanelerde ulaşıyorsunuz ya da cuma hutbeleriyle. Kadınının, erkeğimizin bu erkek bakış açısının değiştirilmesi gerekiyor. Diyanet İşleri Başkanlığıyla yaptığımız çalışmada, cuma hutbelerinde şiddetle ilgili çok önemli hutbeler okutuldu. İslam dininin bir sevgi ve barış dini olduğunu, asla şiddeti öngörmediğini, erkeklerin kafasındaki o geleneksel bakış açısının töre ve geleneksel dediğimiz o kalıplaşmış zihniyetlerin aslında dönüp baktığımız zaman İslam'ın temelinde olmadığını, yüz yıllar sonunda bunun bu hâle dönüştürüldüğünü ve bunun esas kaynağına dönüp baktığınız zaman, toplumsal cinsiyet dediğimiz şeyin oralarda var olduğunu, yetişmiş erkeklere camilerde anlatıldı.

Bunlar birer başlangıç ama bizim şunu başarmamız gerekiyor: Kurumlar arası iş birliği, sonuçlandırma ve takip. Bunu yapabilirsek eğer “Alo Şiddet Hattı”nın en alt birime kadar, gece yarısı kadın ayağında terliğiyle, iki çocuğuyla kapının dışında kaldığı zaman ne yapacağını bileceği yasal okuryazarlıkla donatabilirsek, kurumlarımızı her bir vakada ne şekilde yönlendireceğimiz ve sonuca, o dediğim koruyucu ve önleyici tedbirleri hayata geçirebilirsek bunu başarmış olacağız. Burada daha işin çok başındayız, bunu kabul etmemiz lazım. Ama ne yapmamız gerektiğini bilen, ödevimizi yapmış,

dersimizi çalışmış ve bu manada da işin teorik kısmını oluşturmuş durumdayız. Mesela, 4320 sayılı kanun. Ben mühendis kökenli bir milletvekiliyim, 4320 sayılı kanunu milletvekili olduktan sonra öğrendim. Yani kadınlarımızın ciddi anlamda, bu manada da hak hukuk nedir, hangi yasa kendine ne getiriyor, hangi problemi ne şekilde çözeceğini bilmesi gerekiyor. Bizim geçen dönem, yine, Cumhuriyet Halk Partisi, AK Parti beraber, Avrupa Birliği uyum yasalarıyla beraber yaptığımız en önemli yasal düzenlemelerden biridir aile mahkemelerinin kurulması, 4320'nin uygulanması için. Niye dersenez, 1998'de, aslında, 4320 yasa olarak yapılmış ama aile mahkemeleri olmadığı için uygulanamamış. Aile mahkemeleri kurulup evli hâkimlerin, kadın hâkimlerin oraya atanmasıyla bu çalışmaya başladı. Biliyorsunuz, hep beraber, Belediyeler Kanunu'nda, bütün kadın milletvekillerimizle beraber, nüfusu 50 binin üzerindeki yerlerde kadın sığınma evi açılmasının yasal olarak değişikliğini önerge olarak verdik ve bu yapıldı ama oradaki eksiklik şu: Bir dilek ve temenni gibi algılanıyor. Denetleme yapılamıyorsa da bunun ön şartının ve neden olmadığının anlatılmayla beraber yapılmasının da bir yaptırım gücünün hayata geçirilmesi gerekiyor. Hakikaten, ben, o sırada komisyonda çalışan bütün milletvekili arkadaşlarıma da huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. Sivil toplumu, sayın Köksal Toptan Beyin söylediği şeyi çok önemsiyorum. Biz, Türk Ceza Kanunu'nu otuz beş yıl sonra değiştirdik. Türk Ceza Kanunu değiştirken arasındaki fark şuydu: Altı ay alt komisyon çalıştı ve bütün sivil toplum, yani bu konuda kafa yormuş, benim fikrim var diyen herkes dinlendi ve bugün, ayağı yere basan bir yasa oluştu. Çok önemli bir Türk Ceza Kanunu, çok medeni ve çok çağdaş bir yasa oluştu. Şimdi, uygulamalarda sıkıntımız var, eyvallah ama güzel yaptığımız çalışmalar da var. Nasıl dersenez? Mesela bizim en büyük sıkıntımız, bürokraside karar alma mekanizmasında, kadınlar her yerde olduğu gibi, siyasette de olduğu gibi, geliyor, geliyor, geliyor, daire başkanı oluyor, genel müdür muavini oluyor, bir türlü genel müdür olamıyor, bir türlü müsteşar olamıyor, bir cam tavan var, aşamıyorsunuz. Biz, mesela, şu anda, Avrupa Birliğinden sorumlu bakanımıza genel merkezimizde plaket verdik. Nedeni de şu: Atadığı bütün bürokratların yarısından çoğunu kadınlardan atamış durumda. Yani iyi örnekleri de çoğaltmamız, sürekli bardağın boş tarafından da bakmamamız gerekiyor. fotoğrafını tamamını görmemiz gerekiyor. Kadın meselesinin partiler üstü bir mesele olduğunu içselleştirmemiz gerekiyor.

İki şeyi çok önemsiyoruz: Birincisi, erkeklerin bakış açısının değiştirilmesi, ikincisi, kadınların beraber hareket edebileceği alanları çoğaltması, takım ruhu. Biraz önce Meral Akşener Hanımefendi ifade etti. Neden biz üç dönem, beş dönem, erkekler kadar dayanıklı değiliz? Neden bunu başaramıyoruz? Neden daha duygusalız? Neden daha bireysel çalışıyoruz? Önce, hepimizin kendini bu noktada hesaba çekip, madem daha kuralları değiştirebilecek gücümüz yok, o zaman önce bu kuralları hep beraber, gücümüzü birleştirerek nasıl oynamamız gerektiğini çok iyi bir şekilde görmemiz lazım. Burada büyük bir tecrübe var, burada büyük bir damdan düşme ve uygulama var. Birbirimizi sevmemiz, önemsememiz ve kalben iyi şeyler yapıldığında da iyi oldu dememiz lazım.

Bu noktada hedefimiz şu: Cumhuriyetin 100'üncü yılında yani 2023'te, 1934'te nasıl bize bu hak verildiğinde biz bütün dünyada parmakla gösterildiysek, Allah'ın izniyle, 2023'te de el ele, gönül gönüle verelim, kendimize güvenelim, ülkemize güvenelim ve örnek olarak bu söylediğimiz eksiklikleri hızla tamamlayalım ve örnek ülke olalım inşallah diyorum.

Saygılar sunuyorum.

NEVİN GAYE ERBATUR

Adana Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanvekili

Sayın Başkan, sayın başkanlar, milletvekilleri, sivil toplumun çok değerli temsilcileri, çok uzun yıllardır birlikte çalıştığım hocalarım, arkadaşlarım, dostlarım; hepimize merhaba diyorum.

Ben, 1994 yılında Çukurova Üniversitesinde Kadın Sorunları Araştırma Merkezi Müdürü oldum, şu anda müdür değilim, yanlış yazılmış, eski müdürüm ama Kadın Sorunları Araştırma Merkezi Müdürü olduğumda çok heyecanlıydım. Türkiye’deki kadınların sorunlarını çözmek için biz de, üniversitemiz de kendi çapımızda çalışmalar yapacaktık, yaptık da. İyi ki de müdür olmuşum, çok şey öğrendim. Bugün de milletvekiliyim. Ama bir şeyi gördüm, o günden bugüne kadınların haklarını kullanmaları açısından ileri gitmedik, bunları hayata geçiremedik. Biz 1995 yılında Pekin’e giderken yaptığımız hazırlık çalışmalarında Pekin Deklarasyonu’na, Pekin Eylem Platformu’na Türkiye olarak hiç çekince koymadık. Ondan önce, 1994’te gittiğimiz Kahire Nüfus ve Kalkınma Toplantısı Sonuç Bildirgesi’ne hiç çekince koymadık. CEDAW’da çekincelerimiz vardı, bunlar Medeni Kanun’umuzdan kaynaklanıyordu. Medeni Kanun’umuzu değiştirince oradaki çekincelerimizi kaldırdık. CEDAW’ın ihtiyari protokolünü imzaladık. Pek çok yasa değişikliği yaptık. Yani cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, özellikle kuruluş aşamasında kadınların toplumsal yaşama katılımının desteklenmesi için yapılan yasal değişikliklerin 90’lı yıllara geldiğimizde bazı eksikliklerini görmüştük ve o eksikliklerin değiştirilmesi gerektiğini söylemiştik kadınlar olarak ve gerçekten de bunlar, kadınların istekleri doğrultusunda Parlamentoda ses buldu ve pek çok değişiklik yapıldı. Fakat ben bugüne bakıyorum. Bütün bu değişiklikler, yasal değişiklikler yapıldı ama kadınların statüsünde belki bir arpa boyu yol gittik diye düşünüyorum. Hep karşımıza “Yasal değişiklikleri yaptık ama ah bir de şu zihniyeti değiştirebilsek.” çıkıyor. Zihniyet değişikliğine ihtiyacımız var. Arkadaşlar, bu bir ataerkil zihniyet, ataerkil kültür. Bu ataerkil zihniyeti, bu ataerkil kültürü değiştirmezsek, bizim ilerlememiz, kadını, erkeği eşit bir toplum hâline gelmemiz mümkün olmayacak, olmuyor.

Değerli Konuklar;

Bakın, bu Komisyon kurulurken, bu Komisyonun kurulmasını hepimiz istedik, bütün kadın milletvekilleri istedi inanın, hepimiz istedik. Anayasa Komisyonunda, kurulma aşamasında, bu Komisyonun adının “Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu” olması ve öyle kurulması kabul edildi ama komisyondan çıktık, iki erkek milletvekilinin muhalefet şerhi koyma istemi, tehdidi -tırnak işaretiyle söylüyorum, bu bizim duyumumuz- ile Genel Kurulda bu değişti “Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu” oldu. Aynı şey mi ikisi? Asla değil. Fırsat, eğer eşitler varsa, eşitse her şey, eşitlerin bazılarına öncelik tanımak için gerekir, olur. Biz eşit değiliz ki. Eşitsizlik söz konusuyken, fırsat eşitliği nereden çıkıyor? Birinci sorunumuz bu oldu.

Buna benzer bir durum 22. Dönemde Medeni Kanun çıkarılırken de yaşandı. Kadınlar Medeni Kanun değişikliği için çalıştı çabaladı, yüz binlerce imza topladı, Meclis’e götürdü. Geldi, geldi, geldi, Mecliste, gene erkek milletvekilleri, Medeni Kanun’un yürürlük 10’uncu maddesinde dayandı. Neydi bu? Mal paylaşımı, mal ortaklığı rejimi. Hukukçu değilim, yanlış söylemeyeyim, Nazan’a bakıyorum. Orada da “Efendim, kadınlar bizim kazandıklarımızı yiyecekler, malımızı biz onlara verecek miyiz” diye, belki biraz kaba söyledim, kusura bakmayın ama bu tabirlerle oradaki madde şöyle oldu: “2002’den önceki evliliklere geçerli olmasın, 2002’den sonrakilere olsun.” Niye? Sayın Mehmet Ali Şahin, o zaman muhalefet milletvekiliydi, muhteşem bir muhalefet şerhi yazdı bu böyle olmaz diye. Sonra, 2002’de 22. Dönemde ben milletvekili oldum, kendisi Devlet Bakanı oldu. Ben 17 Şubatta konuşma yaptım, dedim ki: “Bunu değiştirelim. Sayın Mehmet Ali Şahin, bakın, muhalefet şerhiniz vardı.” “E o zaman vardı, şimdi bilemem.” dedi. Aradan zaman geçti, Adalet Bakanı oldu, gene söyledim, gene konuştum 17 Şubatta, tutanaklarda var. Bana cevap verdi: “Daha zamanı değil.” Meclis Başkanı oldu. Meclis Başkanı seçildiği gün Genel Kurulda dedim ki: “Sayın Mehmet Ali Şahin, artık Meclis Başkanı oldunuz. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kuruldu. Lütfen, benim de kanun teklifim var bunun değiştirilmesi için. Bakın, yetki sizde. Bu kanunu bizim Komisyonumuza gönderin.” Kanun Komisyonumuza hâlâ gelmedi. Biraz şikâyet gibi oldu

ama bu şikâyetleri yapmamız lazım ki haklarımızı alabilelim. Bu, önemli bir hak. Bu, çünkü kadınların evlilik boyunca çalışmalarının, çabalarının sonunda edindikleri bir hak. Bunu ataerkil zihniyet, erkek zihniyeti görmezse, görmemeye devam ederse, kadınların haklarını başka alanda alması da mümkün değil. Daha evde ürettiğimizin karşılığını alamıyorsak, siyasette, çalışma yaşamında, bizim bir noktaya gelmemiz mümkün değil. Bu hakkın sağlanması, kadınların evlilik boyunca çalışmalarının, çabalarının sonunda edindikleri hakkı güvence altına almak demektir. Bu hak sağlanmazsa ve erkek egemen zihniyetin devamı engellenmezse kadınların hak ve özgürlüklerini başka alanlarda kullanabilmesi de mümkün değildir. Kadın ev içi üretiminin ve emeğinin karşılığını almadığı sürece, siyaset, çalışma yaşamı gibi diğer alanlarda da görünür hale gelebilmesi mümkün değildir.

Şimdi, bu Komisyonumuz kurulduktan sonra, Komisyonda çalışan arkadaşlar olarak biz dedik ki. “Biz, burada, kadın-erkek eşitliğini hayata geçirmek için neler yapılması gerek, onun üzerinde çalışalım.” Bugünkü toplantının yapılaş amacı da buydu. Sivil toplum kuruluşları, akademisyenler, Meclisteki böyle bir komisyondan neler bekliyor? Bizim ne yapmamızı istiyorsunuz? Nasıl çalışmamızı istiyorsunuz? Aslında, bizden çok sizin konuşmanızı ben bekliyorum. Sizin fikrinizi almak için biz bu toplantıyı yaptık. Siz konuşun, biz dinleyelim ve kendimizi ona göre yönlendirelim istiyoruz. Bu Komisyonunun amacı, ataerkil zihniyeti değiştirmek olmalı. Yani biz eğer gerçek eşitliği yaşama geçirebilirsek bu Komisyonda yapacağımız çalışmalarla, o zaman, kadın sorunu konusunda gerçekten ülkemizde önemli bir problemi aşmış oluruz. Bakın, Birleşmiş Milletlerin kuruluşunda, 1945 yılından sonraki kuruluştaki, sivil toplum kuruluşlarının çok önemli katkısı oldu. Aynı şekilde, Avrupa Birliğinin müktesebatına kadın-erkek eşitliğinin girmesinde sivil toplum kuruluşlarının etkisi oldu. Çünkü Avrupa Birliği ilk kurulduğu zaman, orada kadın-erkek eşitliğinden söz etmiyordu, sadece eşit işe eşit ücret vardı. Bakın, bugün geldiğimiz noktada, özellikle Amsterdam Anlaşması’nda, 97’deki Amsterdam Anlaşması’nda, konu yasal bir zemine oturtuldu kadın-erkek eşitliği ve orada şu söylendi: “Kadın-erkek eşitliği ana politikalara dâhil edilmelidir.” Bunun İngilizce adına gender

mainstreaming deniyor. Biz Türkiye'de ne zaman kadın-erkek eşitliğini ana politikalarımıza dâhil edebiliriz, o zaman sorunları çözebiliriz. Yani demin Fatma Hanım'ın da söylediği gibi, bütün verilen bu eğitimler, bütün yapılan bu çalışmalar aslında işte bu ataerkil zihniyetin değişmesi, kadına eşit bakan bir yapının oluşturulmasını sağlamaktır. Eğer politikalarımızı cinsler arası eşitlik üzerine, tam eşitlik üzerine oturtmazsak bizim sorunlarımızı çözmemiz mümkün olmaz.

Şimdi, size, dün, Sayın Meclis Başkanımızın Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu'nun Mecliste düzenlediği “Kadınların Siyasete Katılımı ve Medya” konulu panelde sorduğu bir soruyu yöneltmek istiyorum. Şöyle dedi Sayın Mehmet Ali Şahin, demiş daha doğrusu, ben toplantıda yoktum, danışmanımdan istedim bana yazılı gönderdi. Dün katılanlar eğer yanlış söylüyorsam lütfen düzeltsinler. “Kadınların siyasete katılma oranının artırılması, daha fazla kadın milletvekilinin oluşu kadınların sorunun çözümü için yeterli midir? Kadın milletvekili sayısı gelişmişlik düzeyiyle doğru orantılı mıdır? Danışmanlarıma sordum, en yüksek oran Ruanda'da yüzde 56,3, yüzde 43'le Küba. Çağdaş demokrasi, çağdaş uygarlık, temel hak ve özgürlükler açısından bu konuyu değerlendirin.” demiş. Şimdi, ben de bundan sonra konuşacak olan akademisyen arkadaşlarıma, bizim Komisyonumuza destek olması açısından bu soruları yöneltiyor ve cevabını bekliyorum. Biz Komisyon olarak Sayın Meclis Başkanının sorduğu bu soruya yanıt verelim ki Sayın Meclis Başkanımız bize kanunları göndersin değil mi, biz o kanunları kadın erkek eşitliği açısından inceleyelim. Bence Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun görevi, Meclise gelen bütün kanunlara bakmak ve o kanunlarda “Acaba kadın-erkek eşitsizliği var mı?” diye incelemek olmalı ama biz şimdiye kadar hiçbir kanuna bakmadık. Bizim Komisyonumuz Meclisteki kanunlara bakmak için Meclis Başkanımız tarafından görevlendirilmelidir, biz görev istiyoruz. Biz niye kurulduk? Yasalardaki eşitsizlikler var, geleceklerde de var. Bakın, biz buna Avrupa Birliği Uyum Komisyonunda yaşadık. Başkanım sabah da anlattı. Avrupa Birliği Uyum Komisyonu tali komisyon, biz inceliyoruz müktesebat açısından, diyoruz ki “Bu müktesebata uymuyor, bunu yapmayın.” Asli komisyonda yapılıyor, dönüyor, tekrar bizim önümüze geliyor. Aynı şey

başımıza gelmesin diye, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunu esas komisyon olarak kurduk. Dolayısıyla, yasaları görme ve üzerinde çalışma yetkisi var ama Meclis Başkanı yasa gönderirse bu yetkisini kullanabilir, yasalar Komisyona gelmezse fikir beyan edemeyiz. Onun için, sayın akademisyenlere soruyorum: Biz bunları yapmalı mıyız? Biz, sivil toplum kuruluşlarıyla diyalog hâlinde olmak istiyoruz. Bize gelsinler, sorunları kendileri anlatsınlar, sorunlarını istiyoruz, yasalarda müdahil olsunlar istiyoruz. Bakın, bu Parlamentoda yaşadığımız en önemli sorun ne biliyor musunuz? Yasaları son dakikada görmek. Yani, bir yasaı günler önceden görmüyoruz biz milletvekilleri. Yasa birden bire önümüze geliyor. Bakanlar Kurulunda hazırlanıyor, Meclise geliyor “Hemen, hemen, çabuk geçirmemiz lazım.” diyor. Bu aşamada sivil toplumun katılması da çok zor oluyor. O nedenle, daha düzenli bir çalışma olursa Parlamentoda, Bakanlar Kurulundan gelen kanunlar Meclise geldiğinde biraz daha zaman tanınırsa, o zaman süreci içinde sivil toplum kuruluşları, akademisyenler kendi görüşlerini de eklerler ve dolayısıyla kadınların bu eşitliğini, kadın-erkek eşitliğini sağlamak açısından -konumuz o olduğu için- ne yapabiliriz, yasalardaki değişiklikleri nasıl sağlayabilirizi çok daha başarılı bir şekilde yapmamız mümkün olabilir.

Sayın Valim 4320'deki bazı aksaklıklardan söz etti. Bakın, biz 4320'yle ilgili bir düzenleme yaptık. 98'deki yasa, geçen sene Mecliste bir düzenlemeye tabi oldu. Orada çok söyledik “Bu yeterli değil, şu, şu değişiklikleri de yapalım.” diye. Benim kanun teklifim vardı, gündeme bile alınmadı yani birleştirilmedi bile. Bakın, şimdi, Sayın Valim bazı şeylerden şikâyet ediyor. İşte, biraz daha katılımcı olarak, katılımcı demokrasiyi hayata geçirebilerek biz bu yasaları yaparsak, özellikle bu Komisyon böyle çalışırsa, Meclisin diğer komisyonlarına da bu bakımdan örnek olur diye düşünüyorum.

Hepinize saygılar sunuyor, teşekkür ediyorum.

ŞENOL BAL

İzmir Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Katip Üyesi

Sayın Meclis Başkan Vekilim, Sayın Başkan, Sayın Divan, sayın milletvekilleri, sayın sivil toplum kuruluşlarının çok değerli temsilcileri, Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Fonu Başkan Yardımcısı; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Evet, değerli katılımcılar, ben sabahtan itibaren yapılan görüşmelerden birkaç not aldım, ayrıca kafamda önceden oluşturmuş olduğum bazı tespitlerimi ve görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Görüldüğü üzere, yasalar önünde sağlanmış olan kadın-erkek eşitliğine rağmen uygulamada varlığını sürdüren, belirgin bir şekilde geriye giden, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi, aksayan yönlerin iyi tahlil edilmesi ve tedbirlerin geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bugün burada ele almamız gereken toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının kamu politikalarına yansıyış şekli yeterli midir -ki yeterli olmadığı ortaya çıkıyor- ne kadar yol alınmıştır, eksiklikler nelerdir, nasıl yansıtılması ve denetlenmesi gerekir? Bunlar üzerinde durmamız gerek. Yine, halkı bilinçlendirme, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda halkı bilinçlendirme konularında ne kadar yol alınmıştır ve eksiklerimiz nelerdir, bunu nasıl başarabileceğiz? Bunları değerlendireceğimizi düşünüyorum.

Başından beri, kadın sivil toplum kuruluşlarının, akademisyen arkadaşlarımızın, ulusal mevzuatımıza, uluslararası mevzuata yapmış oldukları katkılar ortadayken ve bu mevzuatımızdaki değişikliklerden sonra, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün -devlet bakanlığına bağlı olan- kamu politikalarına bu konuyu yansıtabilmek için bu meyanda hazırlamış olduğu ulusal eylem planları, kadına şiddete karşı ulusal eylem planlarını değerlendirdiğimizde, kadının eğitiminden öğretimine, kadının istihdamına, yoksulluğuyla baş edilmesine, karar alma süreçlerine katılımına, siyasete katılma durumunun yükseltilmesine, çevreye kadar ve kadına karşı şiddetin önlenmesine kadar birçok hedef ve strateji belirlenmiş ve geliştirilmiş ve yürürlüğe konulmuştur. Şimdi, bu ulusal eylem planlarının, ben şahsen titizlikle hazırlandığına ve uygulamaya çalışıldığına inanıyorum. Bu konuda da birçok sivil toplum kuruluşunun, Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Fonu ve Nüfus Fonu'nun

ne kadar bu konuda yardımcı olduğunu da biliyorum ama bir noktaya burada temas etmeden geçerseniz huzurlu hissetmeyeceğim kendimi. Bir yandan hem kamu yönetiminin hem halkın bu zihinsel dönüşümü ve bilinçlendirilmesi çok yönlü devam ederken, bu sürecin işlemesine engel teşkil edecek veya bu süreci tersine çevirecek, önemsiz kılacak ortamı hazırlayan bir süreçten geçiyoruz. Ülkenin ekonomik durumu ortada. Her geçen gün işsiz sayısı artıyor. Yoksulluk tavan yapmış. İç barışı tehlikeye sokacak olan uygulamalar ve çok yanlış algılamalar bir yandan cemaat ve tarikatlar yoluyla biat kültürünün çok hızlı geliştiği ve büyük kesimleri etkisi altına aldığı ve yine bir yandan da magazin kültürünün, popüler kültürün hiç denetimsiz şekilde halka sunulduğu ve genç nüfusun çok yetersiz ve kalitesiz bir eğitimden geçtiği, fırsat eşitsizliklerinin tüm toplum kesimlerine yansıtıldığı yani toplumumuzun ileriye değil de geriye doğru yönelişe geçtiği bir dönemden geçerken, bu yapılan iyi niyetli -ki çok iyi niyetle yapıldığına inanıyorum- bu emek, masraf, zaman, tam olarak yerini bulmuyor. Bunda mutabıkız değil mi değerli katılımcılar?

İşte, kadının sorunlarını siyasi ve ideolojik bölücülüğe de alet etmeden -zaman zaman bunu da kullanan bir kesim olduğunu Türkiye'de hepimiz biliyoruz- bunun bir toplumsal sorun olduğunu, hepimizin çok önemli ve çözmemizin mutlaka gerekli olduğuna inandığımız bu mesele için biz yine çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Zihinsel dönüşümün olabilmesi için her türlü yapılanma ve iş birliği oluşturmamızın ve yılmamamızın gerektiğini ben bir kere daha burada hatırlatmak istiyorum.

Sayın Erbatur Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun fonksiyonlarından bahsetti ve ilk toplantımızı da sivil toplum kuruluşu temsilcileriyle yapıyoruz ve ilk toplantımız bu, bizim için de çok önemli. Hepimiz biliyoruz ki, yasalar, toplumsal cinsiyet eşitliğini tam olarak oluşturamamışlardır yani bütün dünya ülkelerinde hiçbir yerde ve hiçbir zaman da tam olarak uygulandığı söylenemez ve standartlar da biliyorsunuz her zaman geliyor ve hukuk geliyor. Yani dün için değerlendirmelerimizi bugün için yaparsak da doğruyu tespit edemeyiz. İçinde yaşadığımız şartları da göz önüne alarak ve içinde yaşadığımız hukuk sürecini de göz önüne alarak bunları iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Kurumsal yapılanmada bu değişikliklerin de ortaya çıkardığı, üstesinden gelinmesi gereken sorunlara göre devamlı bir değişim gösterdiğini de biliyoruz. Bu sürece devam eden bir döngü olarak bakmamız lazım.

Yani şunu demek istiyorum ki sivil toplum kuruluşları olarak –ki ben de bir sivil toplum kuruluşu başkanlığını hâlen sürdürüyorum- sivil toplum kuruluşlarının ne kadar büyük sıkıntılar yaşadığını, ne büyük çabalar ve emekler sarf ettiklerini ve ne engellerle karşılaştıklarını da bilen birisi olarak söylüyorum. Kadın sivil toplum kuruluşlarının etkin bilinçlendirme kampanyalarını yürüttüklerini de biliyorum, ama burada yine bir noktaya temas etmek istiyorum. Demokrasi kültürü olmazsa insan hakları kültürünün, kadın haklarının gelişmesinin de mümkün olmayacağı hep ifade edildi ama lütfen, evrensel değer olan insan hakları, kadın hakları, demokrasi gibi kavramların içini boşaltmadan, bir şeylere alet etmeden, bunları hepimizin anlayacağı bir şekilde ve vatandaşımızın anlayacağı bir şekilde halka sunulmasında da önem var diye düşünüyorum.

Yine, değerli katılımcılar, kamu politikalarına yansıtılmaya çalışılan hedeflerin gerçekleşmesi noktasında ve il mülki idarelerinin yönetimindeki çalışmalarda kadın sivil toplum kuruluşlarının rolünün çok önemli olduğunu biliyoruz.

Şimdi, ben, buradan da sormak istiyorum: Sivil toplum kuruluşları gözüyle, il mülki idarelerinin uygulamaları yeterli midir? Bu iş birliği yeterince sağlanmadığına göre sebepleri nelerdir? Bunları sizlerden öğreneceğiz. Yani karşılaşılan sorunlar nelerdir, iletişim kurmakta zorluklar nelerdir ve il mülki idarelerinin bir denetimden geçmesi gerekli midir? Kadın sivil toplum kuruluşları, toplumsal cinsiyet eşitliğini her kesimdeki vatandaşa anlatmakta ve onların anlamasında problem yaşıyorlar mı? Yaşıyorlar. Bu problemlerin kaynağını tespit edebiliyorlar mı? Direnme noktaları, toplumun direnme noktaları daha çok nerelere dayanıyor?

Peşin hükümlü olmadan ve ön yargılı olmadan, sayın hanımefendiler, iyi bir yaklaşım dili kullanabiliyor muyuz? Bir dil geliştirme için gayret sarf edebiliyor muyuz? Biraz önce işte feminizmden söz edildi. Feminizm, hepimizin anladığı gibi, tabii ki kadın erkek eşitliği ama uygulamalar, zamanında yapılmış olan söylemler, o dönemde belki kültürel yapının, sosyal yapının uygun olmadığı bir dönemde o söylemlerin kadın erkek savaşı gibi algılandığını da hepimiz yaşadık, biliyoruz. Yani bazı kavramları kullanırken, kavramların içini doldururken ve vatandaşa, tabana, kadına, erkeğe anlatırken bu dili iyi kullanmamız gerektiğini, iyi bir iletişim dili ortaya koymamız gerektiğini de hepimiz biliyoruz. Ama bunun için neler yapıyoruz, neler yapmalıyız, bunları da tartışmalıyız.

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının herkes tarafından anlaşılmadığını ve farklı anlamlar yüklendiğinin farkında mıyız? Biz anlıyoruz, belli bir tahsil derecesine ve bu işlerle ilgilenen kişiler olarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne manaya geldiğini anlıyoruz ama lütfen en yakınlarınızdaki konu komşunuza sorun, onlar neler anlıyor, ne anlıyor, bunları da iyi değerlendirmemiz lazım.

Değerli katılımcılar, uluslararası tecrübe edilmiş iyi uygulamalardan hep faydalandık, olabilecek çalışmalara taraftar da olduk, hepsini aldık, taklit de ettik gerekirse ama. Şunu da tekrar ediyorum bir eğitimci olarak, bir kardeşiniz olarak, her ülkenin kültürel ve sosyal kotları farklı, ekonomik, siyasi yapılanması farklı. Bu gerçekleri de göz önüne alarak sadece olduğu gibi uygulamak yerine kendimizden de bir şeyler katarak meselelerin çözümünde neler yapabileceğimizi de tartışmalıyız. Biz bu potansiyele sahibiz, Türk kadını olarak, Türk milletinin şerefli mensupları olarak biz bu potansiyele sahibiz, bunu biliyorum.

Kadın sivil toplum kuruluşlarının yeterli imkâna ve gönüllü olarak çalışabilecek organizasyonu için hep dışarıdan bir proje almak, dış kaynaklardan bir proje almak için uğraş veren, savaş veren, yarış eden kadın sivil toplum kuruluşlarımız var.

Sayın Bakanım, bunları da gündeme getirmemiz gerektiğine inanıyorum. Ulusal fonları, kadın demeklerimiz için ulusal fonları kurmamız gerekmiyor mu?

Yine zaman zaman gerek il mülki idarelerinin yaptığı, zaman zaman sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları, şiddet vesaire gibi konularla ilgili birçok toplantıya katıldığımı biliyorum. Genellikle bu toplantıların aynı kişilerle, yine bilinen kişilere yasak savmak gibi veya sırf yapmış olmak için yapıldığını görmekten de üzüntü duyuyorum ve o basılan kitapların, broşürlerin, kitapçıkların tozlu depolarda okunmadan kalması da hepimizin içini sıplatmalıdır.

Bunları niye söylüyorum? Zaman ve emek harcıyoruz bir şeye. Ulaşabileceğimiz tabanı iyi tespit etmemiz lazım. Her kesimin dilini iyi anlayabilip onlara anlayabilecekleri şekilde meseleleri anlatmamız lazım. Biz, tabii, Parlamentoda böyle bir eşitlik komisyonu oluşturduk. Bu komisyonda sivil toplum kuruluşlarının tecrübeleri ve sivil toplum kuruluşlarının bize tutacağı ışık çok önemli. Hem yasalarla ilgili, hem de bilinçlendirme konusunda, bilinçlendirme çalışmalarında bizim yapmamız gereken, bizim etkimizi sizin gücünüze verebileceğimiz önerilerinize açık olduğumuzu buradan ifade ediyorum. Çok teşekkür ediyorum ve hepinizi de saygıyla selamlıyorum.

AYŞE JALE AĞIRBAŞ

İstanbul Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Üyesi

Sayın Divan, Değerli Meclis Başkanım, sayın başkanlar, değerli milletvekili arkadaşlarım, sivil toplum kuruluşlarının çok değerli başkanları ve temsilcileri; bugün sizlerle burada olmaktan dolayı son derece büyük bir mutluluk duyuyoruz. Tabii biz isterdik ki bu toplantının çok daha kalabalık bir şekilde yapılmasını arzu ederdik ama bazı sivil toplum kuruluşlarından, aslında herhâlde onlara ulaşamadı, böyle birtakım aksaklıklar yaşandı ama ben bu toplantıyı yine de önemsiyorum çünkü komisyonumuzun belki tanınması, medyada bir şekilde izdüşümü açısından oldukça önemli diye nitelendirmek istiyorum.

Demokrasinin tam olarak yerleşebilmesi, tüm vatandaşların, kadın erkek ayrımı yapmadan tüm vatandaşların ekonomide, karar mekanizmalarında, sosyal ve siyasal ve kültürel hayatta eşit şartlarda, eşit fırsatlarda yararlanabilmesi için kadınlarımızın ya da erkekimizin ya da vatandaşlarımızın katılımlarıyla gerçekleşebilir. Bu anlamda, sabahtan beri yapılan konuşmalar ışığında, aslında tekrara girmeden, ben, değinilmeyen konulara belki de değineceğim. Hazırladığım konuşmayı maalesef yapamıyorum çünkü tekrar yapmaktan kaçınacağım.

İsterdik ki, gerçekten isterdik ki biz bugün hâlâ 1930'larda bize verilen seçme ve seçilme hakkından sonra bugün Parlamento Başkanımızın bir kadın olmasını tercih ederdik. İsterdik ki genel yayın yönetmeni arkadaşlarımızın, kadınların daha çok olmasını, sayıca daha fazla olmasını isterdik. Bunları aslında hepimiz biliyoruz, hepimiz yakından takip ediyoruz. Mecliste yasalarda bu konuyla ilgili pek çok düzenlemeler yapıldı ama bunun takibi konusunda maalesef son derece yetersiz bir yöntem izleniyor.

İrlanda Parlamentosu Eşit Fırsatlar Komitesi Başkanı bir şey söyledi. İrlanda'daki yapıda 1970'lere kadar kadınlar evlendikten sonra emekli ediliyormuş ama bugün sayıları verirken çalışma oranının, kadının istihdamdaki oranını verirken oldukça yüksek olduğunu görüyoruz. Son derece geleneksel bir yapıları var ama bunu başarmışlar. Demek ki yasaları çıkarmak yeterli değil, birtakım değişikliklerin, bunun yansımından bahsediyoruz. Bunun yansıtacağı son derece açık, samimi olmak gerekiyor. Maalesef ülkemizde ya da siyasette... Açıkçası önce siyasetten başlamamız

gerekiyor. Son derece samimiyetsiz bir ortamda olduğumuzu söylememiz ve bunu görmemiz gerekiyor. Dün Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın Parlamento Muhabirleri Derneğiyle birlikte Mecliste bir toplantısı vardı. Toplumsal cinsiyet hassasiyeti gösteren medya etik ilkelerini konuştuk biz. Toplumsal cinsiyet hassasiyeti dedik ama toplantıda sadece kadınlar vardı, erkekler yoktu. Sadece genç bir ekip gelmiş, onların içinde birkaç tane öğrenci vardı. Çünkü gençler dinamik bir yapı ortaya koyuyor. Biliyorsunuz, Atatürk, cumhuriyeti gençlere emanet etmiş çünkü en dinamik yapı gençlerin oluşturduğu yapı, tutuculuktan uzaklar. Maalesef belli bir yaştan sonra ya da bize dayatılmak istenen formlarda tutucu bir yapının içine çekilmek isteniyor toplum. Bunu görmemiz ve bunun üzerinden hareket etmemiz gerekiyor.

Biraz önce konuşmacı arkadaşlarımdan biri, kavram kargaşasından, kavramların içinin boşaltıldığından bahsetti. Bence son derece önemli bir konu. İlk kimlik tartışmalarının yaşandığı, yaşanmaya başlandığı günlerde aslında kavramların da içinin boşatıldığı günlere denk düşüyor ve bunun gerçekten aslında Türkiye'nin yaşamına, vatandaş olarak hepimize son derece negatif dönüşümleri var. Bunların incelenmesi gerekiyor.

Evet, komisyonumuzun kurulması gerçekten önemli ama bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının bu komisyonun kurulmasında çok büyük katkıları olduğu düşüncesindeyim. Gerçekten bu çok kolay olmadı. Belli bir süre sonra Avrupa Birliği'nin istemesiyle kurulmasının çok da anlamı yok. Bunun yapılmış olması son derece önemlidir ama burada sivil toplum kuruluşlarının çok büyük katkısı var.

Örneğin, biraz medyadan da bahsetmek istiyorum, medyanın kadına bakış açısından bahsetmek istiyorum. Biliyorsunuz, medyada yazılı ve görsel basında kadına yönelik birtakım yaptırımların olması, kadının yansıtılmasındaki yanlışlardan dolayı da aslında kadının belli bir yere çekilmek istenmesi, bu anlamda da karşıda başka bir grubun oluşmasıyla Türkiye'de bugün çok farklı şeyler yaşanmaktadır. Âdeta gazetelerde, bakıyorsunuz bazı gazeteler kadını bir meta olarak göstermenin yanında diğerleri de bunu kullanarak, bu şekilde kullanıldığı için dinî açıdan ya da İslamın yanlış yorumlanması açısından son derece yanlış yerlere çekmek isteniyor. Tabii bunlar da apayrı konular. Ama kadın olarak bunları da göz ardı etmememiz gerektiğini düşünüyorum.

Bu arada komisyonumuzun çalışmalarının çok daha verimli geçmesi adına sivil toplum kuruluşlarıyla çok daha birebir ilişki içine girerek, onları dinleyerek, onların görüş ve düşüncelerinden faydalanarak yol çizmemiz gerektiği çok önemli bir konu ve tabii ki, bugün isterdik ki bu toplantının formatında daha çok sivil toplum örgütü olsun ve onları biz de dinleyelim. Siyasetçilerin neler konuştuğunu zaten az çok hepiniz biliyorsunuz ve tabii ki bunları birlikte paylaşmak da gerekiyor. Ama sivil toplum kuruluşlarının önemini özellikle vurgulamak istiyorum çünkü bağımsız ve özgür nitelikli hareket edebilen kurumlar, örgütler, kuruluşlar sivil toplum kuruluşları ve bu anlamda siyaset yapmadan, doğruyu ortaya koyabilmek adına çok daha fazla sivil toplum örgütünün Meclisle, Parlamentoyla, özellikle Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu ile birlikte çalışması gerekiyor. Fırsat demek istemiyorum çünkü fırsat verilmesini istemiyoruz. Biz aslında eşitlikten bahsetmek istiyorsak zaten bu komisyonun adıyla ilgili de ciddi anlamda sorunlar yaşadık. Bizim önerimizde, teklifimizde Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu olması vardı. Belki ayrıntılara takılmamak gerekiyor ama bu konu da çok önemlidir diye düşünüyorum.

Kadınların aleyhine olan düzenlemelerin kaldırılması ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulması uzun yıllar süren kadınların hak arama mücadelesi sonucu olarak gerçekleşmiştir. Yapılacak çok iş, katedilecek çok yol var. Bunu hep birlikte yapacağız. Yalnız şu da bir gerçek ki bu meseleye yani Türkiye’de kadının şiddetten eğitime kadar, istihdama kadar bütün sorunlarının sadece kadınları değil, aslında toplumun tamamını ilgilendirdiği mesajını vermemiz gerektiğini düşünüyorum. Çünkü eğitilmesi gereken belki de biz kadınlar değil erkeklerdir. Çünkü bu konuyla ilgili de ciddi sıkıntılarımız var. Dün bahsettiğim panel düzenlenirken komisyondaydım, sabahki kısmında. Arkadaşlar sordu “Aşağıda ne var?” bir panel var dedim, toplumsal cinsiyet hassasiyeti gösteren medya etik ilkeleri konuşuluyor, ben öğleden sonra konuşmacıyım. Milletvekili arkadaşlarımdan bazıları, erkeklerden bazıları şunu söyledi: “Aa bizi ilgilendirmez.” Aslında tam tersi direkt onları ilgilendiriyor çünkü gerçekten onların eğitime ihtiyacı olduğunu düşünüyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum. Teşekkür ederim.

PROF. DR. NERMİN ABADAN UNAT

Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi

Sayın Başkan, Sayın Güldal Akşit, Toplumsal Eşitlik Komisyonunun Başkanı, diğer saygın milletvekilleri ve dinleyiciler, arkadaşlar; ben, aslında oturarak konuşmak istiyordum çünkü seksen sekiz yaşına geldim. Fakat size olan saygımdan dolayı yine ayakta durmak istiyorum ve değerli yabancı konuklarıma da seslenmek istiyorum: Fransız İhtilalini takiben İnsan Hakları Bildirgesi ilk defa ilan edildiği zaman aristokrat bir kadın Olympe de Gouge kalkıp “İnsan hakları kadın haklarını da kapsıyor” dediği zaman bunun cezası idam oldu, kafası kesildi. Fakat bugün kadın başbakan, kadın devlet başkanı fevkalade olağan bir şey çünkü eşitlik fikri de zaman içinde gelişir. Tarih onu bize gösteriyor. Bugün 4 Aralık. 4 Aralık günü aynı zamanda Siyasal Bilgiler Fakültesi, eski adıyla Mektebi Mülkiyenin kutladığı 150’nci yıl dönümü yani 1859’da kurulmuş olan bir müessese. Bu müesseseye ben bu sabah... Sayın Meral Akşener’in belirttiği üzere, Atatürk’ün vermiş olduğu imkânlar ve fırsat eşitliğiyle, annesini babasını çok genç yaşta kaybetmiş bir insan olarak okuma fırsatı buldum. Bu ülkede 1952’de Siyasal Bilgiler Fakültesine ilk kadın öğretim üyesi olarak girdim, ilk asistandım, ilk doçent oldum, ilk profesör oldum ve büyük bir iftiharla gösterebilirim, Sayın Profesör Serpil Sancar benim kürsüme geldi, benim düşüncelerimi devam ettiriyor yahut da belki farklı düşünüyor fakat önemli olan şey, kadın araştırmalar ana bilim dalının da başkanlığını yapıyor yani benim bıraktığım yerden bir adım daha ileri gitti.

Ben on sekiz sene Strazburg’ta Avrupa Konseyinde Kadın Erkek Eşitlik Komisyonunda hizmet ettim Türkiye adına. İlk başladığım zaman komisyonun adı Kadın Erkek Statüsünü inceleme komisyonu. Zaman içinde Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu oldu ve haliyle devam ediyor ve artık hedefi her üye ülkesinde bir eşitlik bakanlığının görmesi çünkü eşitlik kavramı da kendi içinde gelişiyor.

Bugün siyaset bilimi literatüründe tartışılan bir konu var, iki türlü çağdaşlık, iki türlü modernite var. İşte bazı ülkelerde toplumsal gelişme biraz yavaş olur ama o da çağdaş olur. Özgürlük, eşitlik, kardeşlik, bunlar felsefenin temel kuralları. Bunlar üzerinde bir taviz olmaz. Bunun ikinci, üçüncü, dördüncü türü olmaz. Dolayısıyla eşitlik bir bütündür.

Türkiye’de yetmiş beş sene sonra Atatürk’ün Türk kadınlarına vermiş olduğu seçme ve seçilme haklarını kutladığımız zaman acaba neyi kutluyoruz? Kutladığımız şey, elli küsur seneye yakın bir zamandır yüzde 4’lük bir siyasi temsilden yüzde 9’a çıkması. Bu, herhâlde çok hızlı bir gelişme değil ve daha da üzücü rakamlar var karşımızda. Birleşmiş Milletlerin insani gelişmişlik endeksine baktığımız zaman, 109 ülkenin içinde Türkiye bugün 101’inci ülke. Bu, artık bir duyarlı yurttaşın kolay kolay hazmedeceği bir rakam değil ve bizden sonra gelen ülkeleri de okuduğum zaman bunun belki neden böyle olduğu da ortaya çıkar yani 101’den sonra 109’a kadar. İran, Fas, Cezayir, Suriye, Arabistan, Mısır, Bangladeş, Yemen. Demek ki bizim bir kültür problemimiz var ki bu kültür problemi bizim kadınlarımızın hak etmiş oldukları yere gelmeye engel oluyor.

Nerelerde biz çok aksıyoruz? Bir kere, kadın erkek eşitliğinin gerçekleşmesi için insanoğlunun yani “toplumsal cinsiyet” dediğimiz nötr bir kavram içindeki insan bütün yeteneklerini geliştirme hakkına sahip olmalı, erkek kadın farkı gözetmeksizin. Bu da çalışabilmekle kazanılan şeylerden biri yani yollardan biri. Çünkü Türkiye’de 2000 yılında bizim faal nüfusta olan kadınlarımızın yüzdesi 36 iken bu 2005’te 26’ya düştü ve 2008’de yüzde 22 yani Türkiye’de 100 kadından 4’ü evde oturuyor, 1 tanesi çalışıyor. Avrupa Birliği ülkelerinde bu oran yüzde 58. Çalışan kadının da yüzde 50’den fazlası ücretsiz aile işçisi. Çalışan kadınların ücretli olanı da yarından yakını yarı zamanlı yani sosyal sigortadan yararlanmıyor. Dolayısıyla çalışma alanında fırsat eşitliği sağlanmış sayılmayız.

Eğitim alanına gelince, bu konuda zaten herhâlde hepiniz son derece duyarlısınız. Bugün sekiz yıllık eğitim görüyor Türkiye’deki genç nüfus. Sekiz yıllık eğitim bugün gelişmiş ülkelerin hiçbirinde kalmadı, hepsinde zorunlu eğitim on iki sene fakat biz o sekiz yıllık eğitiminden ancak yüzde 33’ünü genç kızlarımıza sunabiliyoruz yahut yararlanabiliyor. Hele bölgesel faktörlere baktığımız zaman açık çok büyük. 2005-2006’da Ağrı, Bitlis, Muş, Şanlıurfa, Şırnak, Van’da kız öğrencilerin yüzde 50’den daha fazlası hiç okula gitmiyor.

Sivil toplum örgütlerinden yardım, iş birliği isteniyor. Acaba yetişen kuşaklara yalnız sivil toplum kuruluşlarının yardımlarıyla bu eğitim seferberliği yapılabilir mi? “Baba beni okula gönder”, “Anne beni okula gönder,” falana el uzatmak, filandan bağış almakla olur mu? Bu bir devlet politikası olmadan, eğitim bir devlet politikası olmadan ne kadın ne erkek hiçbir şekilde fırsat eşitliğine kavuşmaz.

Aileye gelince... Kadınlarımız birey olarak yetiştirilmiyor. Kadınlarımız, kızlarımız ailenin bir parçası, ailenin öngörmüş olduğu geleneksel rolleri yerine getirmek üzere yetiştirilmiyor ve tavsiye olarak yeni kurulan ailelere “Üç çocuk yapın.” diyor. Üç çocuk yapmak için eğer kadınlara eşit fırsatlar sunulacaksa o zaman çalışma hayatıyla aile sorumluluğunu da bağdaştırabilecek kurumları kurmak lazım yani kreşleri kurmak lazım, her türlü imkânları sağlamak lazım. Erkeklerle de ev işine yardım etmeleri için önerilmesi gerekiyor. Yoksa sadece bir nüfus artırıcı politika gütmekle herhangi bir şekilde bir kadın erkek eşitliği gerçekleştirmek mümkün değil.

Siyasete gelince... Siyasette bizim temsil oranımız, gelişmiş ülkelerin büyük bir çoğunluğunun altında kalıyor. Biraz evvel bahsettiğim gibi, biz, sadece gelişmiş ülkelerin en altında yer alıyoruz yani o da bu hesapta profesyonel kadınlar yani akademik eğitim görmüş olan meslek kadınların Türkiye’de çok yüksek bir oranda olması. Bu oran diğer kullanılan etkenlerle birlikte bizi bu kategorinin içine koyuyor. Fakat bütün bunlara rağmen, meslek kadınlarının yüksek oranına rağmen yerel yönetimlerde kadınların söz sahibi olduğunu görmüyoruz. Oysa kadına en çok yakışan şey belediyelerde görev almak çünkü bir yerde kent yönetimiyle aile yönetimi, ev yönetimi arasında büyük benzerlikler var. Bugün Türkiye’de yalnız iki il merkezinde kadın belediye başkanı var; biri doğuda, biri Aydın’da. 81 ilin 39 il genel meclisinde bir tek kadın yok. Yerel temsil oranı grafiklere yansıtıldığı zaman 0,56 oranında yer alıyor ki bu bir saç teli kadar, hiçbir yayına basılamıyor, o kadar küçük.

Kamu yönetimindeki görevler bakımından, geçmiş yıllarda kadın vali varken bugün kadın vali yok; kadın müsteşar varken bugün kadın müsteşar yok. Bütün bunlara ek olarak, neyle başa çıkacağız? Başa çıkmamız gereken şey, kamuoyuna yansıyan değer yargıları. Bu değer yargıları kadın-erkek eşitliğinden yana değildir.

Radikalizm üzerinde araştırma yapan profesör Yılmaz Esmer, hâlen Bahçeşehir Üniversitesinde. Ülkede işsizlik varsa, çalışmak kadınlardan çok erkeklerin hakkı olmalı diyen yüzde 64. Demek ki kadın çalışmaktan da vazgeçecek erkek uğruna. Kız evlat mirastan erkek evladın yarısı kadar pay alsın diyen yüzde 36: Feragat. Bir kadının deniz kenarında plajda mayoyla dolaşması günahtır: Yüzde 58. Nasıl spor yapacağız? Nasıl olimpiyatlara katılacağız? Nasıl kadın-erkek eşitliği, Allah’ın verdiği bedeni serbestçe sergileyecek? Kadınların bir işte çalışmak için

kocalarından izin almaları doğru, ki kanunen kalktı ama bunu onaylayan yüzde 84. Demek biz kanundan çıkarıyoruz 159'uncu maddeyi fakat kalplerden çıkaramıyoruz. Müslüman kadın evinin dışında mutlaka başını örtmeli: Yüzde 52. Zina yapan evli kadının taşlanması, recmedilmesi doğrudur diyen yüzde 22. Bir iki Müslüman ülke dışında tamamen kalkmış, şeriata göre bir ceza uygulamasıdır. Nasıl ki kölelik de kalktı, kölelik de vardı fıkıhta ve İslam hukukunda, ama kalktı. Yoksa öyle olmasaydı, Haliç kenarında avrat pazarında bugün de kölelik uygulanırdı, eğer bunlar daha evvel cumhuriyetin ilanından önce kalkmamış olsaydı.

Bazı kadınlar dayaağı hak ediyor mu diye soruyor, yüzde 33 evet diyor, kadınların da zaten 4'ünden 1 tanesi icabında ben dayaağı da hak ediyorum diyor. Demek ki bu kadar içselleştirilmiş.

Bütün bu toplumsal, kültürel verilerin ışığı altında sivil toplum kuruluşlarının bütün çabaları ki çabaları ne kadar sıralasak ne kadar övgüyle bahsetsek azdır, bunlar yeterli değildir. Ne gerekiyor? Gereken şey, ülkede yürütme kuvvetini elinde bulunduran Hükûmetin başı olan şahsiyetlerin kadın-erkek eşitlik politikasını bir devlet politikası olarak ilan etmesidir. Başbakanlığa bağlı bir genelge var. Bu genelgede toplumsal cinsiyet kavramı ki feminist bir kavramdır, feministlerin kazandırdığı bir kavramdır, o genelgede, altında da Başbakanın imzası var, en ideal bir plan var. Bu planın içinde olumlu ayrımcılık da yapılır deniyor. Toplumsal cinsiyet kavramı da geçiyor, bütün bunlar geçiyor ve görev taksimi var. A'dan Z'ye kadar hangi bakanlıklar ne yapacak, bunların hepsi var. Peki bu genelge kimin elinde bekliyor? Kendilerine görev verilen kamu yönetiminin elinde bekliyor. Biz de bekliyoruz. Teşekkürler.

Bir müjde vermeyi unuttum. Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğretim üye oranı kadın-erkek yüzde 50.

Sayın vekiller, sayın konuklar, sevgili arkadaşlar; ben de kısa konuşmamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ne yapabilir, niçin önemsiyorum bu Komisyonu, ona değineceğim.

Parlamentolar temsili demokrasilerin, çoğulcu demokrasilerin kalbi, beyni, çok önemli kurumlar ve demokrasi için çok önemli olan böyle bir kurumda bir kadın-erkek fırsat eşitliği komisyonunun olması da hepimiz için çok önemli. İsmi ne olursa olsun. Gaye Erbatur Hanım'a tabii ki çok katılıyorum. Fırsat eşitliği olmamalıydı. Eşitlik komisyonu olmalıydı, sonuca odaklı olmalıydı. Hangi fırsattan bahsediyoruz, ama oldu, artık buna takılmayıp, ne yapabiliriz, bu komisyonu nasıl kendi amaçlarımıza yönelik kullanabiliriz, ona odaklanmalıyız diye düşünüyorum.

Türkiye çok boyutlu, çok derin bir dönüşüm süreci içinden geçmekte. Tabular ciddi anlamda yıkılmakta, her konuda yıkılmakta. Tarihimizle yüzleşmekteyiz, konuşmadığımız şeyleri konuşmaktayız. Ermeni sorunu olsun, Kürt sorunu olsun, geleneksel sağın durumu, tutumu, duruşu olsun, her konuda çok ciddi... Hızlı göç, hızlı kentleşme, hızlı küreselleşme, yaşam standartlarını yükseltme savaşı çok hızlı bir dönüşüm süreci ve bu süreçte kanımca her ne kadar kadınların statüsünde birtakım değişiklikler oluyorsa da kadınlar paylarını alamamaktalar ve kadınların durumu Türkiye'de vahimdir.

Nermin Abadan Unat Hoca çok güzel istatistikler verdi. Ben de onların altını çizmek isterim. Şimdi, UNDP istatistiklerine bakacak olursak gender empowerment index, kadın-erkek güç eşitliği endeksi, evet, Nermin Hoca'nın söylediği gibi 109 ülke arasında 101'inciyiz. Hadi UNDP'ye bakmayalım, Dünya Ekonomik Forumunun verilerine bakalım. Orada da cinsiyet eşitliği raporunda 134 ülke arasında 129'uncu olduğumuzu görüyoruz. Şimdi, bunlar bizi küçük düşürmek veya politik nedenlerle yapılmış endeksler de değil, tabii böyle oluruz. Hakikaten bizde kadınların katılım oranı, iş gücüne katılım oranı yüzde 20'lerdeki gibi vahim bir durumdayken veyahut işte, Parlamentoda yüzde 9'a anca gelebilmişken bu kadar yıl sonra, kadınlarımızın üçte 1'i ben şiddet görüyorum diyorsa Türkiye'de biz tabii ki böyle 109 ülkenin arasında 101'inci de oluruz, işte 129'uncu da oluruz, kullandığımız istatistiğe göre. Yani bu olay çok vahim bir olay. Bu, yapılan iyileştirmelerin yeterli olmadığını da çok güzel gösteriyor. Kabul edilemez bu istatistikler.

Durum böyleyken ortada da Türkiye’de önemli demokratik kurumlar işliyor, Parlamentomuz var. Evet Parlamento kanun yapıyor ama Parlamento meşruiyet veriyor, Parlamento özellikle günümüzde kanun yapma işlevinin ötesinde ayrıca sistemin önceliklerini belirliyor, onları tartışmaya sunuyor, şekillendiriyor, yön veriyor, başka işler de yapıyor. Temsil ediyor tabii ki. Ama yön verme işlemi de var. Parlamentoda temsil nasıl yapılır? Temsil ettiğin kişinin istediklerini olduğu gibi mi temsil edersin? Veyahut sen temsilci olarak onlardan farklı kişi olarak parlamentoya geldiğinden kendine özgü bir şekillendirme, yönlendirme, karar verme otoriten mi vardır? Yoksa bir diyalektik içinde muhatap olduğun, seni seçenle, kendi iraden, kendi düşüncen arasında bir diyalog kurup bu iletişim çerçevesinde onları da daha ileriye, onları da daha güzelce yönlendirecek şekilde bir ilişkiye mi girersin, düşünülmesi gereken konulardır. Tabii ki ben bu üçüncü alternatifin doğru olduğunu düşünüyorum ve Parlamentoda parlamenterlerimizin, vekillerimizin bizi daha ileriye götürmek için tartışma ortamları yaratıp şekil verebileceklerini düşünüyorum. Önderlik ettirebileceklerini parlamentoların düşünmek istiyorum.

Toplamlar gittikçe karmaşılaştıkça parlamentolar daha çok komisyonlara güvenir olurlar. Sorunlar daha karmaşılaştıkça, teknik, profesyonel bilgiyle sorunların çözümleme gereklilikleri artıkça toplumsal çeşitlilik, farklılaşmalar çoğaldıkça heterojen yapılar daha belirgin oldukça parlamentoların da etkin bir biçimde işlemesi için komisyonların önemi artıyor ve Fatma Hanım’ın söylediği gibi mesela Şiddet Komisyonu kanımca çok önemli bir iş yapmıştır. Temmuz Genelgesi hakikaten önemli bir genelgedir. Hakikaten hepimizin kullanması gereken ve bizim baskı yapmamız lazım gereken bir genelgedir. Komisyonların işlevleri çok önemli olabilir.

Onun için, şimdi bakıyoruz, vahim bir durum var kadınların safhasında ve de çok önemli bir komisyon var. Şiddet Komisyonu gibi geçici de değil, kalıcı bir komisyon kurulmuş ve bizim bunu kullanmamız lazım. Şimdi, Komisyonun görevlerini okuduğum zaman, evet, Komisyon, Başkanlığın talebine istinaden çalışacak, istenildiğinde Başkanlığa sunulan kanunları kadın-erkek eşitliği bağlamında inceleyecek ve görüş sunacak. Evet, burada daha proaktif bir şekilde Komisyondan Başkanlığa baskı gidebilir, gitmesi de lazım ve gelecek olan kanunların incelenmesi istenmelidir de Başkanlıktan, Meclis Başkanlığından ama ondan sonra ikinci şıkta bakıyorsunuz ve o şıkta her yasama yılının sonunda Türkiye’deki kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmeleri ve Komisyonun o yıllık faaliyetlerine ilişkin değerlendirme raporu hazırlamak.

Ben rapor hazırlanmasını çok ciddiye alıyorum burada. Yani burada gayet geniş bir proaktif hareket edebileceği bir alan görüyorum. İstatistikler ortada iken eğer şimdi biz burada 101'inciyssek 109 ülkenin içinde ve de buradaki en önemli olay bizim yüzde 20'lerde kadınlarımızın ekonomik hayata katılması, siyasal hayatta ancak yüzde 9 düzeyinde temsil ediyor olmamızsa bu konunun bu istatistiğin arkasındaki asıl sebepler, Komisyon derhâl bu konuda bence rapor üretmelidir. Burada demişler rapor verir diye. Hemen bence niye yüzde 20'lerdeyiz? Bunun nedenleri nedir? Ekonomistleri, sivil toplum kuruluşlarını, bu konuda iş yapan insanları, herkesi toplayıp -bu yüzde 20 olayı kabul edilemez bir olay- bu yüzde 20'nin arkasındaki etkenler... O kadar çok insan var ki bu konuda çalışan, ekonomi konusunda. Boğaziçi'ndeki arkadaşımız daha yeni hazırladı niye yüzde 20'lerdeyiz diye. Bu yüzde 20'yi mesela arkasına rapor olarak Komisyona en azından Mecliste bir şekilde gündeme gelsin, birisi duysun, birkaç vekil duysun, bir şey olsun.

Ondan sonra, Temmuz Beyannamesi niye yürürlüğe konamıyor? Gerçekten o çok önemli bir beyannamedir. Yani şapka çıkarılacak bir beyannamedir. Niye bu kullanılmıyor, niye bu olduğu yerde duruyor? İşte, biz Ayşegül'le yapmıştık, üçte 1 bulmuştuk, devlet yaptı, biraz daha fazlasını da buldu, her kadın nasıl şiddet görüyor. Bu Komisyon, raporunda hakikaten bu genelgenin niye çalışmadığına, niye çalıştırılmadığına, buradaki siyasal iradenin niye oluşmadığına dair görüş bildirebilir, bu raporu sunabilir.

Ondan sonra, okuma yazma... Bence okuma yazmada çok güzel işler yapıldı, ciddi artışlar oldu. Ama yeterli değil. Öyle bir nüfus artıyor ki, öyle bir çoğalıyoruz, biz 101'inciyken 101'e gelen ülkeler o kadar daha çok hamle yapıyorlar ki yani yeterli değil. O konuda da niye yeterli değil, niye bu burada tıkanıyor? Tabii eğitim konusunda yine yapıldı dediğim gibi. Asıl bence ekonomiye katılım, yine siyasal temsil ve şiddet konularında acil rapor bu yıl sonu demiş, hemen başlanıp hemen bu raporun üretilmesi için çalışılabilir diye düşünüyorum.

Kadınların olanaklarını artırmak isteyenlerimizin devletle iş birliği yapmakta çok büyük çekinceleri vardı. Nitekim 80'lerde başlayan kadın hareketi bu konuda çok ikircikliydi. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne bile büyük bir kuşkuyla yaklaşmıştık ama sonra gördük ki Kadının

Statüsü Genel Müdürlüğü de çok önemli işler yaptı. Eğer kadın konusunda bir atılımlar yapıldıysa, Medeni Kanun değiştiyse, Ceza Kanunu değiştiyse bunda onların da çok büyük katkısı vardır. Yani devlet içeriden çalışmışlardır, yardım etmişlerdir bizlere, sivil toplum kuruluşlarına, onun için iş birliğinin çok başarılı sonuçlar verdiğini gördük. Bu iş birliğini Meclis gibi asıl demokrasinin can damarı, beyni, kalbi olan bir kurumla acilen yapmamız lazım. Zaten biz böyle yaparsak Meclisteki kadın milletvekillerimizin de gücünü artırmış oluruz. Onların da saygınlığını artırmış, onlara da güç vermiş oluruz. Yani win-win diyorlar ya şimdi, win-win bir olay olur.

Onun için hemen çok acil bu yüzde 20'nin nedenleri, yüzde 35 dayanın, şiddetin nedenleri, yüzde 9 siyasal temsilin nedenleri... Bir kere daha söylüyorum, herkes söyledi. Ben 1983'te kadınlar niye siyasal hayata katılmıyor diye kitap yazdım, o gün bugün hep söylüyoruz, herkesler söylüyor, çok güzel bir şey. Bir daha söyleyelim, belki birileri daha duyar. Onun için bu Fırsat Eşitliği Komisyonundan beklentim çok fazla ve de ümit ediyorum ki hemen harekete geçerler, biz de onlara destek veririz ve çalışmalar güçlenir.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. SERPİL SANCAR

*Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
Müdürü*

Sayın vekiller, sayın kadın örgütü temsilcileri, sayın izleyiciler, sevgili arkadaşlar; hepiniz hoş geldiniz.

Türkiye’de 2004-2005’ten itibaren önemli bir rota değişikliği oldu. O tarihe kadar yani 1990’ların başında Türkiye’de başlayan kadın politikası dediğimiz, yani kadınların bazı sorunları var, bu sorunları tanımlamamız gerekir, oturup çözmemiz gerekir, bununla ilgili kamu kurumlarının bir sorumluluk alması gerekir şeklindeki bakış açısı yani çok basitçe özetlediğim, esas olarak arkasında CEDAW’ın olduğu bakış açısı devletin kadın politikası geliştirmesini öngörüyordu. 2005’teki Anayasa’nın 10’uncu maddesi değişikliği dedi ki: Devlet kadın-erkek eşitliğini sağlamakla yükümlüdür. Arkasından da Parlamento içindeki Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu çıktı. Biz o tarihe kadar aslında meseleyi kadının statüsünü yükseltmek olarak tanımlıyorduk. Şimdi bir cinsiyet eşitliği çıktı.

Şimdi, bir kere, altını çizmemiz gereken şey, kadınların güçlendirilmesi politikasıyla cinsiyet eşitliği politikası aynı şey midir? Aynı şey değilse o zaman ilave neler yapmamız gerektiğini bir oturup somutça konuşmamız lazım. Birinci noktamız sanıyorum bu.

İkincisi, Komisyon adına “Fırsat Eşitliği” dendiğine göre ve bu ad da ısrar edilerek konduğuna göre demek ki bir şey denmek isteniyor, yani siyasi iradenin bize söylemek istediği bir şey var. Peki, fırsat eşitliği eşitlik içinde bir tür de diğer eşitlik türlerini mi dışlıyoruz biz? Buna ilişkin bir tanımımız var mı? Mesela statü eşitliği, hak eşitliği, katılım eşitliği, bunları mı dışlıyoruz sadece fırsat eşitliği diyoruz? Fırsat eşitliği niye dedik? Doğrusu ben bilemiyorum. Belki, eğer çok rastgele bir terim değilse biraz daha açıkça bunu bir yerlerde tanımlamak gerekir “aslında ne yapmak istiyoruz”u.

Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonunun görevlerini yasada okuyoruz. Hukuki içeriğini sanıyorum hukukçu arkadaşlar çok detayla tartışacaklar burada, çünkü ben öyle hazırlıkları gördüm arada. Onun için ben ona girmeyeyim.

Bir kere, bu izleme ve raporlama görevini ben çok önemsiyorum Yeşim Hoca’nın da dediği. Komisyon yıllık raporlar verecek. Türkiye’de cinsiyet eşitliği konusunda uygulamaların nasıl devam ettiğini izleyerek raporlayacak. Burada bir şeye dikkat etmek lazım buna geçmeden önce. Bugün bütün gün dile getirildi. Cinsiyet eşitsizliği, kadınların dışlanması

asında bir kültür ya da zihniyet sorunudur. Evet, öyledir ama -dünyanın her yerinde bu böyledir- bu politikalar bu konudaki tespiti değiştiriyor. Şunu diyor: Artık kadınların dışlanması, eşitsizlik kültüre bırakılacak bir mesele değildir, kamu sorumluluğu içine alıyorum ben bunu. Anayasa'nın 10'uncu maddesi değişikliği de, bu Komisyonun, Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulması da şunu diyor bize: Ben kamu sorumluluğu tanımını değiştiriyorum ve onun içine artık cinsiyet eşitliğini sağlamanın bir kamu sorumluluğu olduğunu kabul ediyorum demek. Türkiye açısından bu yeni bir rotadır. Daha önce böyle bir şey yoktu. Biz kültürün yarattığı bir çarpıklığı kendimiz çözmeye çalışıyorduk farklı kamu politikalarıyla ama artık şimdi kamu öncelikle ve ağırlıklı olarak cinsiyet eşitliğini sağlamakla yükümlü yaptığımız bu değişikliklerle. Bu, Türkiye'de devlet sistemiyle, kurumlaşmayla ilgili, kurumlaşmayla ilgili politikaların arkasındaki zihniyet yapısıyla ilgili önemli bir değişikliktir. Dolayısıyla bizim görevimiz bu Komisyon çerçevesinde kamu politikalarını izlemek, nasıl uygulandığını raporlamaktır ve onlardaki sorunları görerek Parlamentoyu uyarmaktır.

O zaman bu izleme ve raporlama ile ilgili ne yapabiliriz? Üzerinde biraz düşünelim. Şimdi, gerek CEDAW'da gerek Türkiye'de 1980'lerin ortasından bu yana kadar gelmiş olan kadın hareketinde, adına feminist diyelim demeyelim, bir gündem vardır. Eğitimde eşitlik, istihdamda eşitlik, aile şiddetin önlenmesi, medyada ayrımcılığın önlenmesi, hepimizin bildiği, bugün sabahtan beri konuştuğumuz şeyler. Bu gündemin herhangi bir maddesinin hayata geçmesi için onun kadın hareketi dışında başka siyasal, politik yaklaşımlar tarafından taşınabilir hâle getirilmesi lazım. Sadece bunların kadın örgütlerince önerilmesi yetmez, ülkedeki siyasal bakış açıları, siyaset tarzları, yapıları bakımından taşınabilir olması lazım.

Bu açıdan baktığımda Komisyonun izlemesi gereken politikalar alanını birkaç farklı kategoride görüyorum. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin çok geçmişe giden modernleşme politikalarının içindeki kız çocuklarının eğitim hakkı politikasıdır, modernleşme siyasetinin büyük ölçüde sahiplendiği ve taşıdığı. Dolayısıyla eğitimde eşitlik, fırsat eşitliği politikaları, bu modernleşmecî siyasal perspektifin içinden tartışılmaktadır ve bu izlenme sırasında da bu şeyin dikkate alınması gerekir.

İkincisi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ki son birkaç yılda, beş-on yılda çok ciddi bir görünürlük kazandı. Kamu sorumluluğu alanının giderek arttığını görüyoruz kadına yönelik şiddet alanında. Bu çok önemli bir gelişmedir. Birçok başka ülkeye göre de hakikaten hızlı ve başarılı bir kamuoyu farkındalığı yaratıldığını söylemek mümkün. Burada da şöyle bir arkasındaki politik yapılanma görüyorum. Kadın hareketinin bu talebi,

büyük ölçüde aile politikalarıyla, muhafazakâr politika alanlarının aile politikalarıyla çakışmıştır, birleşmiştir, birleştiği için güçlenebilmiştir ve taşınabilmiştir kamuoyuna. Yani muhafazakâr politikalar aile içi şiddetin önlenmesi talebini benimsemiştir. Bu da bu anlamda bu politikanın daha kolay izlenebilir ve görünür hâle gelmesini sağlamaktadır.

Üçüncü bir alan, çatışmalı alanlar dediğim benim, ilgili taşıyıcı politik aktörlerle çatışma yaratan alanlar, ki iki temel alanı görüyorum, birincisi kadınların eşit istihdamı ki piyasa güçleriyle çatışma yaratmaktadır, ikincisi kadınların eşit siyasal temsili, politik kurumlarla, partilerle çatışma yaratmaktadır. Bu iki alanda ilerleme sağlanamıyor bu çatışmacı yapının varlığı nedeniyle.

Bir alan var ki kadın hareketini kendi gündemine almadığı için çok da izlenebilir göstergelere, datalara, verilere sahip olmadığımız alan. Bunlardan biri din hizmetlerinin yürütülmesi sırasındaki cinsiyet eşitliğinin nasıl uygulandığı ya da uygulanabileceği meselesidir. Örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye’de kadın politikalarının en formel ve en güçlü bileşenidir, ama biz bunu henüz görünür bir biçimde izlemiyoruz. Çünkü kendi içinde ayrı birimleri var, taşra teşkilatı olan, taşra teşkilatı aracılığıyla kadınlara yönelik politika izleyen en büyük ve önemli kurumdur. Ama biz hep kadın politikalarının dışında sayıyoruz şimdiye kadar bunu. Buna benzer bir başka alan ise, sosyal yardım politikaları, yoksullukla mücadele politikaları içinde cinsiyet eşitliğinin nasıl uygulanacağına dair kadın örgütlerinin de sistemli ve düzenli bir izleme politikasının gündeminin olmadığını görüyoruz. Bunun geliştirilerek komisyonun gündemine eklenebilir hâle gelmesi lazım. Çünkü sosyal yardım politikaları, her ilde valilikler eliyle, vakıflar eliyle yürütülüyor ve burada kadınlara yönelik çok fazla hizmet verildiğini biliyoruz, ama nasıl veriliyor? Bunu izleyebilir durumda değiliz .

Son bir nokta da, hiç girmediğiniz, hiçbir şekilde kamu politikası alanı olarak görmediğiniz alanlar var. Bunlardan birincisi kadın ticaretidir. Hiçbir şekilde kadın politikası alanı olarak hâlâ görmüyoruz. Çok önemli bir alan olduğunu düşünüyorum. İkincisi de, erkeklere yönelik cinsiyet eşitliği politikaları, erkekleri ikna edecek, eğitecek eşitlik politikaları. Ben bu tür bir sınıflama üzerinden komisyonun kamu politikalarını nasıl izleyebileceğine dair göstergeler oluşturarak bir şey çıkartabileceğini düşünüyorum, izleme modeli çıkartabileceğini düşünüyorum ve bu çerçevede her yıl düzenleyeceği raporun Türkiye açısından çok önemli bir siyasi belge hâline geleceğine ve her yıl nasıl bir rapor çıkacak acaba diye heyecanla beklenen bir yasama faaliyetine dönüşeceğini düşünüyorum. En azından umut etmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

Sayın Bakan, Sayın Meclis Başkan Vekili, çok değerli Komisyon Başkanı, Komisyonun çok değerli üyeleri, sayın milletvekilleri, değerli konuklar, çok sevgili çalışma arkadaşlarım; hepinizi selamlıyorum.

Ben programda akademisyen kimliğimle yer aldım. Ancak hemen şunu belirtmek istiyorum ki, o akademisyen şapkamın yanı sıra benim aynı zamanda bir de kadın hareketi ve kadın örgütleriyle ilgili bir kimliğim de var, yıllardan beri kadın örgütleriyle, kadın hareketinin içerisinde çalışan birisi olarak. Onun için bu konuşmayı da her iki şapkamı da kullanarak yapacağımı başından belirtmek isterim.

Üç tane temel noktayı vurgulamak istiyorum, bu üç temel noktanın birincisi Meclis komisyonunun işleyişiyle ilgili. İşleyişle ilgili de özellikle sivil toplum kuruluşlarıyla diyalog ilişkisine değinmek istiyorum. Sabahtan beri pek çok konuşmacı söyledi, Türkiye’de son on-on beş yıl içerisinde yasal reformlardaki ileriye doğru atılan adımlarda kadın örgütleri çok önemli bir rol oynadılar ve bu süreçlerde kadın örgütleri araştırmalar yaptılar, taleplerini örgütlü olarak, net olarak dile getirdiler, Meclis çalışmalarına, komisyon çalışmalarına katıldılar ve gerçekten gerek 98’de ailenin korunmasına dair kanun, Aile içi şiddet kanunu, gerek 2002 Medeni Kanun reformu, 2006’daki Türk Ceza Kanunu reformu bunların hepsinde kadın örgütleri çok önemli, itici bir güç oldular. İtici güç olmanın yanı sıra, aslında içerik olarak ödevlerini yapıp, bu süreçlerde katkıda bulundular. Şimdi, Bakan Egemen Bağış şunu söyledi: Bu komisyonun kurulma aşamasında AB’den böyle, AB’ye gittiğimde ne diyeceğimi bilemedim geriye geldim, hemen bir şey yapmalıyız dedim, sonra da biz eski bakan Nimet Hanımla, kadından sorumlu bakan Nimet Hanımla hemen Meclise gittik ve bu konudaki kanunu devreye soktuk dedi. Fakat, ben, şunu da söylemek isterim ki, biz kadın örgütleri olarak, aslında, cinsiyet politikalarının ana politikalara entegre edilmesi konusunda yıllardan beri taleplerde bulunmaktaydık. Meclis içerisinde bir komisyonun kurulması, aynı zamanda ulusal bir mekanizmanın kurulması ki, KSGM ve kadından sorumlu Devlet Bakanlığı bunun sonucunda aslında kuruldu 1990’lı yıllarda. Bizim uzun yıllardan beri dile getirdiğimiz talepler arasındaydı. Yani, sonuçta komisyonun kurulmasını arka planında da Meclisle kadın örgütleri arasında uzun zamandır devam eden bir diyalog ilişkisi var.

Sonuçta, biz kadın örgütleri olarak komisyonun ileriye yönelik çalışmalarında kadın örgütleriyle bu açık diyalog ve karşılıklı danışma ilişkisini ve dayanışma ilişkisini daha da ileriye taşıyacağını ümit ediyoruz. Hatta bu diyalog ilişkisinin Meclisin diğer organları, devletin ve Hükûmetin diğer organları içinde kadın örgütleriyle, sivil toplum örgütleriyle ilişkileri açısından bir örnek oluşturacağına, örnek teşkil edeceğine benzer katılımcı ve demokratik bir çalışma, işleyiş tarzı açısından önemli bir örnek oluşturacağını ümit ediyoruz. Şimdi bu çalışmaya ve işleyişe ilişkin beklentimiz. İkinci ve üçüncü noktalar ise daha çok içerikle ilgili somut olarak icraata yönelik öncelikle el atılmasını beklediğimiz konulara ilişkin. Burada başından beri, sabahdan beri bütün konuşmacılar vurguluyor, yasal süreçlerde büyük ilerlemeler kaydedildi. Ancak, uygulamayla ilgili sorunlar var. Uygulamayı ilerletmemiz lazım. Yasal süreçlere yönelik büyük ilerlemeler kaydedildi ama orada birtakım eksiklikler var hâlâ. Onları da unutmamak lazım ve gene kadın hareketi olarak uzun zamandan beri taleplerimiz arasında olan bir seri yasal reform talebimiz var. Süre nedeniyle bunların hepsinin üzerinden geçemeyeceğim ama kısaca Gaye Erbatur'un bahsettiği Medeni Kanun'da mal rejimine ilişkin değişiklik, Türk Ceza Kanunu'nda çok değişiklik yapıldı ama başta namus cinayetleri olmak üzere önemli bir iki eksiklik var. Fakat ben burada özellikle Anayasa reformuna vurgu yapmak istiyorum. Çünkü Türkiye'nin hemen önünde duran bir konu. Anayasa'nın 10'uncu maddesi ayrımcılıkla ilgili madde ve burada devletin kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik rolü vurgulanmakta. Biz kadın örgütleri olarak burada pozitif ayrımcılığa ilişkin bir ibare konulmasını talep etmekteyiz. Meral Akşener Hanım çok güzel belirtti, kendisi deneyimden konuşuyor, kendisi siyasette bir kadın olarak diyor ki: Kota olmazsa olmaz. Gerçekten siyasete katılımı ve iş gücüne katılımı, işte Yeşim Arat'ın da belirttiği gibi, Türkiye sadece AB ve OECD'de değil tüm dünyanın en arkasında geliyor, iş gücüne katılım ve siyasete katılım oranlarında kadınların. Şimdi, uçurum o kadar büyük ki, o yüzden kota olmazsa olmaz bir şey hâline geliyor, o yüzden pozitif ayrımcılık gerçekten olmazsa olmaz bir ileriye adım atma yolu hâline geliyor ve bunun her şeyden önce Anayasayla güvence altına alınması ve bu konuda bir ivme sağlanması için önemli bir adım teşkil edecek gerek

siyasi partilerde, Mecliste, Bakanlar Kurulunda, kamu istihdamında kadın kotası için ayrıca özel sektörde kadın işe alımlarını özendirici uygulamalar için önemli bir şeye altyapı oluşturacak. Bunun ötesinde, özellikle iş gücünü katılıma desteklemeye yönelik olarak iş ve aile yaşamını uzlaştırmaya yönelik mekanizmaların oluşturulması çok önemli. Yeşim Arat “araştırma yapılsın” dedi bu konuda aslında araştırmalar yapıldı. Özellikle kadın emeği ve istihdamını geliştirme girişiminin bu konuda kapsamlı yayınları da oldu. Geçtiğimiz mayıs ayında İstanbul Teknik Üniversitesine Sayın Güldal Akşit geldi, büyük bir toplantı oldu kendisi hem açılışı yaptı hem de sağ olsun toplantının sonuna kadar bütün sunulan değişik dünya örneklerine baktık, istihdam konusunda neler yapılıyor, işte panel başkanımız Yıldız Ecevit de araştırmacıların arasında ve gerek İskoçya gerek İrlanda’da yapılan sunuşlarda ön plana çıkan bir konu var bakım hizmetleri sorumluluğunun kadınların üzerinde olması ve bu bakım hizmetlerine ilişkin uzlaştırma yani iş ve aile yaşamındaki bu bakım hizmetleri, ev işleri sorumluluğunun uzlaştırılmasına yönelik yasal ve kurumsal reformların gerçekleşmesi. Bu Türkiye’de henüz bizim yeni yeni, çok yeni tartışmaya başladığımız bir konu. Ancak, Meclis gündeminde bunun önemli ayaklarından birini oluşturan bir yasa tasarısı var, Ebeveyn İzni Yasa Tasarısı, bu babalık iznini de kapsayan bir yasa tasarısı. Bu yıllardan beri yasa tasarısı olarak bekliyor, bir türlü geçiremedik, AB uyum sürecinde de bunu yapmamız gerekiyor. Fakat, bizim, örneğin sivil toplum kuruluşları olarak, araştırmacılar olarak yapabileceğimiz katkı bu tasarının içeriğine ilişkin. Yani hem geçmesi için bir itici güç olmak hem de içeriğine ilişkin. Çünkü biz değişik ülke örneklerine baktığımızda gördük ki, eğer, bu ebeveyn iznini ister anne ister baba kullanır diye geçirirsek, ki hâli hazırda tasarı bunu söylüyor, o zaman bu izni sadece anneler kullanacak ve babalar kullanmayacak. Ayrıca, ücretsiz izin olarak yer almakta şu anda tasarıda. Ücretsiz olarak geçerse, gene, annelerin kullanması çok daha olasılıklı, babalar bu izni kullanmayacaklar. Bunlar diğer ülkelerin yaşadıkları deneyimler tasarımı bu şekilde değerlendirmek, başka ülkelerin deneyimleri ışığında değerlendirmek ve gündeme sokmak, gene, belki de komisyonun öncelikli konularından biri olabilir.

Şunu söyleyerek toparlayayım: Biraz Serpil Sancar'ın da vurguladığı bir noktaydı bu: Bugüne kadar özellikle kamu yaşamına katılımında kadınları destekleyici inisiyatifler hep proje temelli oldu, devlet politikasına dönüşemedi, ulusal politikalara dönüşemedi. Ulusal politikalara ancak kısmen son dönemde KSGM'nin öncülük yaptığı ulusal eylem planları çerçevesinde kâğıt üzerinde dönüştü. Ancak bunları uygulamaya geçirmek için hiçbir kaynak ayrılmamış durumda. Yani KSGM'nin web sitesine giriyorsunuz, mükemmel, bizim hepimizin de katkılarını içeren mükemmel bir eylem planı var. Fakat, bunu kimlerin de uygulayacağı belirtilmiş, fakat hangi parayla, hangi kaynakla ve nasıl uygulanacağına dair en ufak somut bir gösterge yok. Meclisin içerisinde yer alan bir komisyon olarak, ben komisyonun önündeki önemli işlevlerden bir tanesinin Plan ve Bütçe Komisyonu ile koordineli bir şekilde belki bir toplumsal cinsiyet bütçelemesinin bir ivme sağlamak, somut uygulamaya geçirmek olabileceğini düşünüyorum ve genel bu proje temelli yaklaşımdan politikalara dönüşmesine başka bir örnek, Sayın Fatma Şahin değindiği için hemen söylemek istiyorum, uygulamadaki en büyük eksiklerimizden bir tanesi kolluk kuvvetlerinin, kanun yapıcılarının, hâkimlerin, savcılarının, sağlık personelinin toplumsal cinsiyet bakış açısından yoksun olması. Şimdi bu konuda devlet ne yapıyor dediğimizde hep proje temelli, başı sonu belli işte 500 polisi bir konferans salonuna toplayıp birisine üç saatlik ders verdirmek şeklinde cinsiyet eğitimleri. Bunlarla çok yol kat edemiyoruz. Bunların da aslında toplumsal cinsiyet ve aile için şiddete dair eğitimlerin meslek eğitimine, bu meslekler için meslek okullarına en az bir ya da iki dönemlik ders olarak entegre edilmesi, ayrıca iş başındaki eğitimlere periyodik olarak, güncellenerek entegre edilmesi gerekiyor. Yani bu şekilde proje temelli yaklaşımlardan daha bu yaklaşımların kurumsallaştığı ve sürdürülebilir hâle geldiği, yerine oturduğu, artık bir gün Mecliste bu komisyon olmasa da ya da bu konuyu ele alan Fatma Şahin olmasa da kendi kendini döndüren, sürdürülebilir mekanizmalar hâline gelmesi, yani perspektifin bu şekilde oluşarak, artık yaklaşımlarımızı şöyle projeler yaptık değil, biz bu kurumsal mekanizmayı oluşturduk, bu çerçeveyi oluşturduk ve bu artık Türkiye'de var ve hep kalacak şeklinde bir yaklaşıma dönüşmesinin çok önemli oluşunu ve komisyonun da bu konuda önemli rol oynayacağını düşünüyorum.

Çok teşekkürler.

İKİNCİ OTURUM (İKİNCİ YARI)

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Yıldız ECEVİT

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı

KONUŞMACILAR

Nazan MOROĞLU

Avukat

İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Başkanı

***

Canan GÜLLÜ

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı

***

Hülya GÜLBAHAR

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA-DER) Başkanı

***

Sema KENDİRCİ

Avukat

Türkiye Kadınlar Birliği Genel Başkanı

***

Halime GÜNER

Uçan Süpürge Derneği Başkanı

***

Müjgan SUVER

Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı AB ve İnsan Hakları Platformu Başkanı

NAZAN MOROĞLU

Avukat

İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği Başkanı

Ben sizleri İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisinde kurulan Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Sayın Başkanına ve üyelerine bu toplantıda bizleri bir araya getirdikleri için ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Uzun yıllardır biz kadın kuruluşlarının ve kadın hukukçuların her vesileyle, her raporumuzda önemle, ısrarla talep ettiğimiz bir şey vardı: Meclisin çatısı altında bir Kadın Erkek Eşitliği Komisyonunun kurulması. Ama bu Komisyonun bir ihtisas komisyonu olması, daimî bir komisyon olması. Evet, bu gerçekleşti. Şimdi gerçekten görev zamanı. Bu bakımdan Komisyonun kurulmasını memnuniyet verici buluyorum. İnaniyorum ki bugünkü oturum, hatta bu oturum özellikle Komisyon ile STK'ların iş birliğinin belki ilk adımı olacak. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından yaşanacak olumlu gelişmelerin de başlangıcını oluşturacak. Zaten Komisyonun kuruluşuna ilişkin kanunda Komisyonun görev ve yetkileri arasında sivil toplum örgütleriyle iş birliği konusunda da hükümler var.

Ben de aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının, kadın kuruluşlarının koordinatörlüğünü yürütmekle birlikte Türkiye'de kadın hukuku alanında ilk akademik çalışmayı yapmış ve bu konuda master tezini yayınlamış bir arkadaşınız olarak ve Türkiye'de yine sadece bir üniversitede ne yazık ki, hukuk fakültesinde lisans dersi olarak kadın hukukunu okutan bir arkadaşınızım. Onun için, bu konuyla, gerçekten çok önemsiyorum ve çok yakından ilgileniyorum.

Komisyon kuruldu, kanunun yürürlük tarihi 24 Mart 2009. Şimdi bakıyoruz... Biliyoruz aslında bunu. Bir ülkede kadının statüsü, toplumun çağdaş değerlerle ve demokrasiyle ne ölçüde buluştuğunun bir göstergesi. Kadın-erkek eşitsizliği aslında sadece kadının sorunu değildir, bu aslında bir demokrasi meselesidir. Bu nedenle, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun çalışmaları ile kadın kuruluşlarının deneyimi birleşince inaniyorum ki çok olumlu adımlar atılacak kadının insan hakları mücadelesinde.

Yasalarda kadın-erkek eşittir ama bu yaşama geçirilmiş midir, geçirilebilmiş midir daha doğrusu, dünyanın hiçbir yerinde buna net olarak “evet” demek mümkün değil.

Kısaca kanununa bakıyoruz, kuruluş kanununa. Evet, kanun tasarılarını inceleyecek ve kadın-erkek eşitliği açısından Anayasa’da ya da uluslararası sözleşmelerde, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde acaba bir çelişki var mı bu tasarılar diye inceledikten sonra diğer ihtisas komisyonlarının da görüşünü ileteceği kanunda düzenlenmiş. Bu çok olumlu. Eğer böyle bir Komisyon Medeni Kanun çıkarılırken olsaydı sanıyorum bazı yanlışlar ve kadının mağduriyetinin devam ettiği bazı yanlışlar yapılmayacaktı ve yasa o şekliyle yasalaşmayacaktı, çıkmayacaktı. Biraz önce de değinildi. Komisyon yıllık bir rapor verecek. Bu çok önemli çünkü, yapılan her şeyin, Türkiye’de ilerlemenin ve eksiklerin bir değerlendirmesi olacak ve kayıt altına alınacak. Nerede bu? Mecliste. Asıl ülkeyi yöneten temel kurumda.

Yine Komisyon aslında kendisi kanun teklifi ya da tasarısı hazırlama yetkisine sahip olmamakla beraber görevleri arasında bir madde var ki en azından bunu gündeme getirebilir ve bir tasarı, teklif hazırlanmasını harekete geçirebilir. Bence çok önemli bir görevi de şimdi sizinle paylaşacağım şu madde: “Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın-erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli görüldüğü hâllerde ilgili mercilere iletmek.”

Biraz önce Sayın Başkan söyledi, Komisyon Başkanı, doğrudan başvurular da var. Bu memnuniyet verici, çünkü hak arama talepleri yükseldikçe eşitliğe giden yol da açılacaktır. Bu maddeye biraz dikkatinizi çekmek istiyorum. Aslında bizim devamlı talep ettiğimiz bir başka konu daha vardı, o da toplumsal cinsiyet eşitliği ombudsmanlığı. Sanki o görevi üstlenmiş gibi, burada, bence çok büyük bir işlevi olacaktır bu alanda yaptığımız çalışmalarla.

Bunları neden sıralıyorum değerli arkadaşlar? Bu görevlerin içinde gerçekten sivil toplumun birikiminden, deneyiminden yararlandığı takdirde çok daha hızlı yol alınabilmektedir. Bunun için çok sıkı iş birliğinin de yapılması gerekir.

Bir diğeri de kadın-erkek eşitliği konusunda kamuoyunu bilgilendirici etkinlikler yapmak. Meclis ve sivil toplum bu konuda iş birliği yaparsa çok daha yaygın eğitim programları, bilgilendirme toplantıları yapılabilir.

Bir madde daha var, komisyon çalışma usul ve esasları hakkında. Komisyon yıllık faaliyet raporunu hazırlıyor, bunu Türkiye Büyük Millet Meclisine sunacak. “Bu rapor, Danışma Kurulunun görüş ve önerisiyle Genel Kurul gündemine alınabilir ve üzerinde görüşme açılabilir.” diyor. Buna biraz sonra değineceğim, sadece dikkatinize sunuyorum bu maddeyi.

Bir şeyi daha paylaşmak istiyorum arkadaşlar: Komisyon seçimini yaptı, 9 Nisanda görev bölümünü yaptı, 6 erkek, 11 kadın milletvekili... Umarım ve dilerim ki kadın milletvekili sayısı burada artmaz. Sadece kadının sorunu, kadının işi diye bakılmaz. Burada aslında biz kadın kuruluşları olarak bir öneride bulunmuştuk, Meclise de ilettik bunu. Bu komisyonun oluşumunda da yarı yarıya üyelerden oluşur diye bir önerimiz de olmuştu ama tabii biliyorsunuz sivil toplumun sesi Meclisin kapısına kadar gidiyor, içeri giremiyor.

Kısaca önerilerimi, neler yapılabilir, biz de nasıl görev üstlenebiliriz... Verilen her göreve de açık olduğumuzu ve hazır olduğumuzu da burada ifade etmek isterim.

Gerçekten, yasalarda hâlâ değişiklik ihtiyacı içeren maddeler var. Kadının mağduriyetini devam ettirmekte olan ve mutlaka değiştirilmesi gereken maddeler var. Bunlar tabii, bugünkü ve şu sınırlı saatte dile getirilecek konular değil ama çok kısa olarak değinmek istiyorum.

Bence bu değişiklik çalışmalarına komisyon kendi kanunundan başlamalı diye düşünüyorum ve öneriyorum. Bakınız 5’inci maddenin ikinci fıkrasında “Komisyon yıllık faaliyet ve değerlendirme raporunu Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunar. Bu rapor Danışma Kurulunun görüş ve önerisiyle Genel Kurul gündemine alınabilir.” diyor. Bunun “alınır” şeklinde acilen değiştirilmesini öneriyorum ve “üzerinde görüşme açılabilir” sözünü de “alınır” şeklinde gerçekten acilen değiştirilmesini talep ediyorum çünkü bu kadar değerli, yoğun bir çalışma yapılacak, Meclise sunulacak ama Danışma Kurulu önerirse gelecek Genel Kurula, önermezse gelmeyecek. Hele bu bir de kadın sorunuysa belki de hiç zaman yok buna. Onun için, bu alınır ve uygulanır olsaydı sanırım çok daha olumlu yol alınabilirdi.

Bütün bunlar nereden kaynaklanıyor? Gerçekten kadınlar karar verici konumda ne yazık ki olamıyorlar, yoklar. Bu bir kısır döngü yaratıyor. Kadınlar karar verici konumda yok, Mecliste yok, yerel seçimlerden sonra tabloyu görüyoruz, yerel yönetimlerde yok, şirketlerde, karar verici yerlerde yok hatta ne yazık ki ailede karar verici konumda olamıyorlar. Peki, bu neyi birlikte getiriyor? Bu bir kısır döngü yaratıyor. Kendileri hakkında karar veremiyorlar, hep bir başkaları veriyor ama bu devamlı ataerkil, erkek egemen zihniyeti üretiyor. İşte, bunu kırmamızın yolu Meclisteki Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu ile sivil toplumun gücünü birleştirmek ve bu zihniyet değişimini sağlayabilmek. Kolay değil tarih boyunca hep kadın ikincil konumda olmuş, kolay değil işimiz zor, belki çok zaman alacak ama sabırla ilerlememiz gerekiyor.

Evet, siyaset kapısı kapalı. Bakıyoruz bunlar dile getirildi hiç oranları da sayıları da söylemeyeceğim ama kapalı. Yerel yönetimlere oraya bakıyoruz hep yüzde 100 ile yüzde 95-96 erkek kotası var gibi âdet. Tabii, bu çok vahim eğer biz “kadın-erkek eşitliği” demokrasinin kriteri diyorsak o zaman bizim demokrasimiz kırmızı alarm veriyor. Evet biz bu konuda çok çalışıyoruz. Sevgili arkadaşım da burada, özellikle siyasete katılımı uğraşan bir derneğin başkanı. Bunun tek anahtarı var, dünya bunun keşfetmiş uyguluyor ama biz bir türlü dile getiremiyoruz ya da söylersek “Bizim partimizde var.” diyenler de oluyor. Hayır hiçbir partide gerçek kota yok. Bugün Cumhuriyet Halk Partisinde sadece parti meclisi için vardır ama ne delege seçiminde, ne Meclis seçiminde listelerin hazırlanması açısından bir kota yoktur. Biz bunu kadın kuruluşları olarak ne yapıyoruz? İşte meydanlarda kota anahtarımızı gösteriyoruz, belki bir farkındalık yaratılır diye ama ne yazık ki görmezden geliniyor. Tabii birkaç değişiklik önerisini de birlikte söylemek istiyorum bu kısa süre içinde çünkü çok önemsiyorum. Anayasa’da, 2004 yılında bir değişiklik yapıldı arkadaşlar, bu çok olumlu bir değişiklikti çünkü devlet eşitliği sağlamakla yükümlü kılındı ancak hep bir adım atıyoruz ama bir kısmı eksik işte, bu, uygulamaya geçemiyor onun için. Buradan mutlaka özel önlemler alınması eşitliğe aykırı olarak yorumlanamaz hükmüne yer verilmesi gerekiyor, yoksa bunun bir hukuki altyapısı, temeli olmayacak kota sisteminin kabulünde ya da farklı bir özel

önlem uygulanmasında. Aslında bu, Türkiye'nin CEDAW'dan kaynaklanan taahhüdünün de yerine getirilmesi anlamına gelecek çünkü 4'üncü madde diyor ki taraf devletlere "Eğer bir eşitsizlik varsa orada siz özel önlemleri alarak bu yolu açacaksınız." İşte bu kısmı, bu cümle eğer eklenmezse anayasaya kesinlikle... "Siyasi Partiler Kanunu'nda değişiklik yapalım." deseniz ne yazık ki bu eşitliğe aykırı diye Anayasa Mahkemesine bile gidebilir.

Medeni Kanun'da da değişiklik gerekiyor, kadının soyadından başlayarak. Bu "ayrımcılığım" diye bağıyor zaten Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de buna "Eşitliğe aykırı." dedi. Mal rejimleri özellikle acilen değiştirilmeli. Aynı kadın, aynı kocası diyorsunuz ki: 2002'den sonrasını paylaşsınız, 2002'den önce evli olduğunuz paraları paylaşamazsınız. Peki, 70'lerde, 80'lerde evlenmiş olan insanlar o 1 Ekim... Bugün bütün istatistiklere bakın yüzde 90'ın üzerinde erkekler üzerine kayıtlı. Bu mağduriyet devam ediyor ve tabii keşke vakit olsaydı da bu son bir Yargıtay hukuk genel kurulunun kararını sizinle paylaşabilseydim. Bu, kadının ne kadar mağdur edildiğinin bir kanıtıdır değerli arkadaşlar.

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında göstereceği kararlılık ile kadın kuruluşlarının deneyimi birleşince inanıyorum ki bizlerin yıllardır dile getirdiğimiz siyasetçilerle ilgili bir izlenimimizde ortadan kaldırılacak çünkü siyasetçiler kadın haklarını muhalefettyken çok güzel savunuyorlar, bu parti olarak değişmiyor, hangi zihniyet değişmiyor ama iktidara gelince unutuyorlar. Bu düşüncelerimizin değişmesi sanıyorum toplumsal cinsiyet eşitliği yolunda komisyonun kararlı adımlarıyla olacak.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

CANAN GÜLLÜ

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı

Sivil toplumcular, bizler çok konuşuruz ama böyle dinleyiciyi uzun süre, uzun zaman bulabilmek ciddi anlamda önemli. Teşekkür ediyorum ama bir teşekkürüm de bu organizasyonun sağlanmasında Sayın Güldal Akşit ve komisyon üyelerine, böyle bir kısa zamanda uluslararası etkinlik için.

Sivil toplumcu arkadaşlarımın her biri bir konuyu mutlaka işleyecek ve sabahtan beri bizler tanımlama üzerinde bazı noktalarda takılı kaldık. Bizler Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu olarak alan çalışmalarında sıklıkla karşılaştığımız bir tanımlama sorunu nedeniyle bugün bir konuya değinmek istiyoruz. Bu da toplumsal cinsiyet tanımı üzerinde durma gereğini getirdi bize.

Erkek olmak nedir? Kadın olmak nedir? Erkek ya da kadın olmanın doğduğumuz beden cinsiyetiyle ilgili olduğunu düşünebiliriz ancak sosyologları ilgilendiren pek çok sorun gibi erkeklik ve kadınlığın yapısının sınıflandırılması da çok kolay olmamış ve cinsel kimliklerin oluşumunu ve bu kimlikler üzerinde temellenen toplumsal rolleri açıklamada birbirine karşı yaklaşımlar benimsenmiştir. Birbiriyle yarışan bu yaklaşımları gözden geçirmeden önce cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki farkı kavramamız gerekiyor. Sosyologlar cinsiyet terimini erkek ve kadın bedenlerini tanımlayan anatomik ve fizyolojik farkları anlatmak için kullanırlar. Buna karşın toplumsal cinsiyet, erkekler ve kadınlar arasındaki psikolojik, toplumsal ve kültürel farklarla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet, toplumsal olarak yapılandırılmış erkeklik ve kadınlık kavramlarıyla bağlantılıdır ve bu kavramın bireyin biyolojik cinsiyetinin doğrudan ürünü olması zorunlu değildir.

Söz konusu yaklaşım çerçevesinde toplumsal cinsiyet rollerinin aile, medya, okul gibi toplumsal araçların ağırlıklı etkisiyle belirlendiğini savunmaktadır. Bu sav gereği bebekler, biyolojik cinsiyet ile doğar ancak cinsiyetlerini toplumsal olarak uygun olduğu düşünülen ölçüt ve beklentiler bağlamında içselleştirirler. Cinsiyet kimliklerinin üzerindeki toplumsal etkiler çok çeşitli kanallardan akar. Bırakınız patriyal ayna düzeninin etkisinde kalmış gruba mensup ebeveynleri, çocuklarını cinsiyet ayrımcılığından uzak bir biçimde yetiştirmeye kararlı anne

babalar bile toplumsal cinsiyetin öğrenilmesinde var olan kalıplarla savaşmakta, güçlük çekmektedirler. Dolayısıyla da tüm dünyada farklı biçimlerde ve farklı oranlarda olsa da kadınlar kendi yaşamlarını doğrudan biçimlendirebilmek için savaş vermektedirler. Nüfusun yarısını oluşturan kadını görünmez kılmak, sadece kadına yapılan bir haksızlık değil, aynı zamanda da özellikle 80'li yıllardan bugüne değin tüm uluslararası süreçlerde ana gündem maddesini oluşturan sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla yapılan çalışmalara büyük bir engel oluşturduğundan insanlığa karşı işlenen bir suçtur.

Yapılan tüm çalışmalar hukuki olarak sağlanan eşitliklerin yeterli olmadığını göstermiştir. Yasal olarak sağlanan haklar ile kadınlara sadece fırsat eşitliği verildiği, eşit fırsatların sonuçsal olarak da eşitliğe dönüşebilmesi için farklı yöntemlere ihtiyaç duyduğu artık bilinmektedir. Cinsler arası fiilî eşitliğin sağlanması amacıyla sıklıkla kullanılan ve olumlu yansımaları göz ardı edilmeyecek düzeyde olan yöntemlerin en bilindiği şüphesiz ki ulusal parlamentolarda kurulan kadın-erkek eşitliği komisyonlarıdır.

On yıldır konuya ilişkin olarak defalarca teklif verilmesine rağmen, Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu kurulması için bugüne değin beklenilmiş olması bu nedenle düşündürücüdür. Oysaki birçok ülke parlamentolarında oluşturulan kadın-erkek eşitliği komisyonları cinsiyet eşitsizliğini içeren tüm yasaları uluslararası sözleşmelere uyumlu hâle getirmekte ve böylece de fiilî eşitliği sağlayabilmektedir.

Dünyada kadın-erkek eşitliği konusundaki düzenlemeler yasal dayanaklarını ve çerçevelerini Birleşmiş Milletler Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği çatıları altında yapılan düzenlemelerden almışlardır. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli mesafe almış ülkeler bu mevzuatlardaki düzenlemeleri ülkelerinde eş zamanlı olarak uygulamakta ve yasalarında gerekli görülen değişiklikleri eksiksiz olarak yapmaktadırlar.

Avrupa Birliği parlamentosu bünyesinde Kadın Hakları ve Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu daimî bir komisyon olarak görev yapmaktadır. Almanya Parlamentosu Üst Meclisinde Kadın ve Gençlik Komisyonu kurulmuş olup, bu Komisyon genel fırsat eşitliği politikası, kadın-erkek eşitliğini ana politikaya yerleştirme, iş yerinde fırsat eşitliği gibi belirli konuları incelemektedir.

Avusturya Parlamentosu Temsilciler Meclisindeki Eşit Haklar, Eşit Muamele Komisyonu bulunmaktadır. Söz konusu Komisyon kadınların statüsünü ilgilendiren yasa önerilerini ele almakta, yasaların ve yürütmenin uygulamalarının eşit muamele yasasına uygunluğunu izlemektedir.

Bosna-Hersek'te Kadın Erkek Komisyonu, Temsilciler Meclisindeki komisyonlarından biri olarak kurulmuş olup, kadın statüsünün geliştirilmesiyle ilgili olarak mütalaa etmek ve tartışmak bu komisyonun görevleri arasındadır.

Hırvatistan Parlamentosunda Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu bulunmakta ve görevlerinden biri uluslararası belgelerin imzalanmasını teşvik etmek ve bunların uygulanmasını takip etmektir.

İsrail Parlamentosunda Kadın Statüsünün İlerletilmesi Komisyonunun başlıca görevi kadının statüsünün ve eşitliğinin ilerletilmesi, tüm alanlarda cinsiyet ya da cinsel tercihler sebebiyle ayrımcılığın önlenmesi, ekonomik eksikliklerin azaltılması gibi konularda teklif ve tasarıları kabul ya da reddetmelerinden önce görüşülmektedir.

Değerli konuklar, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu bir çatı, örgüt olmanın sorumluluğu ve bilinci içerisinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu kurulması için sivil inisiyatifin harekete geçirilmesi ve bu bağlamda da karar verme mekanizması üzerinde baskı oluşturulması amacıyla yoğun bir çaba göstermiştir. Dolayısıyla bugün geldiğimiz nokta hepimiz için sevindiricidir ancak bu sevincin bir düş kırıklığına dönüşmemesi için oluşumunda kadın hareketinin büyük emeği olan bu komisyonun çalışmalarında devlet mekanizması ile sivil inisiyatifin sözde değil özde bir biçimde birlikte yol alması önemlidir. Şüphesiz ki kadın hareketinin tüm sorunları bir anda halledileceği gibi bir saplantısı ve beklentisi yoktur ancak özellikle yasalar üzerinde gerekli düzenlemeler yapılması ve yasal zorunlulukların fiiliyata geçirilmeleri anlamında yükü çok ağır olacak bu Komisyonda, Komisyon üyelerinin görev ve sorumluluk dağılımları yapılırken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Özellikle vurgulamak isterim ki ciddi bir paylaşım talebi karşısında sivil toplum iş birliği için uzanacak eller boş bırakılmayacaktır.

Konuşmamın başında da söylediğim üzere, alanda bir kavram karmaşası yaşanmaktadır. Bu amaçla Komisyonunuzdan ilk talebimiz konuya ilişkin toplumsal farkındalık yaratılması amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi seferberliğini bugün, burada başlatmasıdır. Doğru

mesajların geniş kitlelere ulaşabilmesinde üzerimize düşen sorumluluğu sonuna kadar yerine getireceğimizin de bilinmesini isterim. Biz bu Komisyonun kurulmadan önceki süreç içinde... Eski Meclis Başkanımız Köksal Toptan Beyefendi'ye ziyarete bir dosyayla gitmiştik, üye derneklerimizle beraber. Dosya kalındı tabii anlatımla geçirecek vakit yoktu. Şöyle bir baktıktan sonra bana birkaç kelimeyle anlatın dendi. Bir anlattık "Bir daha anlatın." dedi, üçüncü anlatımdan itibaren "Bu dosya benim eve gider." dedi. "Ben bu konunun üzerine düşerim, bunun takipçisi olurum." dedi ve yaklaşık iki buçuk ay sonra ofisten arandım ben. Sayın Meclis Başkanımız arıyordu. "İşiniz tamam, kanun tasarısı itibarıyla gündeme alınacaktır." dedi. Bu bizim için farkındalığın bir şekilde çalışmayla, sabırla, sebatla halledileceği noktasındaydı ama biraz önce Sayın Nazan Hanım değindiği için ufacık bir anıyı da anlatmak isterim. Tam Komisyon Mecliste görüşülürken kulislerinizde, bizler de o gün oradaydık. Sayın Anayasa Komisyonu Başkanımız Burhan Kuzu Bey'e ben de o teklifi ilettim, dedim ki: Komisyonun sayısı eşit olsun kadın ve erkek konusunda. Hemen o tatlı yüzü ve ifadesiyle kulağıma eğilip dedik ki: "Ya, eşitliği sağlayacak kadın parlamenterleri bulamazsak, maazallah o zaman Komisyon çalışmaz." İşin belki şakası bile hoş değil aslında ama ciddi anlamda bugün o kapalı kapıların bizlere açılması, siyasette temsiliyetin sağlanması, sizlerin Komisyonunuzun üzerindeki bir yük, bir sorumluluk.

Tekrar ediyorum bu konuda bizlere düşen, sivil toplum örgütleri olarak görev varsa seve seve kurulmasında destek olduğumuz, bundan sonra da çalışmalarında destek olacağımıza dair bir sözü burada vermekten tekrardan mutluluk duyuyorum. Tekrar hepinize sabrınız ve emekleriniz için sonsuz teşekkürler ediyorum, saygılarımla.

HÜLYA GÜLBAHAR

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği Başkanı

Süre çok kısıtlı olduğu için sadece 1975 yılından başlayacağım. İlk Dünya Kadın Konferansı nedir?

Meksika’da düzenlenen ilk dünya kadın konferansında dokuz konu tartışılmıştı ve konulardan bir tanesi ulusal mekanizmanın oluşturularak kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasıydı. Ulusal mekanizmanın ilk tartışıldığı zamanlama dünya çapında 1975’ti. 1946’da BM’nin KSK Kuruluşu var. Kadın-erkek eşitliğini sağlamak için Birleşmiş Milletlerde kurulan kuruluş. Bu çok önemli. Avrupa Konseyi de 1979’da kurmuş ilk Kadın Erkek Eşitliği Komisyonunu. Biz ise on iki yıllık bir mücadeleden sonra 2009’da kurduk. Bu tarihleri şundan sıralıyorum: Türkiye’nin klasik bir devlet geleneği var. Kadınlar ya da insan hakları vesaire gibi bütün bu alanlarda çözmesi gereken sorunlar söz konusu olduğunda, yaratması gereken kurumlar söz konusu olduğunda dünyayı yaklaşık olarak incelemeye çalıştım, birçok şeyde aynı konuyu gördüm yirmi yıl filan geriden takip ediyoruz biz. Şimdi, bu tarihleri o yüzden verdim. Avrupa Konseyi 79’da kurmuş, biz 2009’da.

Kadın Bakanlığının, Kadınının Statüsü Sorunları Genel Müdürlüğünün kuruluşu filan da öyledir ya da değişik yasaların çıkartılması. On beş yıl, yirmi yıl, yirmi beş yıl filan arayla yapıyoruz, hâlâ öyleyiz. Şimdi bu Komisyon da böyle bir sürecin sonunda kuruldu. O yüzden mutlaka bu arayı kapatacak ekstra bir performans göstermesi gerekiyor bu Komisyonun. Onun için, son derece kritik önem taşıyan bir Komisyon kadınlar açısından.

Şimdi, bu tarihten başka, kısaca, ben bugünkü genel havayı gördüğümde biraz buruk izledim öğleden sonraki oturumu. Çok ayrıntısına girmek de istemiyorum aslında. Şimdi on iki yıl değişik partilerden kadınlar Mecliste bu Komisyon kurulsun diye uğraştılar, kadın sivil toplum örgütleri aynen Kadın Bakanlığının kurulması gibi, aynen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün, KSGM’nin kurulması için çalıştılar, uğraştılar. Bu Komisyon için de çok uğraşıldı fakat ilk defa Türkiye’de 2007 seçimlerinden sonra 50 kadın milletvekiline ulaşıncı birdenbire bütün kamuoyunun gözü bu 50 kadın milletvekilinin üzerine çevrildi. Biliyorsunuz, Meclis İdare Amirliğinin ilk yaptığı açıklama yeni kuaför salonu açmamız lazımdı. Biz de “hayır, bir toplantı odası” filan diye bir protesto metni gönderdik beyefendiye. Yani 50 kadın olur olmaz ilk akla gelen bu oldu.

Şimdi, biz de kamuoyu gözünü bu kadın milletvekillerine çevirecek. Fark yaratabilsin kadınlar. 50 kadın milletvekili bir fark yaratsın. Hiç olmazsa birikmiş olan bu sorunların içinden bir tek şu Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunu hep beraber tüm partilerden kadınlar kuralım diye kaderde öncelikli çalışma konularının içine bu konuyu aldı. Türkiye'nin çok gergin bir politik atmosferine denk düştü yaptığımız ilk toplantı. 50 kadın milletvekilinden hemen hemen 45'i katıldı bu toplantıya. Çok gergin bir toplantı oldu, çok çok zor bir toplantı oldu. Medyaya yansımaması için biz çok gayret etmiştik. Bize söz veren 2 gazeteci arkadaşımız medyaya da yansıttı toplantıyı. Baktık ki biz, tüm partilerden kadın milletvekilleriyle aynı anda çalışma yapmakta zorlanacağız. O zaman, teker teker ziyaret edelim her partiyle ayrı görüşelim, mümkünse onları da birbiriyle görüştürmeye çalışalım dedik. Bu görüşmelerde en çok emeği harcayan kadınları ben şu anda salonda görüyorum: Sayın Meral Akşener, bize ilk baştan itibaren bu dönem kurulması için gerekli tüm desteği vereceğini söylemişti. Güldal Hanım, Sayın Fatma Şahin, -tek tek isimleri sayamıyorum- Jale Hanım da burada. Hepsiyi ayrı ayrı görüşerek bir konsensüs yaratmaya çalıştık, partiler arası görüş ayrılıklarının üzerine koymak için bir çaba harcadık bu konuda. Bir de etkili bir komisyon olsun istedik.

Türkiye'de yasa yapma geleneğine zaman bulabilirsem birkaç cümleyle değineceğim. Bunlardan en önemli genel eğilimlerden bir tanesi kadınlarla ilgili herhangi bir kurum yaratılacaksa onu bütün işlevini boşaltarak yapmaktır. Senelerdir biz duyuyoruz, komisyon olsun istiyoruz. Kurul teklifleri veriliyor ya da son anda kurula çevriliyor. Asli komisyon olsun diyoruz son anda “ancak tali komisyon olursa kabul edilir” deniyor filan ve en sonda yapılmak istenen İnsan Hakları Komisyonunun altında bir alt komisyon yapılması düşünülüyordu. Hani “mecburuz artık AB dayatıyor, raporlarda geçiyor, bu komisyon kurulacak ama o zaman biz şöyle bir alt komisyon yapalım”dı. Bunun olmaması için çok uğraştık. Ben Meclisteki hani 50 kadın milletvekiline de bu noktada gerçekten samimiyetle teşekkür etmek istiyorum. Belki birkaçı çalışmaları çok yoğun olduğu için bu konuyla fazla ilgilenememiş olabilir. Onlara da teşekkür ediyorum ama diğerleri gerçekten çok ciddi bir şekilde bu konuyla uğraştılar benim gözlediğim kadarıyla ve çok güzel bir şey oldu. Anayasa Komisyonunda tüm partilerin oy birliğiyle geçti ve Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu ismiyle geçti bu. Bu bir kere pozitif bir şey, artı bir şey, bu komisyonun tarihinde mutlaka yukarıda bir yere koymamız gereken bir şey diye düşünüyorum. Çok önemliydi, yani kuruluş sürecinin nasıl geçtiği çalışmaları da doğrudan doğruya etkiler bu tür şeylerde biliyoruz bunu ama tabii son anda ne yazık ki bu fırsat eşitliği meselesi oldu.

Fırsat eşitliği tartışmasına çok fazla girmek istemiyorum ama yapıldı bu tartışmalar tabii ki çok mana kaybediyor. Erkek egemen cinsiyetçi devlet yapılarının klasik politikalarından bir tanesidir. Kurumların içini boşaltmak bir politikaysa, bir diğer politikaysa hani öyle bir ad verirsiniz ki içerikle birbiri taban tabana zıttı uygulanmaz olur. 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında çıktı. Adı Ailenin Korunmasına Dair Kanun olduğu için önüne alan hiçbir hâkim “Ya ben bu adamı evden atacağım. Şimdi gidecek kapıda, sokakta, komşuda yatacak. Bu aileyi nasıl koruyacağım?” diye kanunu uygulamadı, bakmadı bile. Şimdi, isim çok önemlidir. Dolayısıyla burada fırsat eşitliğinin son dakika çıkması tabii ki içerikle ilgili çok ciddi bir problem. Bunun kadının cinsiyetçi rolleri gerçekten sonuçlarda eşitliği sağlayıp sağlamama konusunda tabii ki çok tartışılacak, negatif etkileri olacaktır ama bence komisyon gerçekten de bunu aşabilir, bu isim problemini aşabilir.

Yavuz Donat’tan okuyacağım hemen size çok hızlı bir şekilde. Bir gazeteci, Uşak’ta bir Uşak Milletvekiliyle konuşuyor, Mustafa Çetin. Komisyonunda bu işle uğraşan milletvekilleri tanırılar kendisini. “İsim yanlış -diyor- yarın hukuki sorun yaratır. 900’e yakın mülki idare amiri var: Vali, kaymakam, vali yardımcısı. Bunların sadece 18’i kadın. Yarın 900’ün yarısını kadın yapacak mıyız?” Şimdi, isim tartışması yapıyor, bugün de değil, yarın bir gün mecbur kalıp da 900’ün yarısını kadın mı yapacağız? O zaman bu isim yanlış diyor vesaire. Muhalefet şerhi yazıyor. Bu oluyor.

Eşitlik dendiğinde muradın gerçekten de temel kritik alanda, karar mekanizmalarındaki kadınların sayısının eşitlemesi olduğunun çok tipik... Yani buna karşı çıkanlar gayet işin ruhunu kavrayıp çok billurlaşmış bir şekilde de bunu özetleyebiliyorlar. İsim böyle oldu fakat dediğim gibi bu aşılabilir bir sorun.

Bir başka şey var yasa çıkartırken, ona Sayın Moroğlu işaret etti bir anlamda, yaptırımsız cümleler koymakta önemli bir problem fakat zaman az olduğu için o konuyu geçiyorum.

Ben bu kanuna baktığım zaman aslında eğer gerçekten bu kurumu çalıştırmak istersek çok elverişli bir yasa metni görüyorum elimizde, yani bir tür hukuki okuryazarlık yapmaya çalışırsak “Madde 1- Amaç: Kadın haklarının korunması geliştirilmesi, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması.” Şimdi bunu buraya koyduktan sonra artık ismine o kadar fazla bu noktadan sonra takılıp “İsim bizi kısıtlıyor” demememiz gerekiyor. Gayet net söylüyor, bu Komisyonun görevi Türkiye’de kadın-erkek eşitliğini sağlamaktır.

Bu Komisyonun ben kadın bakanlığından da KSGM'den de daha önemli bir yapı olduğunu düşünüyorum. Yani, bunu acaba hâlâ kadın sivil toplum örgütlerinin bir bölümünün ve Meclisteki siyasi partilerin de belki hâlâ daha bunun önemini tam olarak kavrayamadığını da düşünüyorum çünkü sonuçta kadın bakanlığı bir Hükümet organı, Hükümetin politikalarıyla doğrudan doğruya bağlıdır fakat bu Komisyon tüm partilerden kadınların katıldığı bir komisyon. Partiler üstü bir konu olduğu için böyle bir Komisyon oluşturuldu, dolayısıyla gündelik parti politikalarının ötesine geçip devlet politikası olarak -yani bu devlet politikasının içinde bir iktidar da vardır, muhalefet de vardır, çünkü iktidar da vardır, gelecekteki iktidar da vardır- bu vizyon içinden bakan bir çalışma yapmamız lazım. Dolayısıyla eksikleri saptarken, eleştirilerimizi sunarken hep bunları bu devlet politikasına ilişkin diye yaparsak gündelik siyasetin bizi tıkayan, ağırlaştıran şeylerinden de kurtulmuş oluruz.

Bence bu Komisyonun tam da bu nedenle kadın-erkek eşitliğini sağlamak için çok net araçlara, çok iyi bir yasaya... Ufak tefek şeyler olabilir, gerçekten ufak tefek olduğunu düşünüyorum ben bunların. Yasanın ruhunu kavramak ve cinsiyetçi bakış açısının hukuk sisteminde bizim önümüze çıkardığı engellere takılmadan yürümemiz lazım. Yani, bu engellerden bir tanesi örneğin sığınaklarla ilgili yasada, nüfusu 50 bini geçen belediyenin sığınak açması lazımdı. Yani yasa işte bu, artık kanun bu. “Yok açmıyoruz.” Niçin? “Öyle değil de böyle.” “Açabilir” diyor, “Açar” diyor, yani yeni bir kanun değişikliğine gerek yok artık. Bu oyalamak için, bir talebi yıllara yaymak ve ertelemek için gerçekten erkeklerin kadınlara oynadığı cinsiyetçi bir hukuk oyunu. Bu mekanizmayı iyi teşhis etmemiz lazım ve bizim bu tuzaklara düşmememiz lazım. Bu Kanun gayet iyi anlatıyor. Amaç neymiş? Kadın-erkek eşitliğini sağlamakmış. Bunun için yapması gereken her şeyi yapacak, devletin bütün kurumlarını, Hükümetin bütün bakanlıklarını, bütçenin kontrolü dâhil olmak üzere didik didik edebilecek bir yasa bu. Ben okuduğum zaman bunu anlıyorum. Artık o yüzden “Bunun şurası şöyle olsaydı daha etkili çalışırdık.” diye bir mazereti de yok artık bu Komisyonun, yani artık bu Komisyon açısından böyle bir mazeret yok.

Bence, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işler... Hayır, edilmeyenler de yapılabilir. “Bilgi edinmek istiyorum.” diyerek başvurarak yapabiliriz bunu. Peki, bilgi edinmek için bir tasarımı aldı bu Komisyon, çalışıyor. “Ya, bu tasarının şurası yanlış.” diye görüş sunduğunda “Hayır, ben görüşü kale almıyorum” mu diyecekler? Almak zorundalar. Yani, bizim bunu aldırarak gücümüz var.

Bir kere bu Komisyonda çalışan bütün kadınlar ve erkek milletvekilleri için o kadar güzel bir alanda çalışılıyor ki. Yapacak çok iş var, yapılan her iş bugün gerçekten hayatı değiştirme etkisine sahip, hemen karşılığını alıyorsunuz. Yani siyasetçi için de çok güzel bir alan aslında. Kendi partisinin görüşü ne olursa olsun doğru bir iş yaptığında kadınlar bunu o kadar iyi takdir ediyorlar ki. Köksal Bey her zaman yardımcı olmuştur, her zaman söyleriz biz “Köksal Toptan bize TCK’da şunu yaptı, toplantıya geldi, çalışma toplantısında şunda kolaylık gösterdi.” Hiç unutmaz kadınlar. Siyasi görüşü ne olursa olsun kadın alanında doğru bir iş yapmak isteyen kadın ya da erkek siyasetçinin arkasında, hani 20 milyonun üzerinde kadın gücü vardır, o güçle orada siyaset yapma şansına sahiptirler. Sadece bir parti, başka komisyonlarda böyle bir gücü yok, kadın konusunda ciddi ve örgütlü bir güç bu. Diğer sivil toplum alanlarından daha örgütlü bir güç burada. Bu gücü bu Komisyon üyelerinin iyi kullanması gerektiğini düşünüyorum.

Sayın Beşir Atalay ayrımcılık kurumu gibi 4 tane kurumun kurulmasından medya önünde bahsetti, çok üzüldük. Biz -kadın örgütleri için söylüyorum- ayrımcılık kurulu kurulacak Mecliste, bizim taslaklardan haberimiz yok. Bütün bu taslakların gerçekten geri alınması, sivil toplum örgütleriyle beraber yeni taslak hazırlanması lazım, bu net. Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu bu Kanuna dayanarak bu taslakları isteyebilir, 4 tane kurulun taslaklarını. STK’ların katılımı için ve içeriklerinin gerçekten kadın-erkek eşitliğini sağlayacak ve ayrımcılığı yok edecek şekilde düzenlenmesi için görüş oluşturabilir. Hiçbir kanun değişikliğine gerek yok, burada yazıyor, bunu rahat rahat yapabilir bu Komisyon.

Bilgi doküman talep edebilir. Yüksek Seçim Kurulunun şu istatistiklerini göstermek istiyorum. Aylardır uğraşıyoruz seçimlerden beri kadınlarla ilgili istatistik, istatistik diye... Nihayet 2 tane istatistik koydu arkadaşlar, sadece şu iki istatistik var. Üzerinde yorum yapmak istemiyorum ama şunu en azından... Pasta grafikte saç teli gibiyiz, burada da yere yatmış, yok, sıfır demek bu arkadaşlar ama hani biz kadınları göstermek için oraya bir renk atıyorlar. Bu sıfır. Yani, biz bilgisayar programlarına bile Türkiye için özel şey yaptırmak zorundayız, grafik programları. Şimdi, bu istatistikler istenebilir, istatistik istemek gerçekten çok iyi bir çalışma, yani bir şey yapmaya zorlamak demektir.

Var olan yasaların değişikliği konusu (d) maddesi, Komisyona otomatik olarak şu görevi veriyor: Var olan eşitsizlikleri düzelt. CEDAW’a

göre, AİHM kararlarına göre şu anda mesela kadınların soyada meselesi. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden verilmiş bir kesinleşmiş hüküm var, artık kadınların gidip dava açması gerekmiyor. Bakın, İzmir’de, Fatih’te, orada burada kadınlar hâlâ dava açmak zorunda kalıyor. Olmaz, bir hukuk devletinde bu olmaz. Bu kanunun derhâl değişmesi lazım, yani var olan yasalardaki uyumsuzlukları göstermek görevi var bu Komisyonun. Şimdi, bunu yapabilir, yapmaya yetkisi de var, hem de ne yetkiler var.

Yetkilerinin içerisinde -örnek verelim- ilgilileri çağırmak, yazılı sözlü uyarmak, bilgi istemek... Yani bunlar gerçekten dünyada birçok komisyonda olmayan görevler. Burada var. Sayın Güldal Akşit geçen gün çok güzel bir açıklama yaptı komisyon toplantısıyla ilgili olarak “Bu Yargıtayın ilk evliliğini yapan kadınlar için verdiği bekâret yoksa kadının vafında eksiklik vardır kararı konusunda bilgi alacağız.” dedi. Tabii yargı bağımsızdır, hiçbir komisyon gidip ona emir veremez ama bilgi alabilir tabii ki bu nasıl bir karardır diye. İnanın Güldal Akşit Hanım’ın açıklamasına kadar -gazetelerde okumuşsunuzdur- biz bir sürü röportaj yaptık, protestolar ettik filan falan Yargıtay Başkanlığından hiç açıklama yoktu. Ne zamanki Güldal Hanım “Biz Komisyon olarak bilgi isteyeceğiz bu konuda.” dedi, küt, 2. Daire Başkanı açıklama yaptı önceki gün. Sanıyorum o tarihten sonra, ben en azından o zaman gördüm, neymiş efendim, Yargıtay, bunu, yanlış olduğu için bu kararı değiştirmiş çoktan. İtiraz edilmiş, ya karar düzeltme aşamasında ya Genel Kurul aşamasında düzeltilmiş, bu karar iptal olmuş yani Yargıtayın ama yani bizler o kadar sivil toplum örgütleri kadınları olarak anlattık, anlattık bir açıklama gelmedi, bakın Komisyon Başkanı “Biz Komisyon olarak bilgi isteyeceğiz.” dediği küt diye basına Yargıtay açıklama yapmak zorunda kaldı. Yani bu kadar önemli bir şey, pozisyon bu ve bu kadar da, zihniyet değişikliğinden bahsediyoruz ya zihniyet kendi kendine değişmeyecek, onu değiştirmek için bir şey yapmak gerekiyor, mesela böyle şeyler yapmak gerekiyor ve Komisyon bu anlamda gerçekten çok önemli araçlara sahip. Dediğim gibi herkesi çalıştırabilir, herkesten hesap sorabilir.

Sözüm de bitti. Bu sabahleyin İskoçya mı bir yerde “Eşitlik CEO’su” diye bir şey gördüm, bakın ne enteresan. İrlanda... Ne kadar güzel pozisyonlar var değil mi? STK’larla ortak çalışmak için, kadın danışma kuruluşları, STK’lardan bir danışma kurulu oluşturulabilir, alt komisyonlar oluşturabilir bu Komisyon, hepsini yapabilir. Hepsini, hepsini birden bekliyoruz biz Komisyon.

SEMA KENDİRCİ

Avukat

Türkiye Kadınlar Birliği Genel Başkanı

Değerli konuklar, isim meselesinde tabii benim de ciddi bir eleştirim var ama Hülya Gülbahar ayrıntılı bir biçimde söylediği için artık o konuya girmeyelim ama işlevi ve anlamı anlamında ciddi sakıncalar getirdiği cümlesiyle o konuyu ben de bırakayım.

Tasarıyı, yasayı ben de inceliyorum ve Hülya Gülbahar'ın gördüklerini göremiyorum. Şu anlamda göremiyorum: Komisyonun işi bu yasayla bir hayli zor geliyor bana. “Amaç” maddesinden hemen başlayacağım. Efendim işte kadın-erkek eşitliğini sağlamakla yükümlüdür, yapacaktır görevleri. “İstenildiğinde” diye bir ifade var daha 1'inci maddede. İsteyen kim? Kim isteyecek? Nasıl isteyecek? Komisyondan ne isteyecek? Bir yasa tekniği içinde bu anlamda soyut ifadelerin olmaması gerektiğini düşünüyorum, dolayısıyla “istenildiğinde” sözcüğünden Hülya Gülbahar'ın tabii ne anladığını çok anlayamıyorum. Meclis Başkanlığı isteyebilir, diğer komisyonlar isteyebilir, evet, bizler isteyebilir, evet. Bütün bunları inceleyecek. Peki, istenmezse ne olacak? Hiçbir şey istenmedi, diğer komisyonlar bu komisyondan bir şey istemedi, Meclis Başkanlığı bir şey istemedi, bu Komisyon o zaman bir iş yapmayacak mı?

Bir başka madde yine... Net ve açık olmaması anlamında eleştiriyorum çünkü bütün bu ifadeler Komisyonun görevlerini ve çalışmalarını zorlaştıracak şeyler. “Meclis Başkanlığının talebiyle ya da sevgiyle” deniyor. Meclis Başkanlığı hangi ölçüye göre ve hangi yasayı sevk edecek, biliyor muyuz bunu? Sivil toplum örgütlerinin talebi şuydu: Diğer komisyonlara gitmeden önce bir kanun teklifinin, bir tasarinın bu Komisyondan geçmesi. Yani bu Komisyonun süzgecini istedik biz. Çevre Komisyonuna gidecek bir tasarıyı da biz bu Komisyon görsün istedik, Sağlığa gidecek olan bir tasarıyı da bu Komisyon görsün istedik ama bu mevcut yasayla bu tasarılar bu Komisyona nasıl gelecek ya da gelecek mi, gelmezse ne olur ben çok anlayabilmiş değilim.

Peki, bu Komisyon Meclis Başkanlığının kapısına gidecek ya da bütün komisyonlara gidecek “Size neler geldi, verin bunları ben inceleyeyim” mi diyecek? Yani böyle bir görevle bu Komisyonu ya da böyle bir taleple, böyle bir işleyle bu Komisyonun çalışması mümkün mü? Hiç mümkün değil. Hiç mümkün değil. Bu net olmayan tarifler ve tanımlar Komisyonun işini çok zorlaştırıyor.

Sayın Başkan engin tecrübesiyle tabii bütün bu konuları iyi biliyordu ama böyle bir arama konferansını çok uzun zamandan beri birlikte konuştuk. Ben çok ilginç bir şey sormak istiyorum size, Meclisin diğer asli komisyonlarında hiçbir komisyonun çalışma esaslarını belirten bu kuruluş yasalarında böyle soyut şeyler var mıdır? Belirsiz anlamlar, içerikler var mıdır? “Meclis Başkanlığı gönderir.” der, “Sorar” der ama burada belli olmayan şeyler bu Komisyonun çalışmasını ciddi anlamda zorlaştıracaktır. Yazık emeklere ve dediğim gibi Sayın Başkanın bir arama konferansı yapalım, dünya üstünde neler oluyor, biz neler yapabiliriz girişimi son derece iyi niyetli bir girişim, onu kutluyorum. Hem uluslararası alanda tecrübelerden yararlanmak istedi hem de bizlerin ve akademisyenlerin görüşlerini almak istedi. Raporlama yapacaklar, izleme yapacaklar, veri tabanları oluşturmak zorundalar ve bu arada da yasaları izleyecekler. Nasıl izleyecekler yasaları? Dediğim gibi komisyonların kapılarına mı gidecekler? Hayır, böyle bir şey mümkün değil.

Kadın meselesi olunca, kadın-erkek meselesi olunca kavramlar, yasalar mümkün olduğu kadar zorlaştırılıyor ve içi boşaltılıyor. Yani bu Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu son on-on iki yılın, on beş yılın talebidir sivil toplum tarafından. Çok da ciddi tasarılar bile hazırlamıştık, ciddi tasarılar, ciddi teklifler hazırlandı tarafımızdan ama bu komisyon bu kadar zor bir yasayla karşı karşıya; bu bir. Yasanın içeriğindeki zorluklar bu komisyonun önünde ciddi engeller oluşturacaktır. Sabahleyin ya da demin Sayın Başkan bir açıklama yaptı zaten. Yani Meclis Başkanına gidip “Bize bu yasaları gönderin.” belki diyebilir ama bir yasa teklifini hazırlayıp Meclis Başkanlığına götüremez. Doğrudur ama bütün komisyonlarda bu kadar soyut ifadeler yok. Hepsinin görevleri açık, net bir biçimde tarif edilmiştir. Ama kadın-erkek eşitliği olduğu zaman karışıyor iş biraz. Şimdi bütün bunlar yapılamaz mı? Bu eksiklikleri tabii ki biz eleştireceğiz çünkü komisyon gerçekten çalışsın istiyoruz. Komisyon gerçekten istediğimiz gibi bütün desteklerimizi de vererek bu ülkede gerekli olan, kadın-erkek eşitliğiyle ilgili gerekli olan bütün konularda söz, görüş ve karar sahibi olsun istiyoruz. O anlamda işlerinin zorluğunu anlatmaya çalışıyorum çünkü burada net olmayan her şey onları son derece yoracak. Bu bir.

İkinci bir konu, takiple ilgili çok ciddi bir güce ihtiyacı var bu komisyonun. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye mahkûm oldu biliyorsunuz. Türkiye mahkûm olduktan sonra Adalet Bakanlığı harekete geçti. Bir yasa tasarısı hazırlandı. Ben de katıldım o tasarının hazırlanmasına. Adalet Bakanlığı Başbakanlığa sevk etti. Son derece de iyi, güzel hazırlanmış bir tasarı. Medeni Kanun’un iki yada üç maddesinde değişiklik yapan bir tasarı ve bu anlamda Türkiye’nin o Avrupa İnsan Haklarından gelen mahkûmiyeti ortadan

kaldırarak ciddi, önemli bir düzenleme. Başbakanlıkta bekliyor. Şimdi ben soruyorum. Komisyonun gücü var mı ki bu tasarımı çıkartsın, Meclise getirebilsin ve sonuçlandırabilsin. Ben burada böyle bir imkânı çok fazla göremiyorum. Bu yasayla çok fazla göremiyorum. Yani eğer var da benim gözümünden kaçmışsa bilmiyorum ama ben bunun o komisyon için son derece zor olduğunu düşünüyorum. Araştırmayı yapabilir, doğrudur, bilgileri de biz de sunabiliriz ama o zaten Adalet Bakanlığından da alabilir. Ama sonuç olarak yasalaşmasını sağlayabilecek o anlamda bir baskısı, bir gücü en fazla kulis yapabilir, doğrudur, bizleri yönlendirebilir, kamuoyu olarak biz onun desteğinde oluruz ve o yasanın çıkmasını sağlayabiliriz. İşte tam da o noktada belki bu komisyonun sivil toplum örgütleriyle son derece ciddi bir işbirliğine girmesi gerekiyor. Yani ben komisyonu şöyle görüyorum: Sivil toplum örgütleriyle yasamanın arasında köprü oluşturabilecek en önemli kurum. Bizimle işbirliği anlamında da en önemli kurum ve tabii ki Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ulusal mekanizmayı da bu kurumun dışında düşünemiyor. Çok önemli işbirliği yapmaları gerekiyor sivil toplum örgütleriyle nasıl işbirliği yapılacaksa çünkü o ulusal mekanizma ama Meclis çatısı altındaki bu komisyon ondan çok daha önemli görevlere ve işlevlere sahip. Dolayısıyla onunla yapılacak işbirliğinin de son derece önemli ve değerli olduğunu düşünüyorum. Bildiğiniz gibi, benim Genel Başkan olarak bir başka şapkam da var. CEDAW'ın Türkiye Sivil Toplum Yürütme Kurulu sekreteryasını sürdürüyor benim demeğim. Gölge raporları da biz hazırlıyoruz. Keşke çok daha önce kursaydık da CEDAW çerçevesinde bize, Türkiye'ye taraf olan devlete yaptığı emirleri, verdiği emirleri, emir ki şu: "Sözleşmeyi imzalayan taraf devlet iç hukuk kurallarını bu sözleşmeye uygun hâle getirecektir." diyor. 10'uncu maddesini de değiştirdik. Doğru mu? Doğru. Onların üstünlüğünü de kabul ettik ama sabahtan beri söylenen bu komisyon çok daha önce kurulmuş olsaydı, hani yüz bilmem kaçınıcı sıradan yüz bilmem kaçınıcı sıradayız konuşmuyor olacaktık. Dolayısıyla bunu çok önce isteyen sivil toplum örgütleri haklılardı. Bugün geç kalınmış olursa dahi bu komisyonun kurulması çok önemlidir ve çok büyük işlevler yapacaktır, yüzde yüz eminim bütün eksikliklerine rağmen. Görev alan milletvekillerimizin iyi niyetinden son derece eminim. Kaldı ki biz güvence veriyoruz. Arkalarında olmaya, destek vermeye, donanım, kendi bildiklerimizle kamuoyu yaratmaya, onların ihtiyacı olan her türlü desteği, yardımı, bilgiyi elimizden geldiği kadar sivil toplum örgütleri olarak ve mutlaka temel aldığı -ki bu komisyonun temelinde CEDAW olmak zorunda- o sözleşmenin de önemini ve değerini herkese anlatarak başarılı olması konusunda desteklerimizi de esirgemeyeceğimizi söylemek istiyorum.

Saygılar sunuyorum.

HALİME GÜNER

Uçan Süpürge Derneği Başkanı

İyi akşamlar. Sema Kendirci'nin konuşmasını dinleyince hemen içimden bir slogan yarattım. "Umudum olsun yeter." demiş ya şair. Ben de bu komisyonla ilgili olarak umut üzerine bir şey söylemek istiyorum. Sivil toplum örgütleri ve devletle ilişkiler diyalog esasında ise burada aradığımız bir tek şey var; samimiyet, içtenlik, güven. Bunları Eşitlik Komisyonunun Başkanı Sayın Güldal Akşit'de kişisel olarak çok fazlasıyla gördüğümü söylemek istiyorum ve bunu paylaşmak istiyorum. Sadece bu komisyon toplantısında değil, çeşitli üniversitelerin toplantısında muhalif sözler ve tartışmalar sırasında toplantının başından sonuna kadar dinleyip bu konudaki o samimiyeti, içtenliği ve güveni hissettirdiği için çok teşekkür ederim.

Bizler uzun yıllardır kadın mücadelesi içindeyiz. Bu iş bugünlük, yarınlik bir şey değil. Hayatımızı buna adanmış bir sürü kadınıdır. Hatta şöyle de düşündüm: Biz konuşan kadınlar kadar salonda oturan kadınlar da en az bizim anlattıklarımız kadar bu alanın içinde ve bu kadar çok mücadele eden kadınlar yani çok ortak şeyler içindeyiz. Onun için devlet ve kadın sivil toplum örgütleri arasındaki bu diyalog, bu işbirliği bize neler getirdi, bu iletişimi, etkileşimi nasıl sağladı bunun üzerinde biraz durmak istiyorum kısaca. On dokuz yıl önce oldu Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün kuruluş aşaması. Ben bizzat işin içindeydim. Bu aşamada çok hızlı Meclisten bu yasa geçirilmeye çalışıldı. İçinde kadın örgütlerinin denetimi söz konusuydu çünkü diyalog değil, monolog biçiminde devlet güçlü ve kadın örgütlerinin hemen denetimini istedi. Ara raporları görmek istedi, tanışmışlığımız yok.

Bu süreç içerisinde devlet politikasını nasıl değiştirdiklerini, bu yasanın nasıl tekrar baştan yazıldığını, o dönemin bakanları, ki birkaç taneydi, onların bu konudaki kadın örgütlerine karşı yaklaşımlarındaki direnci, isteksizliği, önyargılarını, muhalif bakışlarını, bunların hepsinde nasıl geri adım atıldığını ve eğer kadın politikası yapılacaksa alandaki kadınların söyledikleri gerçek ve doğrudur, bu noktaya geldiklerine şahit olduk.

Bugün grup maillerinden birine rastladım, tam rakamlar böyle mi bilmiyorum, belki arkadaşlar doğrusu biliyordur, eğer bir yazıyı size anlatıyorlarsa, yani şu andaki konuşma biçimi gibi, konuşulanların yüzde 20'si aklınızda kalabiliyormuş, eğer bunu okuyabiliyorsanız kendiniz yüzde 40'ı, eğer alanın içinde bu öğrendiklerinizi uyguluyorsanız yüzde 80'i

kalabiliyormuş. Biz biraz hem bu alanın içinde hem de bu alanın takipçisi olarak da bunun üzerinde biraz fazlasıyla durmak istedik. O dönemlerdeki yapılan mücadeleler çok çeşitli biçimlerde devlet yetkililerinin o dönemki hükûmetinde kadın politikası oluşturmada konusunda çok çarpıcı, çok önemli adımlar atmasına yol açtı.

Biz böyle bir Komisyondan ne bekliyoruz?

Bir, dediğimiz gibi bu diyalogların samimiyetini isterken, o dönemlerde feminist perspektiften, yani kadın politikasının içinden, alandan gelen kadınlarla bir ortaklık. İster danışmanlık bürosu olabilir ister danışabileceğiniz periyodik zamanlar olabilir. Üniversitedeki hocaların bu konudaki donanımlarını biliyoruz. Çünkü onlar derslerinde de böyle bir politik yaklaşımları ve bu konunun evrensel olduğunu, hatta bir bilim olduğunu bütün herkese anlattıkları gibi, Meclisteki Komisyon üyelerine periyodik zamanlarda bunları aktarabilecek, anlatabilecek bir ağı ve bağın kurulmuş olmasını şahsen istiyorum.

Yine bu Komisyondan sorun çözmesini istiyoruz kadınlar ve kadın örgütleri olarak. İster erken evlilik, çocuk yaşta evlilik olsun, konuşuldu diye söylüyorum ister kadına yönelik şiddet olsun isterseniz bir kurumda yükselememe, hak ettiğiniz yere, karar mekanizmalarına gelememe konusunda açtığımız davalarda, yaptığımız etkinliklerde yol açıcı olmasını istiyoruz. Bunlar bizim kamu ile kadın sivil toplum örgütleri arasındaki diyalogsuzluğun sonuçlarından doğan ve çok bedelini ödediğimiz konular.

2003 yılında Uçan Süpürge kamunun, kadın sivil toplum örgütleri arasındaki bu diyalogsuzluğu nasıl ortadan kaldırıabiliriz diye illerde toplantılar yaptı. İzmir Milletvekili sormuştu illerde böyle bir çalışma var mı diye. Bu toplantılarda hepinizin bildiği İpek Gürkaynak, Eser Köker ve Akın Atauz'la dolaştık. Bu illerde ihtiyaç analizleri çıktı. İhtiyaç analizlerinde kamudan neler bekliyoruz sıralamaları yapıldı. Bütün bunlar mevcut. Artık bunları her an istemek ve bunları çalışma planlarının içerisine koymak mümkün.

Bu Komisyondan yine şunları istiyoruz: Yine Uçan Süpürge'nin 2004 yılında Meclis el kitabı olarak bastığı iki ayrı kitap var. Biri Cinsiyete Duyarlı Mevzuat Oluşturmak, diğeri Milletvekilleri El Kitabı. Bu kitabı iki kere bastık. İki ayrı dönemde Meclisteki milletvekillerine dağıttık. Ama bu kitabın okunup onun üzerinde tartışma yapılmadığını gördük. Bu dönemde, bu Komisyonun, bu iki çevrilen, özel olarak Birleşmiş Milletlerden izin alınarak çevrilen bu kitabın tekrar gözden geçirilmesini istiyoruz.

Kadın örgütlerinin örgütlenme tarihinin Komisyon üyeleri tarafından öğrenilmesini ve paylaşılmasını istiyoruz. Kadın milletvekilleriyle, 50 tane kadın milletvekilimiz, özellikle Komisyon Başkanı olarak, onlarla özel olarak organizasyonlar yapıp aradaki önyargılar, aradaki kadın odaklı olmaktan uzak tutulup da yapılan zaman kaybı, yapılan olumsuz gelişmelere alet olmak ya da araçsallaştırılma konusunda dikkat edilmesi gerektiğini ve kadın milletvekilleri konusunda da ortaklıkların neler olabileceğini... Kadından kaynaklanan sorunların ortadan kalkması için bu Komisyon var, bunu siyasi partilerin kendi içindeki araçsallaştırılmış olması bunu ... Siyasi partiye de bir şey kazandırmaz, tam tersi artık kaybettirir. Kadın bilinci olduğu için artık biz kadından yana değil, sadece parti olarak bu olaya bakıp çok radikal ve çok incitici, çok kadın bakış açısından uzak tutan eylemleri fark ediyoruz ve onun üzerinde fazlasıyla duruyoruz. Bu tercih sizin hiç şüphesiz. Ama bunun bize çok şey kazandıracağını, çünkü oradaki gücün, oradaki birlikteliğin, oradaki birlikte verilen mesajların topluma, hani oynatılan bir küçük taş gibi kocaman çığlara nasıl yol açacağını biliyoruz. Çünkü Uçan Süpürge hep alanda çalışıyor, 81 ilde çalışıyor. Sizin hakkınızda, size gelen taleplere bir parça aracılık eden bir kuruluşumuz olduğumuz için bununla ilgili, bu söylediklerimin 10 katı, 100 katı talep ve istekler olduğunu bilmenizi isteriz.

Yine bu Komisyonun bir ortak dilinin oluşması gerektiği konusunda bir talebimiz var. Bayan ne demek, hanım ne demek, bay ne demek ya da bu konuyla ilgili toplumsal cinsiyet eşitliğinde gerçekten ne demek istiyoruz. Bu konuda ortaklıklar şöyle önemli: Baştan dedik ya biz diyalog kurmak istiyoruz. Birlikte diyalog kuracaksak, hani acaba astigmat mı ya da kulaklık mı takıyor, çok mu bağırırmam lazım, iyi mi yaklaştırmam lazım? Bu, diyalog için çok önemli. Onun için bu dil başka bir şey. Bizim, sizinle yapacağımız ilişkilerimizde "Eyvah, yirmi sene sonradan mı başlasak konuşmaya?" gibi bir noktada bizi kilitliyor. Bu artık çözülmesi gereken ve artık bunun aşılması gereken bir konu. Çünkü burada da baştaki bu Komisyonun esas amaçlarından biri olan toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki hassasiyetin hassasiyeti. Bunlar bu anlamda önemli. Üniversitedeki kadın çalışma merkezlerinden biz sivil toplum örgütleri olarak çok yararlanıyoruz, onların araştırmalarından, eminim Komisyon olarak da bundan çok yararlanacaksınızdır ama üniversite kadın çalışma merkezleriyle olan ilişkilerin periyodik zamanlara belki bağlanarak bu konuda, baştan da söylediğim gibi, çok büyük yararı olacağını düşünüyorum.

Kadın bakanlığından düzenli bilgi akışının sağlanmasını çok istiyoruz. İçişleri Bakanlığından, Milli Eğitim Bakanlığından, Adalet ve Sağlık bakanlığından da bilgiler alarak bu konuda bu ilişkilerin Komisyondan düzenli bilgi ve belge olarak yayınlanması. Web sitesi olabilir, düzenli bülten çıkarmış olabilirsiniz ama çıkarılan bütün bu bültenler ve çalışmalar kadın sivil toplum örgütlerine aktarılmış olması önemli. Biz de ülke politikaları içerisinde bulunan kişiler olarak ne diyor, biz Anayasa'nın 10'uncu maddesine duyduğumuzda gittiğimiz bütün illerde o rüzgârdan çok yararlandık. Salonda vali, belediye başkanı, ilgili kurum ve kuruluşlar olduğu zaman ilk ayağa kalktığımızda "Biliyor musunuz Anayasa'nın 10'uncu maddesi değişti." dediğimiz zaman, öyle bir güvenceyi alıp sonra söylemek istediklerimizi söyleyip sonra takip etmeye giden bir çalışma yürüttük. Aynı şekilde bunun da böyle bir güç yaratacağını düşünüyoruz.

Kamu kurumlarındaki atamalar konusunu da aktarmıştım .En son olarak da kadın sivil toplum örgütlerinin çeşitli yerlerde davaları olabiliyor yasal olarak. Bu davalar konusunda da bu Komisyonun kadın sivil toplum örgütlerinin önünü açmasını istiyoruz.

İstediklerimiz bunlar. Teşekkür ederim.

MÜJGAN SUVER

Marmara Grubu Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı AB ve İnsan Hakları Platformu Başkanı

Çok değerli başkanlarım, değerli milletvekilleri ve katılımcılar;

Ben konuşmama başlamadan önce Kadın Erkek Eşitliği Komisyonunun, bilerek böyle kullanıyorum, kuruluşunda yardımı dokunan, emeği geçen herkese çok çok teşekkür ediyorum.

Değerli katılımcılar, adaletli olmak, eşit olmayanlara eşit davranmak değildir. Bana göre adaletli olmak eşit olmayanlara destek vererek, onları da öncelikle eşit statüye getirebilmektir. Buna hepimiz katılıyoruz. Bundan eminim. Yaptığımız çalışmalarda da sivil toplum kuruluşları olarak bunların yerine getirilebilmesi için birtakım şartların oluşması gerektiğine de inanıyoruz. Anayasamızın 10'uncu maddesi kabul edildiği zaman, oradaki ek "Kadın ve erkekler eşittir, devlet bu eşitliği sağlamakla yükümlüdür." maddesi getirilmişti ve çok sevinmiştik. Sadece "Nasıl sağlanacak?" bu sorunun cevabı verilmemişti. Bu sorunun cevabını, umudumuz, beklentimiz, Güldal Akşit Hanım o zaman da görevdeydi bilir, dedi ki arkadaşlar bu kadarını başarabildik ama bu maddenin içinde mutlaka "olumlu ayrımcılık" anlaşılacaktır, ayrıca ifade etmeye gereği de yoktur ve bugün bu Komisyonun adını görünce gereğinin olduğuna inanıyoruz, bir kere daha inanıyoruz.

Ulusal mekanizmaların oluşması çok önemliydi ve bu ulusal mekanizmaları da sivil toplum kuruluşları kendi aralarında yaptığı toplantılarda, çalışmalarda, araştırmalarda ortaya çıkardı. Bunlardan bir tanesi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonuydu, bir tanesi eşitlik komisyonuydu, bir tanesi de ombudsmanlık kuruluşuydu.

Şimdi bu isimle, tahmin ediyorum, hepsi bir araya mı toplanmak istendi, yoksa ısrarla kadınlar dezavantajlı gruba tanınan fırsat eşitliği lafı koyarak yine o tarafa mı itildi? Bu soruların cevabı ne yazık ki açık değil ve biz tabii ki ikinci ihtimali anlıyoruz ve bu fırsatın üzerine bir çarpı konması için el birliğiyle çalışmamızı öneriyorum. Bu isim çok önemli. Eğer ismi doğru koyamazsak tanımlamayı da doğru yapamayız. Tanımlamayı doğru yapamazsak görevleri nedir, yetkileri nedir, yaptırım gücü var mıdır, bu soruların da cevabını veremiyoruz.

Görevleri içinde yasada belirtilen şeylerin yapılması kolay bir şey değildir, beklentiler çok büyük ama ona karşın yetki yok denecek kadar az. Kurumsallaşma sağlanmadan, merkezle yerel arasındaki koordinasyonu nasıl sağlayacağız?

Orta Avrupa'daki örneklerine baktığımız zaman orada görüyoruz, merkezle yerel arasında koordinasyonu sağlayan kurumsallaşma da aynı anda yapılmış. Bunlar uygulanmadığı takdirde eşitliği sağlayıcı yaptırımlar uygulanmadığı takdirde yaptırımı ne olacaktır yargıda da belirtilmiş.

Bir arkadaşım belirtti, ayrıca eşitlik mahkemeleri kurulmuş aile mahkemeleri gibi. Bizde ne olacak? Normal adalete başvurduğunuz zaman iki seneden önce hakkınız geriye verilmiyor. Sonucu alınmayan şeylerin etkisi de olmuyor. Bu konu üzerinde tekrar duruyorum. Ne gerekiyorsa, Komisyon neleri yapabilecekse lütfen, rica ediyorum yapın. Sivil toplum kuruluşlarına düşen bir görev varsa tekrar rica ediyorum lütfen söyleyin. El birliğiyle bunu başarmak zorundayız.

Birçok şeyler söylendi, sizden beklenenler de anlatıldı. Benim de bir beklentim var, onu söyleyeceğim. Bizlerin yapabildiği belli bir çerçeve var, Nazan arkadaşım söyledi, Meclisin kapısına kadar geliyoruz, oradan daha ötesine gidemiyoruz. Buradan ötesini lütfen siz görev olarak üzerinize alın. En önemli görev bu olmalı.

Yapamadığımız bir konu, kadın erkek eşitliğini sağlamak için mutlaka ve mutlaka devlet politikalarının, programların, planları her alanına kadın erkek eşitliği konmalıdır.

Hükümetlerin ne yapacaklarını gösteren, politikalarını belirleyen kalkınma planları vardır. 9'uncu Kalkınma Planımızda da beş alan belirlenmiştir ve kadınlar bu beş alanın ancak sosyal alanında yine dezavantajlı grupların içinde yer alabilmıştır. Lütfen bu yanlışlığa son verelim.

Bütçelendirmeler yapılırken kadın erkek eşitliğini sağlamanın maliyeti de düşünülerek lütfen bütçe kalemlerini de o şekilde inceleyin.

İşimizin zor olduğunu biliyoruz, hep beraber biliyoruz. Ataerkil zihniyetle baş etmek kolay bir şey değildir ama bunu başarmak zorundayız. Eğer öyle bir başarı sağlayamıyorsa, ilerleyemiyorsa paradigmalarımızı tekrar gözden geçirelim. Nerede yanlış yapıyoruz, neden ilerleyemiyoruz? Başka stratejiler belirleyerek başarıya ulaşmanın yolunu aramalıyız diyorum.

Paradigmalarımızı değiştirelim diyoruz. Benim ricam bu Komisyonun içinde olan çok değerli arkadaşlarımız, hepinizi tek tek tanıyoruz. Neler yapıyorsunuz, hangi konularda ne söylüyorsunuz, hepsini biliyoruz ve ben umutluyum ki bu kadar değerli insanın bir araya geldiği bir Komisyon ve Başkanları olarak Güldal Hanım -ılımlı karakterini biliyoruz, uzlaşmacı tavrını biliyoruz- sizler bunu başaracaksınız. Başarmanız için ne gerekiyorsa bizler size yardımcı olacağız. Üç jenerasyondur aynı şeyleri söylüyoruz, aynı önerileri ve çözümleri sunuyoruz, artık dans etme zamanı diyorum ve Sayın Komisyon üyeleri biz sizin bundan sonra dansını alkışlayacağız.

Başarılar diliyorum hepinize.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

OTURUM BAŞKANI

Meral AKŞENER

TBMM Başkanvekili

KONUŞMACILAR

Gülsün BİLGEHAN

22. Dönem Ankara Milletvekili

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Eşitlik Komitesi Eski Başkanı

• • •

Ayşe BÖHÜRLER

Yeni Şafak Gazetesi Yazarı

• • •

Prof. Dr. Yıldız ECEVİT

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı

GÜLSÜN BİLGEHAN

22. Dönem Ankara Milletvekili

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Eşitlik Komitesi Eski Başkanı

Sayın Başkan, öncelikle belki bugünün önemini belirtmemiz gerekecek. Bugün Türk kadının seçme ve seçilme hakkını elde etmesinin 75'inci yıl dönümü. Gerçekten önemli. Çünkü bundan 75 yıl önce biz bu hakkı aldık. Ama şu anda katılmak istediğimiz Avrupa Birliği ülkelerinin pek çoğu bu yasayı çok sonra çıkardılar. Örneğin Fransa 10 yıl sonra bu hakkı kadınlarına verdi, Belçika 14 yıl, Yunanistan 18 yıl, örneğin şu anda çok gündemde olan İsviçre'deki kadınlar bizden 40 yıldan daha sonra bu hakkı alabildiler.

O gün 5 Aralık 1934'te Başbakan olarak Türk kadınlarına seçme ve seçilme hakkının tanınması için Mecliste konuşma yapan İsmet İnönü, tabi beni ayrıca ilgilendiriyor, çünkü dedem, bakın şu sözleri söylemiş: "Arkadaşlar, yeni teklifimizle Türk kadınına bu hakkı bir lütuf olarak veriyoruz kanaatinde asla değiliz. Bizim düşüncemiz Türk kadını için böyle vazifelere girmek esasen hakkı olduğu ve yanlış olarak, zulüm olarak çoktan beri geri bırakıldığı merkezindedir. Diğer birçok memlekette nasıl olduğunu şimdi izah etmek istemem fakat bir memlekette yurdun her tarafı istilaya uğradığı zaman kadınlar ateş altında erkeklerle beraber omuz omuza çalışırlar, memleketin geri kalan kısmını korumak ve beslemek için tarlanın kara toprağından yiyecek çıkarmaya uğraşırlarsa elbette bu mevcudiyetlerin yurdun her köşesinde ve her tabakasinda söz söylemeye hakları vardır.

Arkadaşlar, bizim inkılabımızın bu memlekette görülen birçok ıslahat teşebbüslerinden en baş ayrımlarından biri kadınlığa verdiğimiz mevki ve kadın haklarını tanımakta gösterdiğimiz isabettir. Türk inkılabı denildiği vakit, bunun kadının kurtuluş inkılabı olduğu beraber söylenecektir." Bunları 75 yıl önce İsmet İnönü söylemiş Atatürk'ün duygularını dile getirerek tabii ki.

Genel olarak ele aldığımızda hakikaten ben iyimserim. Çünkü baktığımız zaman, kendi dönemimde de, bundan önceki dönemde beş yıl milletvekilliği yaptım, kendi dönemimden sonra da kadın haklarında, siyasette kadın temsilinde çok önemli ilerlemeler oldu. Yani o zaman 24 kadın vardı, Mecliste biz yüzde 4,4'le temsil ediliyorduk. Hakikaten utanç vericiydi çünkü yani ben işte Avrupa Konseyinde Eşitlik Komisyonu

Başkanıydım ama biz 47 ülkenin bulunduğu Avrupa Konseyinde siyasette en az temsil edilen ülkeydik, yüzde 4,4. Büyük bir ilerleme oldu diyebiliriz. Yani yüzde 100'ün üzerinde bir artış oldu. Tabii ki yeterli değil. Yine biz son sıralardayız listelerde ama bunu olumlu olarak görmek mümkün. Bunun başarısı kime ait? Bence hepimize ait. Önce sivil topluma ait. Çünkü onların desteğini çok gördük. Ama sonra siyasetçilere de ait ve yani aslında baktığımız zaman, hakikaten karşılaştırma da yaptığımız zaman Türk Parlamentosunu bugün de oluşturan yüzde 90 oranındaki erkeklerin ben birkaç kere şahit oldum buna, çok ileri gibi görünen Avrupa ülkelerindeki erkeklerden çok daha anlayışlı ve uyumlu olduklarını gördüm. İnanıyorum ki bugün görev yapan arkadaşlarımın da pek çoğu kadın milletvekilleri bu desteği hissediyorlardır. Aramızda Sayın Yakış var, bu toplantıda başka milletvekilleri de var ben tanımıyorum, ama zaten listeye baktığımızda da, programa baktığımızda da bakan düzeyinde bir destek olduğu ve Sayın Akşit'in bu toplantısının o bakımdan çok yararlı olduğu ortada.

Şimdi ben tekrarlanan, söylenen aynı sözleri burada yinelemek istemiyorum ama birtakım belki deneyimlerimi sizlerle paylaşabilirim, Avrupa Konseyindeki deneyimlerimi paylaşabilirim. Bir kere hemen şunu belirteyim: Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği değil biliyorsunuz. Avrupa Konseyi, bizim 1949'dan beri eşit haklarla üye olduğumuz, işte Başkan da seçilebildiğimiz çok daha geniş bir kurum ve bu kurumdaki Türk delegasyonu Başkanı da, Sayın Mevlüt Çavuşoğlu da sanıyorum dün aranızdaydı. Bilemiyorum örnekler verdi mi ama Avrupa Konseyi Türkiye Büyük Millet Meclisi gibi çalışan ve kadın-erkek eşitliğini mümkün olduğu kadar hayata geçirmeye çalışan bir kurum. Biliyorsunuz, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Avrupa Konseyinin bir parçası. Avrupa Konseyinde de Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ki, zannediyorum Sayın Akşit'in şu anda Başkan olduğu Türkiye Büyük Millet Meclisindeki komisyon da adını buradan aldı. Bu isim üzerinde çok tartışmalar yapıldı, hâlâ da devam ediyor. Kanımca isim üzerine çok takılmamak gerekiyor. Yani Avrupa Konseyinde de aynı isim kullanılmıştı ve de çok fazla kavga ederek de sonuca ulaşamıyorsunuz. Yani burada dediğim gibi, bir kere eşitliği sağlamak için mutlaka diğer tarafın, yani erkeklerin de onayını, erkeklerin de desteğini almak şart.

Avrupa Konseyinden bir iki örnek vereceğim, bu komisyonun çalışmalarına yardımcı olabilir diye. Son zamanlarda 47 ülke arasındaki delegasyonlarda mutlaka çıkarılan kararlarla, mutlaka kadın üyelerin de ya da işte her iki cinsiyeti de temsil eden kişilerin de bulunması kuralı getirildi. Genellikle değişik ülkelerin delegasyonları var, heyetleri var. Örneğin bizim 12 kişilik bir heyetimiz var Avrupa Konseyinde. Ben bundan önceki 2002 döneminde tek kadın temsilciydim ama hemen arkasından bir başka -Adalet ve Kalkınma Partisinden bir arkadaşım, ben Cumhuriyet Halk Partisini temsil ediyordum- kadın üyemiz geldi ve biz Avrupa Konseyinin şu kuralını yerine getirdik: Mutlaka heyetler içerisinde karşı cinsin de temsil edilmesi gerekir. Oysa bir iki ülke ve bunlar, şu an Avrupa Birliğinin en önemli ülkelerinden. Bir örnek vereceğim, İrlanda, bir de Malta. Malta da çok hızlı ilerleyen bir ülke. Bu iki ülke kendi heyetleri arasında bir tek kadın üye gösteremediler ve bu iki ülkeye çok ciddi yaptırımlar uygulandı. Bir kadın üye olmadığı için, örneğin ellerinden oy verme hakları alındı, birincisi. İkincisi, oradaki, yani bunu sadece bu Komisyonun görevi olarak söylemiyorum ama tabii, ilerlemeler arasında bu dönem iki tane Meclis Başkan Vekili kadın var, çok önemli. Genellikle Avrupa Konseyinde -dediğim gibi, aynı Meclis gibi yönetiliyordu- konuşma yapılırken mutlaka cinsiyete de önem veriliyor ve her iki cinsiyetten, tabii genellikle kadınlardan da mutlaka bir konuşmacı kürsüde görülmek isteniyor.

Şimdi bunu söylerken, biraz tabii yöntemi biliyorum Türkiye Büyük Millet Meclisinin de. Gündem dışı konuşmalar, parti adına, grup adına konuşmalar, önemli teklifler verilirken yapılan konuşmalar, önemli günlerde Türkiye Büyük Millet Meclisinde de mutlaka bir kadın temsilci bulunması gerekiyor. Yani bunu parti ayrımı yapmadan da bence almak gerekiyor çünkü zaten sadece yüzde 9 oranında kadınlar temsil ediliyor ama Başkanlık Divanının da söz hakkı verilirken mutlaka kadınlara da söz hakkı verilmesi gerekiyor.

Her şeye rağmen, dediğim gibi, bir kere ileriye gidiyoruz. Yani yasalar açısından ileriye gidiyoruz. Bir kere zaten Avrupa Birliği projemizle, üye olma niyetimizden dolayı zaten artık evrenselleşmiş ama özellikle Avrupa Birliğinin önem verdiği ama uluslararası alanlarda da CEDAW gibi, altında imzamız olan, yani yükümlülüğümüz olan anlaşmalara bağlı kalarak zaten yasal olarak ilerliyoruz. Yani yasalara baktığınız zaman İsveç'teki yasalardan bir farkı yok Türkiye'deki yasaların ama önemli olan uygulama. İşte burada,

hakikaten burada, biraz önce okuduğum, örneğini verdiğim, 1934'teki siyasi iradeyi görmek istiyoruz. Bunun ben milletvekili olarak da çok örneklerini gördüm. Bakın, İspanya'da gördüm. Çok önemli; bundan iki yıl önce - Türkiye için de en önemli sorunlardan bir tanesi aile içi şiddet- aile içi şiddetle ilgili İspanya'da bir toplantı yapıldı. O toplantıya 47 ülkenin temsilcileri gitti ama İspanya'daki bütün hükûmet üyeleri belki yirmi kişi vardı. O zaman da çoğu erkekti. Hepsi geldiler, Başbakan Zapatero da geldi ve o gün toplantı sırasında şöyle bir konuşma yaptı, dedi ki: "Dün bir kadın eski eşi tarafından öldürüldü, şiddete uğrayarak öldürüldü ve biz bugün, o kadının anısına ayağa kalkıp saygı duruşunda bulunacağız." ve bütün milletvekilleri, bütün Parlamento ve Hükûmet üyeleri ayağa kalkarak saygı duruşunda bulundu.

Bunu söylerken, tabii genel, olumlu bir gidiş var ama kişiler ve liderler çok önemli ve irade çok önemli, bunu söylemek istiyorum. Yani özellikle tek başına iktidar olmuş bir partinin yapabileceği çok şeyler var ve çok yüksek oy almış, demek ki arkasında halk desteği de var. O zaman, hakikaten bazı işlerde biraz daha fazla ilerleme bekliyorsunuz, somut olarak.

Yine çevremize baktığımızda, Yunanistan'a bakıyoruz, hemen hemen yarı oranında hükûmette kadın bakan var. Bizde sadece bir bakandı, iki oldu. Tamam ama yani, oralarda artık parite denilen, neredeyse yarı yarıya bakanlar var.

Bazı olumlu yasalar da çıkıyor. Mesela, işsizlik çok önemli bir sorun. Şu anda Hükûmetin çıkardığı istihdam paketi içerisinde kadınlara iş veren işverenler için inanılmaz olumlu bir karar alındı. İki yıl önce yürürlüğe giren bu yasaya göre, beş yıl boyunca devlet, işverenin vermesi gereken işçi primini, kadınlar kademeli olarak, hepsini ödemiyor ama ilk iki sene hepsini ödüyor zannediyorum. Yani bu çok olumlu, iyi bir adım fakat uygulamada hiçbir şekilde kullanılmıyor. Siz duydunuz mu böyle bir yasayı, işveren ya da işçi olarak? Yani duyanlar vardır belki ama biliyorum ki çok az çünkü kime sorduysam, işveren de bilmiyor, işçi de bilmiyor, milletvekillerimizin de bir kısmı bilmiyor, hatta bazen bakanlarımız da bilmiyor.

Demek ki, şimdi bu Komisyonun en önemli görevlerinden bir tanesi, bir kere çıkan iyi yasaları, yani biraz dayatmayla, yurt dışından dayatmayla, işte, küreselleşmeyle olan olumlu yasaları hayata geçirmede etkili olmalılar. Yani sadece yasaları kabul etmek, orada oy vermek yeterli değil, bunları uygulamak gerekiyor. İkinciye söyledim, erkeklerin desteği gerekiyor, üçüncü de kaynak gerekiyor. Kaynak olmadıkça, elinizde imkânlar olmadıkça mucizeler yaratmanız imkânsız.

AYŞE BÖHÜRLER

Yeni Şafak Gazetesi Yazarı

Değerli hanımefendiler, beyefendiler Türkiye Büyük Millet Meclisinin eşitlik komisyonunun çalışmaları üzerine bir gazeteci olarak yorumlarımı biraz sizinle paylaşmak istiyorum.

Birçok ülkede kadın hakları konusunda belgeseller hazırlamış birisiyim ve az çok da, işte bir beş yıldır dünyadaki bu durumu çok yakından takip ediyorum ama elbette kadın haklarına olan ilgim çok eski. 12 Eylül 1970'lerin gençleriyiz diyelim ve o dönemi de Simone De Beauvoir okuyarak geçirdik. İşte, sol yayınları okuduk, Marksist felsefe içinde kadını okuduk. Diğer taraftan, bizim kendi kadın geleneğimizi okuduk. İşte, Samiha Ayverdi'sinden tutun, daha öncesinde, cumhuriyet öncesi, Osmanlı döneminde kadın hakları için mücadele eden kadınların hayatları vardı, onların mücadeleleri vardı. Bütün bu süreçte de, bugün geldiğimiz noktada, 2009'un sonunda da kadın hakları mücadelesini, 80 sonrasındaki feminist hareketin gücünü, feminist hareketin Türkiye'deki kadın meselesini kamuoyunun gündemine getirmek için verdiği çabayı yakından bilen ve bu konuda onları da çok takdir eden birisi olarak kadın meselesine bugün geldiğimiz noktada biraz notlarla bakmak istiyorum.

Bu arada, mesela 1990'larda İstanbul Üniversitesi'nin... Dün Nermin Abadan Unat da burada konuşmacıydı. Necla Arat'la Birlikte Beyazıt Kütüphanesinde yaptığı, kadın sorunları üzerine toplantılar vardı. O zaman çok az kişi katılırdık bu toplantılara çünkü bu konularla ilgilenmek çok popüler bir şey değildi. Kadın meselesiyle ilgilenmek sadece bir kısım marjinal kadınların, bir kısım feminist kadınların, sol kesimin çökmesiyle birlikte kendilerini ancak feminist ideoloji içinde anlamlandırdıkları iddia edilen birtakım kadınların işiydi. Doğrusu biz orada hem muhafazakâr kesimden de kadınlarla bir avuç kadın olarak, kadın sorunlarına nasıl bakmalıyız konusunda pek çok bilgi aldık, pek çok deneyim ve bilgiyi de paylaşmıştık. Gerçi onlar zaman zaman bizim orada başörtülü olarak bulunmamızdan pek hoşlanmazlardı ama bu önemli değil. Önemli olan sonuçta bir konuda bir bilinci geliştirmek ve o bilincin yaygınlaşmasına katkı sağlamaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Eşitlik Komisyonu aslında çok yeni bir komisyon, 25 Şubat 2009'da kurulmuş bir komisyon ancak bu komisyonun öncesinde ben Komisyon Başkanı Sayın Güldal Akşit'in bu komisyonun kurulmasına yönelik çok uzun bir uğraş verdiğini biliyorum. Bu konuda, bu komisyonun önemi, bu komisyonun mutlaka kurulması gerektiği noktasında çok sıkı bir lobi yaptı, çok sıkı bir pres uyguladı diyelim böyle bir komisyonun ortaya çıkması konusunda çünkü bu bizim dünyadaki kadın hakları konusundaki çalışmalarda aldığımız mesafe de önemli bir adımdı. Ancak komisyonun kuruluşu ve komisyon kurulduğundan bu yana da hem kamuoyunda kendini tanıtmaya hem gündem oluşturma hem işte erken evlilik gibi bazı konularda yasalar üzerinde etkin olma noktasında da aslında amacına uygun bir fonksiyon ortaya koydu .Komisyon kendi amacına uygun çalışmaları, bu geçen on aylık bir sürede son derece etkin ve aktif bir şekilde yapmış. Bizim konuşmamız gereken, bundan sonra komisyon daha ne yapabilir, nasıl bir katkı sağlayabilir? Çünkü şöyle de bir şey var: Kadın hakları konusunda kurulan her şey, her yapı, işte çok şey bekliyoruz. Kuruluş amacının ötesinde hem sivil kuruluşlardan hem devletin yapısından hem bu tarz kuruluşlardan çok fazla beklentimiz ortaya çıkınca düş kırıklığı da ortaya çıkıyor. Biliyorsunuz, Vedat Türkali'nin sözüdür: "Düş kırıklığı düşleyene aittir." diye. Hani fazla şey düşleyince o konu üzerinde bir düş kırıklığı ortaya çıkıyor. Bunu oluşturmadan, bu komisyonun gerçekten etkin ve aktif olarak çalışması için yasada, yani komisyonun çalışmalarını tanımlayan birtakım kavramlar var. Mesela izlemek, görüş sunmak, bilgilendirmek, yapılması gereken düzenlemeleri belirlemek, ihlalleri gördüğü takdirde gerekli mercii bilgilendirmek, kamuoyunda bilgilendirici etkinlikler yapmak. Fakat bunlar aslında bilinç oluşturmaya ve hatırlatmanın ötesinde bir yaptırım içermiyor. Bence bu komisyonun daha aktif ve daha etkin çalışabilmesi için bu yasada daha yaptırım içeren, yani komisyonun aldığı kararların, komisyonun gündemine gelen konuların diğer komisyonlarda, Meclisin diğer çalışma birimlerinde ve yasaların ortaya çıkmasında görüşlerinin katkı sağlayıcı değil, etkileyici veya sonuçlandırıcı bir hüviyete dönüşmesi gerekiyor. Bu noktada belki yasal zeminde yeni bir düzenleme yapılabilir mi bilmiyorum. Hukukçu değilim ancak yasada böyle bir değişimin önemli olduğunu düşünüyorum çünkü bu yasanın, komisyonu düzenleyen yasanın ifadelerindeki muğlaklık böylece giderilmiş olur, komisyon daha etkin bir konuma ulaşmış olur ve tavsiye kararının ötesinde yasal çalışma yapılabilir.

Diğer taraftan, bütün konularda, bayındırlıktan tutun da, sağlık alanında, çevre konusunda bütün yasalarda, kadın haklarının, kadın-erkek eşitliğinin ve cinsiyet eşitliğinin gündeme getirilmesine yönelik olarak dikkatli izleme, yani sadece kadın meselesinde, bir aile içi şiddet olduğunda veya bir boşanma olduğunda değil, tüm hayatımızı ilgilendiren her konuda kadın-erkek eşitliğini ön plana çıkaran dikkatli izlemenin de oluşabilmesi için belki bu komisyonun bütün diğer komisyonlar ve bakanlıklar üzerinde çeşitli uzmanlıklar, uzman ekipleri oluşturması ve bu uzman ekipler çerçevesinde birtakım tavsiye kararları veya o yasaların oluşma sürecinde etkileyici olması gerekiyor diye düşünüyorum.

Sivil toplum bu komisyonun çalışmaları açısından, son derece önemli. Sayın Akşit'in gerçekten uzlaşmacı ve bu konuda yapıcı bir katkısı ve sivil topluma sonuna kadar Meclisin kapılarını açmış durumda. Bu sivil toplumun tüm taleplerini Meclise ulaştırmasında önemli bir şey ama sonuçta nasıl dışarıda biz ataerkil sistemin içinde bir sürü handikapla karşılaşıyorsak, biliyoruz ki, Meclisteki kadın vekil arkadaşlarımız veya bu komisyonda çalışan erkek arkadaşlarımız da dâhil, yani kadın-erkek eşitliği bilinci geliştirmiş olan arkadaşlarımız, sonuçta onlar da Meclis içinde ataerkil bir sistemin içinde yer alıyorlar ve bazen ne kadar çaba gösterirlerse göstersizler, sonuç almak çok da kolay olmuyor ve bunun parti, görüş, inanç farkı da yok açıkçası. Soldan sağa, her kesimden insan, ne yazık ki erkek dayanışması söz konusu olduğunda birbirlerine kenetleniyor. Biz bunu töre cinayetlerinde gördük komisyonda. Sol görüşlü vekiller itiraz ettiler, ondan sonra başka konularda da gördük. Yani erkek dayanışması bu kadın-erkek eşitliği meselesinde en fazla görülen, en verimli görülen yer. Maalesef kadınlar bu noktada yeterli dayanışma sergileyemiyor. Dün biraz konuşmalarda da doğrusu onu izledim. Partilerin temsilcisi olan milletvekili arkadaşlarımız partilerinin siyasi kavgalarını veya siyasi görüşlerini kadın-erkek eşitliği konusuna yansıtıyorlar ve eleştirilerini o noktada biçimlendiriyorlar. Bu, bu komisyonun çalışması açısından bence negatif etki oluşturan bir şey. Partilerin görüşleri farklı olabilir ama kadının temel insan hakları konusunda bugün hepimiz bir konsensüs içindeyiz. Çağdaş dünyanın, modern dünyanın gereği bu ve bu konsensüsü de sürdürmek zorundayız. Bir de kadın-erkek eşitliğine bakış da çağlar boyunca, bu yüzyılın içinde de değişti. Türkiye tarihine baktığımızda, iki yüz yıllık bir kadın hakları konusunda mücadele eden bir geçmişi görüyoruz. Modern cumhuriyetin

kurulmasıyla birlikte kadınlara büyük haklar verildiğini görüyoruz ama o dönemin kadın-erkek eşitliğine bakışı çerçevesinde o haklar verilmişti. 60'larda başka bir kadın-erkek eşitliği perspektifi vardı, 70'lerde, 80'lerde, 90'larda, yani her dönem aslında kadın-erkek eşitliğine bakışın da perspektifi, yaklaşımı değişti. O yüzden, cumhuriyetin ilk yıllarındaki kadın-erkek eşitliğini yeterli saymamız, o zamanki perspektifi yeterli saymamız bugün bizi geriye götürür. O yüzden bugün bizim daha çağdaş ve bugünün çağdaş dünyasının kadın haklarına bakışına ait perspektifi bütün ideolojik görüşler ve inançlar arasında ortak bir konsensüs olarak benimsememiz lazım. En azından bu komisyon belki bu konsensüsün ortaya çıkmasında, Meclisin de siyasi partilerin görüş farklılıklarının dışında bir kadın dayanışmasının oluşmasında katkı sağlar diye düşünüyorum.

Diğer taraftan sivil toplumun gücünü çok önemsiyorum bu komisyonun çalışmasında ancak sivil toplumda her şeyi devletten beklememeli. Sivil toplum devletin desteğini aldıkça o da devletin bir organı ve kurumu hâline geliyor. Ben bu noktada sivil toplumun bağımsızlaşmasını ve bağımsızlığını korumasını çok önemsiyorum. Devletin bir kurumu hâline gelince, işte, devlet feminizmi diye de belki tanımlayabiliriz, başka şeyler diye de tanımlayabiliriz. Bütün bunların içinde kurumsal bürokratik bir yapıya dönüşen bir kadın hakları mücadelesi ortaya çıkıyor. Hâlbuki sivil toplum devletin kurumlarıyla, özellikle Meclisle, çünkü Meclis kadın bakanlığından daha farklı, daha geniş, bütün halkın temsilcisi olarak daha özgür bir çalışma ortamı da sergileyebiliyor. Onlara bilgi aktarmalı ama diğer taraftan devletin veya herhangi bir yapının organı olmayı da reddetmeli, sivil toplum bağımsızlığını sonuna kadar korumalı diyorum.

Diğer taraftan kadın örgütleri bugün Türkiye'nin geldiği noktada biraz hedeflerini yitirdiler. Sivil topluma da bu noktada bir eleştiri yapmak istiyorum. Evet, bir dönemin soldan gelen kadın hareketinin öncüleri hiç gündemimizde olmayan konuları Türkiye'nin gündemine getirdiler, tecavüz, aile içi şiddet, cinsel şiddet vesair bir sürü konuyu. Aman bunlar da konuşulmuş denilen bir sürü konu gündeme geldi, bugün Mecliste birçoğu da bunların yasalaştı ve geçti. Bugün bu konuları artık biz de konuşuyoruz. 2000'lerde siyasetle ilgilendiğim zamanlarda bu CEDAW'ı bilen çok az erkek siyasetçi tanıdım doğrusu, her kesimden kast ediyorum ama bugün bakıyorum, bütün Meclisteki erkek

milletvekillerimizin hepsi CEDAW'ın tarihçesini de biliyor, kadın haklarının tarihçesini de, kadın kahramanları da. Nitekim zabıtlarda buna ilişkin çok konuşmalar da var. Yani bu konuda artık bir hedef sağlandı ama sadece kadın hakları kavramını, işte, töre cinayetleri, aile şiddet içinde sınırlandırılmadan çünkü bunlar çok medyatik ve herkesin içini sızlatan şeyler ama daha genel bir perspektifi yaygınlaştırmak için kadın hakları örgütlerinin, sivil toplumun, kendisine daha farklı hedefler ortaya koyması, belki de kitleselleşmesi, yani daha marjinal, daha kendi ideolojik görüşleri doğrultusunda bir çalışma yapan örgütler değil de, daha kitleselleşmesi, daha Türkiye'nin tüm kadınlarıyla kucaklaşmayı başarması gerektiğini düşünüyorum. Bu noktada sivil toplumun da kendini yeniden gözden geçirmesi, bu komisyonun sağlıklı çalışması açısından önemli. Yeni hedefler ortaya konulmalı, bu hedefler komisyona taşınarak iki yıllık, üç yıllık planlar çerçevesinde ama yapılabilecek ve gerçekçi hedeflerle ortaya konmalı. Bir de sivil toplumun bazen kendini çok abarttığı, bazen de hiç önemsemediği iki uç tutum var. Bu ikisinin ortasında, gerçek gücünün zemininde, ne kendini çok abartarak ne de yok sayarak gerçek gücünü de fark etmeli. Mesela dün de konuşmalarda dikkatimi çekti; işte, "Öğreteceğiz, merak etmeyin, bunu biz size öğreteceğiz." dilini mesela ben sivil toplum açısından çok baskıcı ve üsttenci bir dil olarak gördüm açıkçası. Kadın hakları söz konusu olduğunda hele bu üsttenci, başöğretmen edasından ziyade, yan yana, dayanışmacı bir dilin, "öğreteceğiz" değil "birlikte öğreneceğiz" dilinin sivil toplum açısından da kullanılmasını daha doğru buluyorum. Bütün bunları komisyona aktarılan bilgiler açısından da önemiştir.

Diğer taraftan, komisyonun görevleri ve amacı konusunda belki daha somut, iki yıllık, üç, dört yıllık planlar da ortaya konmalı, bunlar çerçevesinde gidilmeli diyorum. Kadın milletvekilleri kendi partilerine özeleştirme yapmadan bu komisyonun içinde belki dayanışmacı bir tavır da benimseyemezler. Dün Sayın Nevin Gaye Erbatur'un, işte, Mehmet Ali Şahin'e yönelik eleştirileri vardı. Mesela, Mehmet Ali Şahin'in bu konudaki tutumu eleştirilebilir bir bakış açısıyla ama aynı durumda kendi partisindeki bu bakışı, bu şeyi de eleştirebilmeliydi. Onu yaptığı zaman dengeli bir kadın hakları savunucu bir dil ortaya çıkabilir. Nitekim Sayın Erbatur da Çukurova Üniversitesinde Bölüm Başkanlığı yapmış, bu konularda çok deneyimli bir isimdir.

Siyasi eleştiriyi cinsiyet dayanışmasını engelleyen şekilde yapmak ve önyargılarla ortaya koymayı doğrusu bu komisyonun çalışması önündeki handikaplardan birisi olarak görüyorum. Uzlaşma dili siyasi dile kurban gitmemeli diyorum. Bir de eğer biat kültürünü eleştiriyorsak, biz de kendi parti başkanlarımıza, kendi liderlerimize, kendi siyasi görüşümüzü temsil eden kesimin kadın karşıtı görüşlerine biat etmemeliyiz ve en azından bu noktada daha dikkatli bir bakış ortaya koymalıyız.

Türkiye'nin uluslararası bütün araştırmalarda, işte, UNDP'nin veya diğer, Birleşmiş Milletlerin yaptığı çalışmalarda geldiği sırayla ilgili ben bir itirazı hep beraber benimsememiz gerektiğini düşünüyorum. Mesela işte en son, cinsiyete dayalı yetkilendirme ölçütünde Türkiye 109 ülke içinde 101'inci, diğer taraftan mesela 2008'de 134 ülkenin içinde 124'üncü ve bizim üstümüzde, altımızda ülkeler var. İşte İran, Suudi Arabistan, Mısır, Katar, Fas, Umman gibi ülkeler bizim çok yakın, bir puan üstümüzde, iki puan altımızda gibi gerçekleşiyor. Bir defa kriter olarak şuna itiraz ediyorum: Suudi Arabistan biz 101'inci sırada olduğumuz yerde 106'ncı sırada. Biz iki yüz yıldır kadın hakları mücadelesi vermişiz, kadın sivil toplum örgütlerimizin sayısı bugün bilmiyorum ama yani en az 200'ün üstünde kadın sivil toplum örgütü olduğunu biliyorum. Daha cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda kadın-erkek eşitliğiyle ilgili yasaları dönemin en ilerisi düzeyinde kabul etmişiz, kadınlara seçme ve seçilme hakkını vermişiz ki, bugün de bunu kutluyoruz. Buna rağmen hem demokratik yapısı hem de bulunduğu duruma rağmen bu sıralamada, bu yakın durumu doğrusu eleştirmemiz gerektiğini ve buradaki kriterlerin değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Demokrasi, fırsat eşitliği gibi konuların bu Birleşmiş Milletlerin kriterleri içinde ön plana getirilmesinden yanayım.

PROF. DR. YILDIZ ECEVİT

ODTÜ Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı

Sayın konuklar, hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

İndeksler meselesi dün de gündeme geldi, bugün Ayşe Hanım da getirdi gündeme. İndekslerde kullanılan kriterlerin Türkiye’ye uygunluğu ve bizim bu kadar aslında geride olmamız tartışması. Ben şöyle düşünüyorum: İndekslerdeki kriterler değişse bile, biz ne kadar yukarı çıkabiliriz, kaç puan yukarı çıkabiliriz? Belli ki bu indekslerin söylediği doğru bir şey var. Dolayısıyla bunları size aktarmaya çalışmışım, şimdi de atıyorum bunları ama 134 ülke içinde 130’uncu isek indeksleri düzeltsek dahi biz nereye çıkabiliriz? Biraz da bunu kendimize sormamız lazım. Bunlar Birleşmiş Milletlerin indeksleri.

“KEFEK” adını koydum komisyona, ben koymadım, kısalttım sadece. Bundan sonra daha kolay söylenebilsin diye Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu çok da güzel oturdu, bundan sonra size KEFEK diye anlatacağım kısa yoldan.

KEFEK yine dün söylendi, on senelik bir uğraş sonucu kurulmuştur ve Parlamentonun, sivil toplum kuruluşlarının, üniversitenin emeği sonucu kurulmuştur. Bunu önemsemeliyiz. Başka parlamentolarda KEFEK yok. KEFEK’i olmayan başka parlamentolar da var demek istiyorum ama önemli olan KEFEK’in nasıl çalışacağıdır, kritik olan, neler yapacağıdır. Onun için, nasıl bir yaklaşım izlemeliyiz? Şöyle bir yaklaşım izlemeliyiz: Yasa maddelerinin çok dışına çıkan şeyleri komisyondan bir kere beklememeliyiz.

İki önemli kavramdan bahsedecektim size. Hep “eşitlik” diyoruz ama yasada bir de “ayrımcılık” kavramı var. Ayrımcılık da en az eşitlik kadar önemli bir kavram. Bunlara şimdi girmiyorum ama şunu da çok söylemek istiyorum: Bu görmezden gelme hâli artık görme hâline dönüşüyor. Zaten uzun zamandır dönüşüyordu ama Komisyon da kurulduktan sonra artık eşitlik vardır, eşitsizlik yoktur demek... Çünkü hâlâ bazı ağızlarda böyle bir şey var, kadın erkek eşitliği vardır demek çok da doğru olmuyor. Artık bir görmezden gelme hâlinde görme hâline hep birlikte geçtiğimizi düşünüyorum, görüyoruz ve kabul ediyoruz. Onun için de kabul ve görünür kılma dedim. Görüyoruz, kabul ediyoruz. Ne türden eşitsizlikler var, hangi alanlarda, ne zamandan beri, ne kadar, bunları ama keşfetmemiz lazım. Bildiklerimiz var kadın hakları konusunda, çok bildiklerimiz var artık ama hâlâ çok bilmediklerimiz var. Dolayısıyla Komisyon önemli alanları seçerek araştırma yapmamızı sağlayabilir, kamu kurumlarını toplumsal cinsiyet bazında bilgi toplamasını teşvik edebilir.

Ayrımcılık daha az vurgulanan bir kelime, daha az kullandığımız bir kelime. Çok eşitlik diyoruz ama ayrımcılıktan çok az söz ediyoruz. Oysa çok ciddi ayrımcılık, ayrımcı muameleler var ve eşitsizliğin kalıcı olmasına yol açan en önemli meseledir ayrımcılık. Vardır ve eşitsizliğin kalıcı olmasına yol açar. Dolayısıyla ayrımcılıkla mücadele, eşitsizlikle mücadele kadar önemlidir ama ayrımcılığın saptanması zordur, çok zordur, yüzeyde değildir, derindedir. Hemen keşfedemezsiniz ayrımcılığı, doğrudan değil, dolaylıdır. Özneleri de güçsüzdür yani ayrımcılığa uğrayan özneler güçsüzdür. Hak arama ve karşı çıkma yollarına başvurmada da bu özneler ürkektir, çekingendir, kırılğandır. Dolayısıyla ne kadar eşitlikten bahsediyorsak bir o kadar ve hatta daha fazla ayrımcılıktan da bahsetmemiz lazım ve ayrımcılığa uğrayanları korumamız lazım. Dolayısıyla KEFEK ayrımcılıkta ciddi şekilde savaşılabılır, ayrımcılığa uğrayanların hak savunuculuğu görevini rahatlıkla üstlenebilir, yasa buna izin veriyor. Sonra, KEFEK toplumsal cinsiyet eşitliği testi yapabilir. Madde 3/A diyor ki: “TBMM’ye sunulan kanun ve kanun hükmünde karamamelerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından uygunluğunu incelemek.” O hâlde KEFEK kanun tasarılarının tümünü toplumsal cinsiyet eşitliği açısından teste tabi tutabilir.

KEFEK bir milat. Şöyle bir milat: Daha önceden ne oluyordu? Kanunlar geçiyordu, biz kadın hareketi, akademisyenler, kadın örgütleri arkasından kanunu inceleyip eşitsizlikleri ayıklayıp, ayrımcı maddeleri ayıklayıp tartışıyorduk. Daha sonra ayıklamaya yapıyorduk, oysa şimdi KEFEK bunu başlangıçta yapabilir. Bu çok önemli bir fark. Öncesi ve sonrası. Öncesi daha sonra ayıklanıyordu, şimdi baştan ayıklanabilir yani herhangi bir ayrımcılık maddesi yasaya girmeden, toplumsal cinsiyet eşitliğine aykırı bir yasa maddeye girmeden.

Arama toplantısının amacının bir yol haritası olduğunu söyledi Sayın Başkan. Başka amaçları, Parlamento, sivil toplum ve üniversite iş birliğini tartışmaktı. Bunu da başlattığımızı düşünüyorum. Dünden itibaren bu tartışmayı yapmaya başladık. Şimdi, genel vurgular ve yaklaşımlar diye bir bölümüm var. Bir de KEFEK üzerine söylenen özel sözler var, özel dilekler var ya da rol ve görevleriyle ilgili söylenenler var. Önce genel vurgular ve yaklaşımları size sunmak istiyorum.

Birincisi, şöyle bir görüş ortaya atıldı. Kadın haklarıyla özel uğraşmak yerine, insan haklarına önem vermek, kadın hakkı insan hakkıdır, hepimizin bildiği tartışma. Ayrıca bunu ele almak yerine insan hakları ve demokrasi mücadelesi vermek yeterlidir. Bu tartışmayı bilenler, bu tartışmayı tanıyanlar bunun altında ne anlam yattığını da çok iyi bilirler. Başka bir tartışma ortamı

“Ortada eşitlik yokken eşit olmayan bireylere eşitmiş gibi davranarak adaleti sağlayamayız” dendi, “Fırsat eşitliği bunun için de gereklidir” dendi, pozitif ayrımcılık uygulamalarının önemine dikkat çekildi. Bunlar önemli saptamalar olduğu için genel vurgular ve yaklaşımlar diye özetlemek istedim. Bir görüş, “Feminizmi kadın hakları savunuculuğu olarak görmemek, feminizmin üstü olmak gerekiyor” dendi. Oysa biz burada yirmi senelik, otuz senelik mücadelenin tam da feminist bir mücadele olduğunu biliyoruz. Ayrıca kadın haklarını savunmak, kadın erkek eşitliğini savunmak gerçekten liberal feministlerin eşitlikçi görüşü savunmaların bir önceliğidir. Bu anlamda burada da bir tartışma zemini, ben, en azından bu kitle açısından görmüyorum.

Başka bir şey yapıldı, övgü yapıldı, methiye düzüldü kadınlara. İşte, kadınların hakkı teslim edildi, “Cennet anamızın ayakları altındadır” dendi, “Eşimiz, kardeşimiz, kızımız şefkatlidirler, merhametliler, nazikler” dendi. Biz artık bunları çok aştığımızı düşünüyorum. Biz böyle övgü sözlerinin ötesinde gerçekten erkekler gibi eşit olmak adına neler söyleyecek erkekler ya da bu görüşü savunanlar kadınlar da olabilir, erkekler de olabilir ama böyle bir kadınları başka bir kategoriye koymak, onlara değer verdiğini göstermek ama öbür taraftan birçok hakkını da ihlal etmek gibi bir yaklaşım var. bu da dikkatimizi çekti. Böylece gerçek haklarını kazanmalarına izin vermiyor. Bu söylem, kadınların gerçek haklarını kazanmasını geri plana itiyor.

“Ataerkil zihniyeti yenmek” dendi. Bunu herkes söyledi. Belli ki artık burada bir konsensüs sağlanmış durumda. Türkiye’de bir ataerkil zihniyet, kültür hakim ve bunun üstesinden gelmek lazım.

Şunlar da genel vurgulardı: Mevzuat tamam dendi ama uygulama eksik. Bugün de tekrarlandı.

“STK’ların projeleriyle eğitim, sağlık, istihdam gibi temel sorun alanlarındaki sorunlar çözülemez” dendi. Ben buna şiddetle katılıyorum. Projeler düzeyinde sorunların ötesinde ne yapmak lazım peki? Kadın erkek eşitlik politikası bir devlet olarak ilan edilmeli. Bir devlet politikası. Projeler, sürekliliği olmayan, kimi zaman var, kimi zaman yok çalışmalardır. Çoğu zaman STK’ların gücüyle olmaktadır, çabasıyla olmaktadır. Bu anlamda, yukarıda, çok yukarıda bir devlet politikası olarak ilan edilmesi gerekir.

“Parlamentoda kalıcılık sorunu vardır” dendi. İlk defa seçimlere katılacak kadınlar için partilerin seçim bütçesine pay aktarılmalıdır, eşitliğe varabilmek için liderlerin politik gönüllüğü çok önemlidir diye vurgular yapıldı.

Bir, komisyon proaktif olmalı, edilgen olmamalı, mümkün olduğu kadar aktif olmalı. “Toplumsal cinsiyet” ve “fırsat eşitliği” kavramları tanımlanmalı, anlam birliği sağlanmalı, dil birliği sağlanmalı. Bu da çok vurgulandı. Yasaya KEFEK’e gelmeli, gelmek zorunda olmalı. Bazı yasalar eğer talep olursa KEFEK’e gelecekti, birçok kişi dedi ki: “Bütün yasalar gelmeli, bütün yasalar geçmeli KEFEK’ten.” Toplumsal cinsiyet eşitsizliği var mı, ayıklamak için.

Kız çocuklarının eğitim hakkı dikkate alınmalı. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi için çalışmalı komisyon. Din hizmetlerinin yürütülmesi sırasında cinsiyet eşitliğinin nasıl uygulanabileceğine dair vurgular yapıldı, Diyanet İşleri Başkanlığından söz edildi, siyasal temsilden söz edildi. “Yoksullukla mücadele ve sosyal yardım politikalarına komisyon dikkat çekmeli” dendi, düzenli izleme ve takip yapılmalı, yoksullukla yardımda bir eşitsizlik oluyor mu, toplumsal cinsiyet temelli bir eşitsizlik yapılıyor mu sosyal politikalarda?

“Fırsat eşitliği konusundaki uygulamaların nasıl devam ettiğini izlesin, raporlasın. Zaten bu yasada var komisyon” dendi. Kadınları destekleyici atılımlar hep proje temelli oldu, devlet politikası hâline getirilmeli. Bir kere daha tekrarlandı. Bunun arkasından hemen sürdürülebilir mekanizmalar kurulmalı. Evet, eğitimde geriyiz ve kız çocukları için kampanyalar olmasaydı, haklısınız, belki o eşiği de aşamayacaktık ama nereye kadar projeler ve kampanyalarla gidebiliriz. Tekrar devletin asli görevini üstlenip eğitim politikasının ciddi bir politika olarak üstlenmesi ve buna çok yatırım yapması, devlet bütçesinden çok pay ayırması gerekmez mi?

“Komisyon toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda çalışmalı” denildi. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme hakikaten bütün bakanlıkların kendi içlerinde yapması gereken, başlatması gereken bir iş diye düşünüyorum. Toplumsal cinsiyet bakış açısı kısa eğitimlerle olmuyor, örgün eğitim kurumları müfredatına girmeli. Bu da son derece değerli bir katkı. Çünkü biz biliyoruz ki neredeyse her STK başlattığı proje öncesi bir toplumsal cinsiyet duyarlılığı eğitimi yapıyor. Kadınlara yapıyor, karışık yapıyor, erkeklerle birlikte ama ta anaokulundan itibaren belki, ilkokuldan itibaren eğitim müfredatına bir şekilde eşitlik ya da insan hakları ve eşitlik gibi bir eğitim girmeli diye vurgu yapıldı.

“Aile ve iş yaşamını uzlaştıracak politikalar üzerinde durulmalıdır” dendi. “Sağlıkta Dönüşüm Programından en fazla olumsuz etkilenecek kadın sağlıklıdır” dendi. “Komisyon bu konuda duyarlı olmalı” dendi.

“Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimini hemen başlatmalıdır” denildi. “Komisyon kendisine havale edilen meseleler dışındakileri de kapsam içerisine alabilmelidir” dendi. Bu ne kadar olabilir, onu bilemiyorum tabii. Ama biraz önce söylediğim gibi pek çok şeyi komisyon yapabilsin, yapamasın burada söyledik, buradan biraz ayıklama yapılabilir bu anlamda. Ben de gerçi bazı ayıklamalar yaptım.

Başörtüsü konusuna değinildi. “Kamu kurumlarında görev alamama önemli bir kadın sorunudur” dendi. Hatta bir arkadaşımız “Sadece kadınlar ve erkekler arasında eşitsizlik yok, kadınlar arasında eşitsizlik var ve ötekileştiriliyorlar” dendi. Ayrımcılık uygulamalarını gözlemlemeli ve müdahil olmalıdır komisyon diye bir vurgu yapıldı.

Komisyon yasa taslaklarını isteyebilir, içeriğini tartışmak üzere görüş oluşturabilir. Dikkat ederseniz sürekli bir kaygı var. Komisyon hangi yasaları inceleyebilecek, sadece kendisine gelenleri mi, yoksa tüm yasaları mı? Başka bir nokta, istatistik isteyebilir, yazılı, sözlü uyarabilir, bilgi istemek önemlidir.

Sonra, “Kadın örgütlerinin örgütlenme pratiklerinin komisyon tarafından öğrenilmesi ve paylaşılması iyi olur” dendi. Üniversite kadın çalışmaları ilişkiler kurulmalı, bu zaten komisyonun amacının içinde vardı. Komisyon, üniversite, STK’lar ve Parlamento “birlikte nasıl çalışır”ı konuşuyor bugün ve dün. İçişleri, Adalet, Savunma Bakanlıklarından bilgi akışı sağlanmalı, kamudaki atamalar konusunda kadınlara pozitif ayrımcılık talep edilmelidir gibi kimi çok soyut –dikkate ederseniz, bunların kimi çok soyut ve genel- kimi daha somut ama aralarında da ilişki olan bir dolu rol ve görev üstlenmesi komisyondan bekleniyor. Ama üç tane vurguyu yaparak bitirmek istiyorum.

Birincisi, İspanya’dan gelen arkadaşımız çok önemli bir şey söyledi. Bütün yaptığımız çalışmalar kalptendi” dedi. “Biz, kadın erkek eşitliğimizi kalbimizde hissettik” dedi, hatırlıyor musunuz? Birkaç kere tekrar etti. Kalpten olmalı” dedi. “Kalbimizde hissettik.” Bunu şuramızda duymalıyız, içselleştirmeliyiz. Sözde kalmamalı, dudaklarımızın arasında kalmamalı kadın erkek eşitliği” dedi. Bu çok önemliydi.

Bir başka arkadaşımız, sıklıkla “samimiyet” kelimesini kullandı. Bu da çok önemli, özellikle siyasetçilerin samimi olması çok önemli, gerçekten yapmak istemeleri çok önemli ve nihayet herkesin ağzından sıklıkla yine duyduğumuz “siyasal kararlılık ve irade”. Bu üçü bence günün en önemli üç kavramıydı ya da dileği idi.

Teşekkür ediyorum.

SORU - CEVAP

PROF. DR. FİLİZ MERİÇLİ

İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Öğretim Üyesi

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kurulması, KEFEK'in kurulması Türkiye'miz için, güzel ülkemiz için büyük bir şans. Biz bu şansı kadınlar olarak çok iyi değerlendirmeliyiz diye düşünüyorum. Kadın erkek fırsat eşitliği konusuna da, öncelikle temele gidip kız, erkek çocuklarının eğitiminde fırsat eşitliğini yaratmakla başlayalım diye düşünüyorum çünkü resmî kayıtlara göre Türkiye'de her yıl 500 binin üzerinde kız çocuğu zorunlu eğitime katılamıyor. Nüfus cüzdanı olmayan kızlar, okuma yazmayı öğrenince okuldan ayrılan kızları buna eklerseniz, zorunlu sekiz yılı bitirince liseye gidemeyenleri eklerseniz bu sayı 1,5-2 milyona yaklaşıyor. Bu Komisyondan benim beklediğim, bütün diğer ayrımcılık ve eşitsizlik konularına çaba gösterirken, onları da çok saygıdeğer buluyorum, kız ve erkek çocuklarının okullaşmasında da etkin rol üstlenmeli ve kız çocuklarının okullaşmasında Birleşmiş Milletler raporuna göre Türkiye'nin durumu hiç de iç açıcı değil. 2020 yılına kadar kız ve erkek çocuklarının okullaşmasında eşitliği sağlayamayacak yirmi ülke arasında gösteriliyoruz. Bu, bu ülkenin okumuş kadınları olarak hepimizin şurasını sızlatmalı diye düşünüyorum. Bu eşitsizliğe önce parmak basalım.

Onun için, çalışan sivil toplum örgütleriyle bu Komisyonumuz bir araya gelebilir ve kız çocuklarımızın şu andan itibaren okullaşmasında eşitliği sağlayarak yol alabiliriz. Diğer taraftan da kadınlarımızın eşitsizlik ve ayrımcılık konularında da tabii çalışmalarımızı yürütelim, iş birliğini daha sıklaştıralım diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

SEDA YILMAZ ATAMAN

Avukat

Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulu Temsilcisi

Takip ettiğim toplantılardan edindiğim ana fikir şu ki, gerçekten ortak dili artık oluşturmamız lazım, uzlaşmayı çoktan yakalamış olmamız lazım, sürekli vakit kaybediyoruz. Benim Komisyondan en büyük ricam, temennim, Mecliste de bu ortak dili sağlayabilme konusunda, eminim zaten çok performans sarf ediyorlar ama bu konuda daha çok gayret göstermeleri çünkü biz sahada çalışanlar olarak bunların darbelerini çok fazlasıyla hissediyoruz, yaşayanlardan duyuyoruz. Töre ve namus cinayetleri Ceza Kanunu değişirken defalarca savunuldu, işte töre ve namus olsun, yok olmadı namus olsun, literatür tartışmaları, akademisyenler bu konuda fikir birliği yapamadı. Siyasilerden çok ciddi tepkiler geldi, bunları da biliyoruz, namus kavramını çok tartıştılar ama şimdi ne oldu? Uygulayıcılar o kadar enteresan kararlar veriyorlar ki, biri kalkıyor “Bu töre saikiyle işlenmiştir.” diyor, müebbetten hapis cezası veriyor, başka bir uygulayıcımız da kalkıyor “Hayır efendim bu kesinlikle töre saiki değerlendirilemez çünkü aile meclisi kararı yok.” diyor. Bu çok enteresan bir karar “Hukukta aile meclisi” kavramı aranmıyor, böyle bir şey yasalarda yok. Ama bunu, maalesef toplumsal cinsiyet kavramının içine yerleştiremeyen uygulayıcılarımız böyle kavramları gündeme getirerek yasayı arkadan dolanıyor. O yüzden bizim artık bu tür dolanmalara fırsat vermeyen çok açık ifadeler, net ve yorumu açık olmayan yasalar yapmamız gerekiyor.

YAŞAR YAKIŞ

Düzce Milletvekili

TBMM AB Uyum Komisyonu Başkanı

Sayın Başkan, benim iki sorum var. Bir tanesi sivil toplum kuruluşlarının burada olabilecek temsilcilerine, ikincisi de belki Sayın Akşit kapanış konuşmasında cevaplandırabilir veya onun adına başka birisi cevaplandırabilir.

Sivil toplum kuruluşlarına yönelik olan sorum şu: Çeşitli yerlerden, Başbakan'dan veya parti liderlerinden, kendi teşkilatlarına, kadın temsili konusunda kadınların belli oranda aday gösterilmesi konusunda talimatlar

gidiyor taşra teşkilatına. Bunun uygulanması sırasında acaba sivil toplum kuruluşları, kadın haklarıyla ilgili sivil toplum kuruluşları şu ana kadar yapmakta olduklarından daha fazla şeyler yapabilirler mi? Benim tahminime göre yani bu konferansımızın konusunun en önemli boyutu -birçok boyutları var ama- siyasi temsildeki artışı sağlamaktır. Siyasi temsildeki artışı sağlamanın da en kritik yolu aday listelerinde kadınlara daha fazla yer verilmesi hususudur, o noktadır. Ondan önceki veya sonrakiler biraz daha az önemli. Dolayısıyla aday listelerinin belirlenmesi aşamasında şimdiye kadar yaptıklarına ilaveten benim aklıma gelen partilerinin genel merkezlerinden taşraya gönderilen talimatın uygulanmakta olup olmadığını biraz daha yakından takip ederek uygulamayanları teşhir etmek veya başka türlü yöntemlerle onları özendirmek için bir şey yapılabilir mi? Bunlardan bir tanesi, kadın adayların harçları ödemekte yani ekonomik güçleri daha az elverişli olduğu için orada destek olunabilir mi, fon yaratabilirler mi? Bayan iş adamlarından veya erkek iş adamlarından toplanacak paralarla böyle şeyler yapılabilir mi? Bir soru buydu.

Komisyonla alakalı olarak da, ben kardeş komisyon olarak Avrupa Birliği Komisyonunda da benzer sorunlarla karşılaştım. Meclis Başkanının pek tabii ki hangi yasa tasarısını hangi komisyona havale edeceği konusundaki hareket serbestisini sınırlama imkânımız yok ama bizim Komisyon için çalışan yasama uzmanları gelen bütün yasaları incelemek suretiyle içinde Avrupa Birliği boyutu varsa onun bize havale edilmesi için çaba sarf edebiliyorlar. Acaba Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun böyle bir personeli var mı? Yoksa personeli bu şekilde eğitime imkânları, teşvik etme imkânları var. Orada herhangi bir nedenle Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonuna havale edilmediyse yine iş işten geçmiş değildir, öteki komisyonlara gittiği zaman bu komisyonun bayan ve erkek üyeleri o komisyonlara gitmek suretiyle kendi komisyonlarında söyleyeceğini o komisyonlarda da söyleyebilir. Bu yollar da açıktır.

EDİBE SÖZEN

İstanbul Milletvekili

Sevgili Başkan, değerli panelistler; ben de biri kötü, biri iyi olan bir yorumda bulunacağım. İsterseniz kötü yorumdan başlayayım: 1990'lı yıllarda Bosna-Hersek Savaşı olduğunda Amerikalı feministler Avrupalı feministleri topa tuttular ve dediler ki: "Avrupa'nın orta yerinde bir savaş var ve bu savaşta kadınlara tecavüz ediliyor, kadınlar öldürülüyor ve

Avrupalı feministler seslerini dahi çıkartamıyorlar. Acaba kazanımlarımızın sonu mu?” sorusunu sordular ve kıyasıya kendilerini ve özellikle de Avrupalı feministleri eleştirdiler.

Şimdi 2009 senesi, bunca uluslararası sözleşmeye taraf olmamıza rağmen ben de ister istemez kazanımlarımıza ne oldu sorusunu kendimize sormanın doğru bir soru olacağını düşünüyorum, bu bir.

İkincisi, daha iyiye doğru gidiyorum, birçok uluslararası sözleşmenin tarafıyız, İnsan Hakları Sözleşmesi de dâhil, CEDAW dâhil, Avrupa Konseyi Sınır Ötesi Yayıncılığı dâhil, buralarda kadın haklarının korunması dâhil. Bu sözleşmelere taraf olmak ve bu sözleşmelerin yerleşmesi ve yerleşmesi noktasında ayrıca bir çabaya ihtiyaç duyulduğunu hissediyorum çünkü yerleşmedikçe ve yerleşmedikçe bu uluslararası sözleşmeler bunları uygulama olanağımız mümkün değil.

Bir diğer konu, felsefi olarak bir tek kadın gerçekliğinin olmadığını hepimiz biliyoruz. Yani kadın erkek eşitliği deyince hangi kadın, hangi erkek, hangi kadınlar, hangi erkekler? Bu anlamda da bir zihniyet dönüşümü için bu kadın gerçekliklerini farklı şekillerde ele almanın doğru olacağını düşünüyorum.

Elbette Meclisteki Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu sınırlı bir alanda çalışacaktır. Bu sınırlı alan bana göre başta istihdam yani istihdamda kadın oranı düşüyor her geçen yıl, bir kere bunun üzerinde çok somut çalışmalar yapılması.

İkincisi, eğitim. Başlatılmış 2003’ten bu yana projeler var, işte “Haydi Kızlar Okula” kampanyası, “Ana Kız Okuldayız” gibi kampanyalar. Bunların daha sık yapılması lazım çünkü bu kampanyaların arka planında küresel dünyanın sınırlarının dışına düşme eğilimi gösteren bir Türkiye vardı. Yani Türkiye’deki kız çocuklarının eğitimi hangi kategoride anılıyordu? Fildişi Sahili, Bolivya ve Moğolistan gibi benzer yirmi ülkenin içinde yer alıyordu Türkiye. Bu kampanyalarla bu sınırdan bir şekilde atlamış olduk yani uçurumdan aşağı düşmemiş olduk.

Bir diğer şey tabii ki siyaset.Yani istihdam, eğitim ve siyaset alanlarında ancak fırsat eşitliğini geliştirebiliriz.

Bir eleştirme hakkımız var. Ben bu hakkımızın da baki kalmasını ama neyi ve nasıl eleştireceğimizi de ve bunun sınırlarını da belirlemenin gerekli olduğunu düşünüyorum. Yani sistemi mi eleştireceğiz, dünyadaki kadına yönelik haksızlıkları mı eleştireceğiz, benim gibi medya mağduru olanlar medyayı mı eleştirecek, yoksa erkekleri mi eleştireceğiz... Yani eleştiri alanımızı da bence çok iyi belirlemenin en azından Komisyon çerçevesinde değil ama genel, özellikle STK’lar çerçevesinde yerinde olacağını düşünüyorum.

AYŞEN ÖNEN

Avukat

*Türk Hukukçu Kadınlar Derneği ve Uluslararası Hukukçu Kadınlar Derneği
Temsilcisi*

Avukat arkadaşım ile beraber buradayım.Efendim, birtakım taleplerde bulunuluyor şimdi, bunlar hepimizin dolu olduğu konular, çok da yerinde ama öncelikle şunu biz belirtmek istiyoruz Hukukçu Kadınlar Derneği olarak: Dün Sema Hanım'ın da belirttiği gibi, kanunda muhakkak değişiklik yapılmalı. Öncelikle bu değişiklik yapıp bu Komisyona resen hareket edebileceği daha etnik bir rol verilirse ancak bu taleplerimizi yerine getirebilir. Onun için öncelikle bu şekilde bir toplantı yapılmasını ve kanunda değişiklik yapılmasını talep ediyoruz.

AYŞE BÖHÜRLER

Yenişafak Gazetesi Yazarı

Tabii Meral Hanım, Türkiye'nin ilk kadın İçişleri Bakanı olarak erkeklerle baş etmede bir hayli mahir. O yüzden beyefendiler, çok şansınız yok gözüküyor bu oturumda.

Şimdi indeksler konusunu ben tekrar bir iki noktada vurgulamak istiyorum. İndekslere itiraz ediyorum, kadın erkek eşitliği arasında Türkiye'deki farkın bu kadar büyük olduğunu düşünmüyorum ve görmedim ve görmüyorum da. Biz 101'inci sıradayız GEM'e göre cinsiyet dayalı yetkilendirme, 101'inci sırada, KATAR 125'inci sırada. Şöyle söyleyeyim size, örnek olarak söyleyeyim. 2000 yılında kadınlar seçme hakkını kazanmışlar -biz yetmiş beş yıldır- yani dokuzuncu yılındalar kadınlar seçme ve ülkede seçim yapılmıyor zaten, demokrasi yok, parlamento yok. Böyle bir şeyde kadınlar 2000 yılında bir kez yerel seçimlere katılmışlar, o da zaten kralın atadığı kişilere verilen oylar çerçevesinde. Sivil toplum örgütü yok, bir tane kadın derneği göremezsiniz, kadınlar çalışmaya 2000'den sonra, araba kullanmaya 2000'den sonra başlamışlar ve bizden on dört sıra daha üstteler. Niye? Çok zengin bir ülke, gayrisafi milli hasılası 30 bin doların üstünde. Ülkede 250 bin Katar nüfusu yaşıyor, geri kalan

göçmen ve inanılmaz derecede kötü koşullarda yaşayan Pakistanlı, Bangladeşli insanlar, o 250 bin kişinin hepsi de Katar'ın doğal zenginliklerine sahip aileler oluşturuyor, üst düzey üç dört tane genel müdür atıyorlar, evet. Bu genel müdürler de o ailelerin Oxford'da, Cambridge'de okumuş kızları. Şimdi, ben buna itiraz ediyorum. Yani Türkiye gibi 75'inci yılını seçme seçilme hakkını kullanan kadınların, oy kullanabildiği, seçilebildiği, bakan olduğu, fırsat eşitliğinin sağlandığı, zenginlik fakirlik ayrımının bu noktada söz konusu olmadığı; bırakın onu, kadın hakları bilinci diye, bir Katarlı kadın üniversite rektöründen şu sözü duydum: Elhamdülillah, paramız var - açıkçası buna yakın bir cümleydi- haklarımız olmasa da olur." Şimdi, böyle bir zihniyetle bizim şurada yaptığımız tartışmadaki düzeyi doğrusu yan yana getiremiyorum ve itirazım bu. Biz kadın hakları örgütlerinin de bizim sivil toplumda bu itirazı son derece dillendirmeleri lazım. "Vay Türkiye kötü durumda." Evet birçok konuda kötü durumdayız ama bu kötü durumdanın sınırları bu değil. Diğer taraftan, yüzde 1 kısmına Ayşe Hanım şöyle bir itirazı yapmak istiyorum. Şöyle bir itirazı hep kadın hakları mücadelesi içinde her kesimden sürekli duyduğumuz şeydir. Töre cinayetleri yılda on altı, yirmi tane falan oluyor. Yani bu tüm kadınların sorunu değil ki veyahut da belli bölgede yaşayan kadınların sorunu diyen bir zihniyet var. Yüzde 1 baş örtülü kadın var" diyerek hiçbir kadın sorununu küçümseyemeyiz. Veleve ki binde 1 olsun, velev ki 3 tane kadın bu sorunu yaşasın, eğer temel insan haklarında bir bakışımız, çağdaş bir bakışımız varsa bütün sorunları içselleştirip kendi sorunumuz gibi görmemiz gerekir diye düşünüyorum. Diğer taraftan, kadın hakları mücadelesi nereye gidiyor da mesela İsviçre'deki biliyorsunuz minare referandumunda en fazla kadınlar itiraz ettiler, minarenin kalkmasını istediler. Dünyadaki gelişmede biraz belki daha farklı okumalar yapmak gerekir diye düşünüyorum. Bütün bu çalışmaları, burada fikir alışverişinin bu komisyona çok katkı sağladığına eminim ama komisyondan beklentilerimiz sonuçta milletvekillerinden oluşan, Büyük Millet Meclisi çatısı içinde ve yasalarla uğraşan bir komisyon. Bu komisyon sadece yasalar çerçevesinde bir fonksiyon icra edecek. Çok fazla şey beklemenin doğru olmadığını, tam tersine bu kadar kısa sürede de çok verimli bir çalışma yaptığını da bu arada düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

GÜLSÜN BİLGEHAN

22.Dönem Ankara Milletvekili

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Eşitlik Komitesi eski Başkanı

Evet, gerçekten bir çelişki var. Cumhuriyet Türkiye'si'ne baktığımızda, üniversitede yüzde 40 oranında kadını var, sağlık alanında yüzde 54. Yargıda yüzde 33 var, Dışişlerinde yüzde 27 kadını var ama yine de genel olarak baktığınız zaman,Dünya Ekonomi Forumu'nun 2009 Cinsiyet Uçurumu Raporunda 134 ülke arasında 129'uncu geliyoruz. Neden? Çünkü bazı alanlarda Türkiye'deki kadınlar, Türkiye'deki büyükanneler torunlarından daha ileri.Meclis Başkan Vekilimiz. Güldal Mumcu var, o da Başkan Vekili. Gerçekten biraz önce de belirttiğim gibi büyük ilerleme. Ama biliyor musunuz ki bundan kırk yıl öncesinde de Nermin Neftçi aynı görevi yapıyordu. Kırk yıl geçmiş aradan, biz şimdi ileri gibi görüyoruz. Şu anda hiçbir kadın müsteşarımız yok, kadın valimiz yok. Gene bundan on beş, yirmi yıl önce bir kadın valimiz vardı, ilk kadın valimiz. Ne yazık ki Lale Aytaman, hâlâ tek kadın vali olarak kaldı. Genel müdürlüklere baktığımız zaman kamu alanında son derece düşük düzeyde, belki iki tane filan genel müdür var sanıyorum. Yani bütün veriler, somut veriler son derece –geçmişe nazaran- geri olduğumuzu gösteriyor. Bunun en önemli somut göstergesi nedir? Bundan on beş, yirmi yıl önce, çalışma hayatındaki kadınların oranı yüzde 34 civarındaydı, şimdi yüzde 22'lere düşmüş. Bütün dünya ileriye gidiyor arkadaşlar, Katar bile ileriye gidiyor. Bakın, biz hep kendimizi Batı'yla kıyaslıyoruz ve bazen geri kaldığımızı düşünüyoruz ama Doğu'yla kıyasladığımızda da gerçekten gerçekçi düşünmek gerekiyor. Bazı alanlarda işte biz ta cumhuriyetin ilk dönemlerinde elde ettiğimiz haklarla övünüyoruz hâlâ ama onlar da o haklar olmadığı hâlde, hâlâ İslam dünyasında tek laik ülke Türkiye olduğu hâlde oradaki kadınlar büyük bir mücadele içindeler ve bizdeki mücadelenin bazen çelişkili olarak da tersi bir mücadele yapıyorlar. Bize diyorlar ki size ne oldu Türk kadınları? İşte onun biz gerideyiz şimdi. Yani o 1920'lerin, 1930'ların, hatta Osmanlı döneminin, yani Türk kadın hareketi sadece Atatürk bize bu hakkı verdi ya da Kurtuluş Savaşı'ndaki büyük başarılarımızdan dolayı gelmedi, biz haklarımızı uzun zamandan beri, iki yüz yıldan beri uğraşarak aldık, burada kendimizi küçümsemeyelim, büyükannelerimizi küçümsemeyelim, Osmanlı dönemindeki kadınlarımızı küçümsemeyelim, biz onların çalışmasının sonucunda bu hakları

elde ettik ama yeterli değil. Gerçekçi veriler var. Yani burada kendimizi aldatmayalım. Belki hakikaten anlaşılmaz nedenler var ama işte bakın ben size bir iki tane somut neden söyledim. Biz yani bundan on beş, yirmi yıl öncesinde karar alma mekanizmalarında daha fazla kadın sahip bir ülkeydik. Bir kadın Başbakanımız vardı ve biliyor musunuz ki şu anda içinde bildiğimiz çok gerilerdeyiz ama oraya bile o kadın Başbakan sayesinde geldik, yani “bu ülkenin geçmişinde bir kadın Başbakan vardı” olgusu bizi gene de bir iki puan yükseltiyor sanıyorum. Haksızlıklar yok mu? Var. Demek ki bu komisyonun ilk görevi zaten dünya listelerinde kadının yerini yükseltmek olmalı.

KEMALETTİN AYDIN

Gümüşhane Milletvekili

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanvekili

Özür dilerim süreç böyle işlediği için. Biz iki gündür erkek Komisyon üyeleri olarak hassasiyetle, nezaketle ve sınırlarımızı aşmadan süreci takip ediyorduk. Sadece mesleğim olduğu için, erkek veya kadın olmam önemli değil, mesleğim olduğu için, dün de birkaç kişi söyledi sağlıktaki fırsat eşitsizliğini. Son sürece girmeden önce söz almak istedim ki, analistler bir şey söyler, biz de İngilizlerin söylediği gibi “Eve ne götürdün” mantığıyla buradan eve bir şey götürmek istemiştik. Söylemek istediğim o. Geri kalanına girersem siyasallaşmış olur ve bu güzel Komisyonda siyaset yapılmış olur ama sağlıktaki dönüşümlerden sonra ciddi bir şekilde anne ölümlerinin azaldığını hepimiz biliyoruz ve yılda yaklaşık yüz binde 15'lere indi. O da yılda 180 anne demektir. Bu anneler...

Özür dilerim, İsveç'ten iyiyiz demedim. İsveç'ten iyiyiz demedim. Bu 700'lerden 180'lere inen bir hadisedir. Yıl ve tarif kullanmak istemiyorum siyasallaşmasını istemediğim için. Ama ne yapıldığını anlatmaya çalışmak istiyorum. Şu anda Ana Çocuk Sağlığı Genel Müdürlüğü her anne ölümünü tek tek doktoru, hemşiresi, sağlık ocağı ve ili dâhil biliyorlar ve tek tek evlerinden neden öldüğünü araştırıyorlar ve gebe annelerin bir hafta on gün önce hastaneye alıp, doğumlarından sonra evlerine göndermek gibi de bir sağlık politikası var. Yani neyse eksiklik alalım, ben direnmek için burada değilim. Onları almak için. Eve bir şey götürmek istiyoruz ve onun üzerine çalışmak istiyoruz.

SEVDA ŞİRECI

*Ankara Girişimci İş Kadınları ve Destekleme Derneği üyesi
Çankırıspor Klubü Başkanı*

Sahadan gelmek derken kastettiğim şuydu: Türkiye'nin değişik yerlerinde, Erzincan'da, Erzurum'da, Çankırı'da, değişik yerlerde kadınların istihdama kazandırılması ya da kendilerini ifade edebilmesi, süklüm büklüm ya da ikinci sınıf vatandaş modundan çıkıp hemen hemen denk bir seviyeye gelebilmesi adına değişik çalışmalar yapan bir ekibimiz var.

Biz bunu kendi şirketler grubumuzun bir sosyal sorumluluk projesi olarak yapıyoruz ve bununla alakalı pek çok yere danışmanlık hizmeti de veriyoruz.

Buradaki toplantıdan benim edindiğim hem sahadan hem koltuktan hem patronluktan hem işverenlikten hem de bir çalışan olmaktan geldiğim süreç açısından değerlendirsek, bugün buradaki hanımlar kendi haklarını elde etmiş fakat cinsleri için bir şeyler yapma gayreti içinde olan hanımlar.

Buraya gelene kadar bu çalışmanın bu kadar detayıyla alakalı benim bile bilgim yoktu. Anadolu'daki pek çok kadının Meclisin böyle bir çalışma yaptığından ve Türkiye'deki hemen hemen bütün sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri burada. Bu tarz sivil toplum kuruluşlarının Meclisteki bu Komisyonla el ele çalıştığından, haklarının ne olduğundan ve bu yasalarla tanınan haklarla aslında Avrupa statüsü değil, dünya statüsüne ulaşıldığını fakat uygulama noktasında henüz bunların hayatlarına yansımadığını, bu gerçekle yüz yüze bir ortam yaşıyor.

Tekrar söylüyorum, ben sahadan gelen biri olarak şunu arzu ederim: Akademisyen hanımlar kadar ya da siyasetler kadar bir yorum yapamayacağım ama ben halktan gelen birisi olarak, yapılan bu çalışmaların Anadolu'nun en ücra köşesindeki kadınlara yansıtılması, bilgilendirilmesi ama basit oyunlarla ama basit kampanyalarla, çok detaya girmeye gerek yok bakın. 27 tane STK'nın burada başkanı varsa ve bu Komisyon da gerçekten bu işte samimi ise ki, atmosfer onu gösteriyor. Lütfen, bu yaptığınız çalışmaları, hani ampülü keşfetmişsiniz ya da çok iyi bir icatta bulunmuşsunuz ama bu icat bu dört duvar arasında. Lütfen, bunu Anadolu'daki kadınlara indirelim çok basit kampanyalarla ve bütün STK'lar, STK'ların dışında bu işe destek olmak isteyen bütün iş kadınları, iş adamları açık olsun ve bu konuya destek versin. Bu çalışmayı halka indirelim lütfen.

SÜMEYYA ÖZEN

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. Sınıf Öğrencisi

Teşekkür ederim öncelikle böyle bir sempozyum hazırladığınız için. Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği (AK-DER) adına katılıyorum buraya.

Birçok konuda eşitlikten bahsediyoruz. Bu çok güzel bir şey. Yasalarla da bize verildi ama uygulamada böyle bir durum söz konusu olmadığını düşünüyorum. Yüzde 1'lik kısma ben yeni gelmiş olan birisi olarak, yeni kapandım çünkü. Bu konu beni ilgilendiriyor ve bu konuda konuşmak istiyorum öncelikle.

Anayasa'mızda seçme ve seçilme hakkı var herkes için tanınmıştır ve eşittir herkes bu konuda. Ama ben seçme hakkımı kullanabiliyorum ama seçilme hakkımı kullanamıyorum. Mesela, yani başörtülü birisinin Mecliste bulunması yasak ya da ben başörtümle -eğitim özgürlüğünden bahsediyoruz, eşitlikten bahsediyoruz- ben kapının önüne gelince başörtümü çıkarmak zorunda kalıyorum. Bu konuda nasıl bir eşitlik? Sempozyumdan beklentimiz bunun da çözülmesi.

Kadının özgürlüğü olarak addedilen baş örtüsü yasağı, kadını kamusal alandan çıkarıp evlerine gönderiyor. Yani ortada böyle bir sorun var. Kadının özgürlüğü, eşitliği adına, adı altında yapılıyor bu yasak, belki uygulanıyor ama bu da kadının evlerine gönderilmesine sebep oluyor ve Avrupa'da asla böyle bir yasak yok, hiçbir Avrupa ülkesinde. Bu konuda bu sempozyumdan, bu Komisyondan beklentilerimiz bu. Çok teşekkür ederim tekrar, sağ olun.

DOÇ. DR. İPEK İLKKARACAN

İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi

İki noktaya değineceğim. Birincisi, bu Komisyon ilk komisyon. İlk komisyon olduğu için bu Komisyonun göstereceği performans, yapacağı icraat, işleyiş tarzı arkasından gelecek komisyonlar için bir model oluşturacak. O yüzden, bu ilk komisyondan beklentiler daha da fazla bir örnek teşkil etmesi açısından. Yani bu ilk komisyon bir sonraki seçimlere kadar icraatsız, pasif, işlevsiz bir komisyon görünümünde kalırsa, gerçekten burada bütün dile getirdiğimiz umutlar, düşler bir düş kırıklığına dönüşecek. Onun için, bu Komisyonun gerçekten partiler üstü bir platformda buluşabileceğini ümit ediyoruz.

Onun için, benim bir önerim var, yani Komisyonun değerlendirmesini belki rica ettiğim bir öneri var: O da, acaba bu işleyiş tarzıyla ilgili, yani partiler üstü bir işleyiş tarzı nasıl oluşturabilir Komisyon kadın hakları ortak paydası üzerinden? Belki önce, böyle bir mutabakat konusunda bir süre çalışabilir. O mutabakat oluştuktan sonra işte kotaymış, neymiş, yani değişik konulara el atmaya başlanabilir.

Yani onun için bir sürü somut, kimisi de soyut öneri ortaya çıktı. Bunlar, zaten kadınların uzun zamandan beri gündeminde olan talepleri, gündeme getirdikleri talepleri. Belki onlardan Komisyon, ne zaman seçimler, 2011 mi? Yani önümüzdeki bir buçuk, iki yıl içerisinde bu Komisyon somut önerilerden hangilerini, bir iki ya da üç tane belki en fazla ulaşılabilir konuyu seçip, üstünde mutabakat sağlanan tüm partiler arası ve buna yönelik bir hareket ve çok da fazla dağılmadan; ben bir bunu söylemek istedim.

İkincisi de, endeksler konusunda. Bu, benim biraz da uzmanlık alanım olduğu için söylemeden edemeyeceğim. Bir teknik geri bildirimde bulunmak istiyorum, bir de stratejik, daha politik bir geri bildirimde.

Ayşe Böhürler'e hiç katılmıyorum. Bu konuda sivil toplum kuruluşları ve kadınlar olarak savunmacı bir mekanizmaya girmeyelim. Tam aksine arkadaşlar, bu odada oturan ve kadın haklarını bu ülkede ataerkil sisteme karşı ilerletmeye çalışan, yani hepimizi bir dayanışma grubu, yani politikacıardan STK'lara, akademisyenlere, profesyonellere kadar, gazetecilere kadar bir dayanışma grubu olarak görüyorum hepimizi. Hepimiz aynı şeye inanıyoruz.

Bu endeksler konusunda bırakın savunmacı şeye geçmeyi, bence bu, bizim elimizde bir araç. Diyelim ki "Hadi beyler, bakın Türkiye ne kadar kötü durumda. Hadi kalkın sandalyelerinizden. Endeksleri düzeltmemiz lazım." diye bırakın savunmayı, onu iteleme aracı olarak kullanalım. Yani onun için savunmaya geçmemiz kadın hakları savunucuları olarak bizlerin "Aman canım, biz o kadar da kötü değiliz." dememiz, aslında ataerkil sistemin ağzına bir parmak bal çalmak olacaktır.

İkincisi de, onların çok objektif ve teknik şeyleri var. İsterse Komisyon kısa bir bilgi notu hazırlayabiliriz hangi endeks neyi içeriyor...

Endeksleri bence boş verelim, iş gücüne katılımda son sıralardayız Yıldız Hoca'nın dediği gibi. Siyaset temsilinde, yerel yönetim ve Parlamentoda yine son sıralardayız. Endeksleri bence boş verelim ve daha somut "İş gücüne katılımda neredeyiz? Parlamento temsilinde neredeyiz? Yerel yönetimlerde temsilde neredeyiz?" gibi daha somut şeylere bakalım.

AYŞE SUCU

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı

Aslında konuşmayacaktım ama o kadar çok üzerinde duruluyor ki, konuşmak zorunda hissettim kendimi. Şimdi efendim, baş örtüsü noktasında Türkiye’de aslında en çok kaçındığım konulardan biri olmasına rağmen bir tıkanmışlık görüyorum. Muhtelif zamanlarda açan ve kapatan birisi olarak, hem de her iki alanda da mağdur olan birisi...

2000 tarihinde TRT’te başımı açtığım için aforoz edildim. Yani Türkiye’de artık şunun idrak edilmesi lazım: Kadınların başlarından erkekler ellerini ve dillerini, sadece erkekler de değil aslında, toplumun elini ve dilini çekmesi lazım.

Bakınız, bir ilahiyatçı olarak da bunu söylüyorum: Biz dini boyutunu halkla konuşmaya kalkıştığımızda bunun sağlıklı konuşulacağı kanaatinde değilim. Çünkü mezhepleri ortaya koyduğumuzda en başta dindarlardan tepki alıyoruz. Ama baş örtüsü, yani hakkı haklıya teslim etme noktasında da baş örtüsü karşıtlarının hoşgörüsünün olmadığını fark ediyorum.

Ha bu nasıl çözülecek? Gerçekten tıkanılmış bir nokta. O yüzden bana kalırsa, şaka maka bir tarafa, iki taraf da bu konuyu hâlâ tartışmaya hazır değil ama ortada mağdur olanlar var. Hatta bırakın biraz protest bir tavırla “Öyle de değil, böyle de değil, böyle örteceğim.” dedim ama yazdığım her yazının altında ne tekfir edilmediğim kalıyor ne Müslüman mıyım, değil miyim tartışmaları kalıyor, vesair.

Yani aslında ortak dil diyoruz bakınız. Sürekli ortak dil kavramını kullanıyoruz. O zaman, mağdur varsa ortada bunun bir çözümü de olması lazım. İster inancından dolayı örtsün, ister moda diye örtsün, isterse efendim altında yatan sebep ne olursa olsun ama gerçekten ortada bir mağdur var. Ben bunun acısını çok iyi çekenlerden biriyim. Üniversitede gözyaşlarıyla okulu terk ettiğimi biliyorum. Ama TRT’de de “Niye açtım?” diye kurumun tarafından, başkaları tarafından hâlâ yargılandığımı biliyorum. Kim ne hakla beni yargılıyor? Kim ne hakla onu görevinden, okulundan mahrum bırakıyor?

Aslında gelin, kadınlar olarak el birliği yapalım ve bu baş örtüsü sorununu ortadan kaldıralım. İnanın o zaman, bakınız sürekli bana sorulan sorulardan bir tanesi bu. Dini boyutu. Dini boyutunu biz sağlıklı tartışamayız. Niye? Ortada bir mağdur var. Mağdurlar olduğu müddetçe bunun sosyolojik, kültürel, siyasi, dini boyutları asla bugüne kadar sağlıklı tartışılmadı, tartışılması da imkânsız hâle getirildi. Eğer bu kurul sağlıklı çalışması gerekiyorsa, çok ciddi bir şeye dönüştürüldü. Bunu hep beraber yaşıyoruz. Bana kalırsa “Özgürlük alanı” deyip bırakılmalı. Ha ondan sonra dini alanı mı tartışılır, boyutu mu tartışılır, sosyolojik boyutu mu tartışılır, gelenek boyutu mu tartışılır. Onu biz ilahiyatçılar da yaparız. Başka bilim alanları da bu meseleyi irdelleyebilirler. Ama bu şekilde bırakıldığı müddetçe, biraz değinerek, biraz korkarak, biraz ürkerek -en az konuşanlardan birisi olarak söylüyorum bunu- çünkü bir laf ettim kıyamet kopmuştu sekiz dokuz ay önce. Gelin, kurul olarak da Sevgili Başkanım, Sayın Bakanım bunun üzerine gidilmeli ve kökten bir problem bana kalırsa çözülmeli ki, sağlıklı bir noktada meseleleri ele alalım.

Teşekkür ediyorum.

K A P A N I Ş

GÜLDAL AKŞİT

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı

Sayın Başkanımıza güzel yönetiminden dolayı teşekkür ediyorum. Bizler Mecliste de Sayın Akşener'in adaletli ve güzel yönetimine alışkınız. Kendisine tekrar teşekkür etmek istiyorum.

Ayrıca, toplantımızın ilk anından itibaren bizi hiç yalnız bırakmadı, toplantıyı hiç terk etmedi ve son noktasına kadar da aramızda kaldı. Bu anlamda da şükranlarımı sunuyorum.

Tabii, teşekkür etmem gereken bir diğer kişi AB Uyum Komisyonu Başkanımız, Dışişleri Eski Bakanımız Sayın Yaşar Yakış. Konuşmaları büyük bir dikkatle izledi, eleştiriler aldı, takdirler aldı ama ne olursa olsun yılmadı, kendini azınlıkta hissetmedi ve kalmaya, takip etmeye devam etti. Kendisine de teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle teşekkürlerimi sıralayayım, ondan sonra da neler yapabileceğimizi şöyle bir özetleyelim. Bir kere bütün katılımcılara teşekkür ediyorum. Çünkü değerli vakitlerini ayırdılar. İki gün boyunca bizimle beraber oldular. Keyifli bir sempozyum olduğunu ve verimli bir sonuca ulaştığını düşünüyorum. İnşallah sonuçlar toparlandığında bunu hepimiz daha iyi göreceğiz, özellikle hem komisyonumun üyesi olan hem olmayan değerli milletvekili arkadaşlarıma da beni yalnız bırakmamak adına da olsa burada oldukları için ve dikkatle takip ettikleri için teşekkür etmek istiyorum. Kendilerini yanımda görmek benim kendimi daha kuvvetli hissetmemi sağladı çünkü, Komisyondan ve benden o kadar çok şey bekleniyor ki. Acaba ben bir Süpermen miyim gibi bir hisse de kapıldığım oldu ama şu anlamda da mutlu oldum. Demek ki biz komisyon olarak çok kuvvetli görünüyoruz ya da çok şey beklendiğine göre çok şey yapabileceğimize inanılıyor. Bu, güzel bir şey. Biz bu beklentileri boşa çıkarmamak adına elimizden gelen gayreti sarf edeceğiz. Ancak tabii yapabileceklerimizi ve yapamayacaklarımızı da iyi ayırt etmemiz gerekiyor. Daha doğrusu yapamayacaklarımızı demeyeyim de istesek de gerçekleştiremeyeceklerimizi ortaya koymamız gerekiyor.

Bu arada tabii komisyonumuzun değerli erkek üyelerine sadece burada oldukları için değil gerçekten bütün çalışmalara katılarak katkı sağladıkları için başta Başkanvekilimiz Kemalettin Aydın Bey olmak üzere, Mustafa Hamarat Bey, Fatih Öztürk Bey ve Ahmet Aydoğmuş Beye ve şu anda aramızda bulunmayan üyelerimize teşekkür ediyorum. Kendileri Komisyonumuzun en devamlı, en titiz ve en çalışkan üyeleri diyebilirim. Diğer arkadaşlarım gücenmesinler, ama erkek üyelerimiz son derece dakikler ve çalışmalara gönüllü olarak geliyorlar yani hiçbir zorlamayla da gelmiyorlar. Bunu özellikle vurgulama sebebim şu ki, Sayın Başkan da ifade etti dünkü konuşmasında, konuşmacılardan bazıları da ifade ettiler: Meclis çatısı altında erkek milletvekili arkadaşlarımızın desteği bizler için çok önemli. Biz ne kadar çoğaldık da desek toplam altı üstü, sağdan sola, yukarıdan aşağıya 50 kişiyiz. Hepimiz aynı görüşü bile paylaşırsak aynı anda 50 oy, geriye kaldı 500 oy. Dolayısıyla bizim erkek milletvekillerinin de desteğine, yardımına her zaman ihtiyacımız var. Bunu sağlayabilmemiz için arkadaşlarımızın bu konulara hâkim olması gerekiyor. “Ortak dil geliştirelim.” diyoruz ya, o ortak dile onları da dâhil etmemiz gerekiyor. Ben eminim ki şu bir buçuk günlük sempozyum burada bulunan beyefendiler için de değişik bir toplantı oldu. Bazı ifadeler, kelimeler, terimler, söylemler onlar için de yeniydi.

Tabii, burada özellikle Sayın Yıldız Ecevit’e çok teşekkür ediyorum. Hem dün öğleden sonraki bütün oturumu o yönetti. Bugün de bir değerlendirme yapmak suretiyle akademisyen hassasiyetini ortaya koydu. Bize yön verici, yol gösterici güzel bir tablo çizdi. Bu anlamda çok teşekkür ediyoruz, kendisiyle zaten biz diyalog hâlindeyiz ama bu çalışmalarının da komisyonumuza ışık tutacağını ben açıkça ifade etmek istiyorum.

Yine Sayın Yakış bir hususu belirtti, dedi ki: “Biz de aynı sıkıntıları yaşadık çünkü Avrupa Birliği Uyum Komisyonu da yeni kurulan bir komisyon.” ve benzer sıkıntılar yaşadık; bütün yasalar mı oradan geçmeli, bir kısmı mı geçmeli, hangileri geçmeli, bu büyük bir sıkıntıdır. Bakın arkadaşlar, bütün yasaların Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonundan geçmesi tabii ki çok güzel olur, çok şık olur ve bizim hedeflerimize ulaşmamız açısından çok güzel olur ama hangi altyapıyla? Şimdi, bizim komisyonumuzda bir uzmanımız vardı, kısa bir süre önce bir hafta, on gün kadar önce ikinci uzmanımız geldi. İki tane gencecik arkadaşımız her yere yetişmeye çalışıyor. Tabii, bu konuda ben sivil

toplum kuruluşlarından bir beklenti içindeyim. Ben kendilerine bunu ilettim de, bazılarına söyledim de. Lütfen siz takip edin dedim. Çıkan değil daha doğrusu çıkmış olan yasalarda en azından bir tarama yapın ve bize deyin ki falanca yasada bir zafiyet var, kadın erkek eşitliği konusunda bir noksanlık var ya da şöyle bir düzeltme yapılması gerekir. Bu konularda bizi uyarın. Onlar da memnuniyetle bunu yapabileceklerini ifade ettiler. Bu, bizim için çok önemli bir yardım. Şu anda bunu bu şekilde yapabiliriz.

Her ne kadar kuruluşumuz geçen yılın şubat ayı gibi de görünse Sayın Böhürler'in de ifade ettiği gibi biz tam anlamıyla çalışmaya bu yasama yılı itibariyle yani Ekim 2009 tarihi itibariyle başladık ve ilk günden itibaren de çok şey yaptığımıza inanıyorum. En azından yol haritamızı belirlemek adına düzenlediğimiz bu sempozyumun gerçekleşmesi bile bizim yaptığımız çalışmaların küçük bir göstergesidir diyorum. Sizlerle ilk etapta bir bilgi paylaşımında bulunmak istedik. Her ne kadar tek tek görüşüyor isek de sizlerle bazı konuları paylaşalım, konuşalım, ondan sonra yolumuza taşları yerine doğru koyarak devam edelim istedik. Hani derler ya "Yaptıklarımız yapacaklarımızın göstergesidir." İşte, bu sempozyum bizim bundan sonra nasıl çalışacağımızın, nasıl bir yol izleyeceğimizin en güzel göstergesidir diye düşünüyorum. Sizlerin değerli katkıları, katılımları da bu anlamda çok önemliydi. Değerli hocalarımız, değerli sivil toplum kuruluşları temsilcileri hepsi alanında başarılı, isim yapmış kişiler. Bizleri kırmadılar, geldiler ve katkı sağladılar. Dün Müjgan Suver otuzuncu konuşmacı olduğunu söyleyince ben de şaşırdım. Bu önemli bir başarıydı. Biz eğer 30 değerli konuşmacıyı bir araya toplayabilmişsek kendimizi tebrik etmemiz lazım. Bu güzel bir bilgi paylaşımı dedim. Ben bu anlamda bütün katılımcılara, konuşmacılara tekrar teşekkür ediyorum.

Bu arada tabii teşekkür etmem gereken bir kişi daha var. Sayın Alev Dedegil, şuanda burada, göremiyorum.

Evet, bu projenin ilk başlangıcında geldi, benimle projesini paylaştı, bu projeyi getirdi. Sayın Toptan'a ilk gidişimiz birlikte oldu. Ben de çok heyecanlandım tabii komisyon o günlerde çok yeniydi ama Sayın Toptan'ın verdiği destekle kendimize geldik, toparlandık. Bu anlamda ben Sayın Alev Dedegil'e de tekrar teşekkür etmek istiyorum. En azından ilk taşı o koydu, başlangıç taşını o koydu ve bugün buradayız. Kendisine bu anlamda, gıyabında da olsa teşekkür ediyorum.

Ama bu toplantı bende şu izlenimi bıraktı. Demek ki biz daha çok bir araya gelmeliyiz. Geliyoruz ama yeterli değil. Bundan sonra neler yapabileceğimiz soruldu. Ben şunu söylemek istiyorum. Bu kadar büyük çaplı, böyle organizasyonları bizim her zaman yapmamız mümkün değil. Çünkü bunlar maliyet getiren, külfet getiren ve hakikaten bayağı uzun çalışmaları gerektiren toplantılar. Bir anda “Hadi yapalım böyle bir toplantı.” deyip üç gün, beş gün içinde olmuyor. Ancak biz şunu yapabiliriz: Küçük gruplar hâlinde ya da bir iki sivil toplum kuruluşuyla ara ara gündem belirlemek suretiyle, bilgi paylaşmak adına Ankara’da, İstanbul’da zaman zaman toplantılar düzenleyebiliriz ya da düzenlemeliyiz. Bunun gerekliliğini burada görüyorum çünkü hakikaten sizlerden alacağımız ya da sizlere aktaracağımız çok şey olduğunu hissediyorum. Birlikte hareket edersek başarmamak için hiçbir sebep yok ama tabii ki zor bir yoldayız. Yani böyle pembe bir tablo da çizmek istemiyorum. Bunun zorluklarını bütün konuşmacılarımız ifade ettiler, sizler sorularınızla ifade ettiniz. Önümüzde dümdüz bir asfalt yol yok, tam tersine sivri taşlarla bezenmiş bozuk bir yol var. Bu yolu aşabilmemiz için ele ele tutuşmamız, birbirimize destek olmamız gerekiyor. Ben sizlerde bu isteği görüyorum ama bu isteğin bizde de olduğunu bilmenizi istiyorum şayet yola beraber, kol kola çıkarsak çözemeyeceğimiz sorun da yoktur diyorum.

Yalnız, şimdi herkes tabii aklına gelen sorunu söyleyip bu konuda da komisyonun yardımını istiyoruz deyince şimdi bir yandan kendimi süperwomen olarak hissettim ama öbür taraftan da bu sempozyumu yaptık ama iyi mi yaptık, kötü mü yaptık, herkes bir şey istiyor. Tabii espri olarak söylüyorum, evde oturup tenis oynayan arkadaşlarımızın da tekrar iş hayatına kazandırılması benden beklenince şimdi bayağı bir sorumluluk taşıdığımı düşündüm. Sonra okullar, kreşler, tabii baş örtüsü konusu hiçbir zaman benim espriyle bile ele almayacağım bir konu ama Sayın Başkan da çok açıklıkla ifade etti, Sayın Sucu aynı şekilde söyledi. Zaten köşeye sıkıştırılmış, fazlasıyla ısıtılmış bir konu. Bu konunun çözümlenmesi üstüne giderek olmayacak ama bu konu tabii ki çözümlenmeli, toplumun bir yarası, bir sorunu. Bunu hep birlikte aşmamız gerekecek.

Evet değerli arkadaşlar, ben tabii bu arada sunum yapan, özellikle Sayın Leyla Şen'e gözüm ilişti, teşekkür etmek istiyorum çünkü onun yaptığı sunumdan ötürü birçok kişiden de tebrik aldım. Çok mutlu oldum kendisinin yaptığı çalışmalardan. Bizim için de ışık tutucu oldu. Ancak Birleşmiş Milletler cinsiyet gelişmişlik endeksindeki o sıralamadaki yerimizi ben de hazmedemiyorum. Bunu dün de ifade ettim. Biz arkadaşlarımızı çağırdık. Hiçbir şey yapmıyor değiliz ama maalesef basın elini böyle kapattığı için görmüyor ve her seferinde diyor ki: "Niye kimse bir şey yapmıyor? Niye devlet bu yönde harekete geçmiyor?" Arkadaşlar, biz geçtik. Biz Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı yetkililerini çağırdık "Gelin bize bilgi verin, neden bu noktadayız?" dedik, ama gördük ki, hem bizden kaynaklanan noksanlıklar var hem de biraz evvel Sayın Böhürler'in ifade ettiği gibi kriterlerde bazı sorunlar var. Verilen örnek olduğu için söylüyorum, Katar örneğinde. Biz aynı statüde değerlendirilmemeliyiz. Yani Birleşmiş Milletlerin de kendisini bu yönde revize etmesi gerekiyor yani özgürce, demokratça bazı şeylerin yapılmadığı ülkelerle aynı potaya konularak, aynı değerlendirmeye tabi tutulmamız bizi hâliyle alt sıralara itiyor. Hâlbuki biz başka yerlerde olmalıyız, başka ülkelerle bir arada değerlendirilmeliyiz. Bunun yanında kendi eksikliklerimizi de tabii bahane bulmak adına değil tespit ederek ilgili kurumlarımıza bildirmeliyiz. Biz bunu yapacağız. Bu yaptığımız görüşmeler ve bize yapılan sunumun raporlaması yapılacak, uzman arkadaşlarımız çalışıyorlar. Çıkan sonuçları biz başta Başbakanlık olmak üzere ilgili yerlere duyuracağız, diyeceğiz ki bakın Türk kadını, Türkiye daha doğrusu bu endekse göre şu sırada. Şu şu sebeplerle bu sırada olduğu tespit edildi. Bu konuda gerekli bilgilendirmeyi biz size yapıyoruz, takdiri size bırakıyoruz çünkü komisyonumuzun -dün de konuşuldu- yaptırım gücü yok, müeyyide uygulama yetkisi yok. Geride ne var? Tavsiye ama tavsiyeyi yaparken de arkasında koca bir yasama organı var. İşte, bu güçten biz güç alıyoruz, öyle diyeyim ve bizim tavsiyelerimiz, bizim uyarılarımız nazarı dikkate alındığı takdirde de komisyon amacına ulaşmış oluyor. Yoksa bunu yapmazsanız şu cezaya maruz kalırsınız ya da böyle bir ceza karşısında kalırsanız şöyle olursunuz gibi bir hakka ve hukuka sahip değiliz.

Size daha ilginç bir şey söylemek istiyorum: Dün yanlış hatırlamıyorsam Sayın Gülbahar'dı, söyle dedi: "Biz bir Yargıtay kararıyla ilgili konuştuk, didindik, hiçbir şekilde basında yer almadı ancak komisyon başkanı biz bunu gündemimize alacağız deyince bu kadarcık bir söylemle bile hemen Yargıtaydan tepki geldi, cevap geldi." Evet, işte biz bir tek buna güveniyoruz. Ancak enteresandır ki bakın, biz bu konuyu gündemimize henüz almadık fakat henüz gündemimize almadığımız bir konudan ötürü emekli bir Yargıtay üyesi, o dairenin onursal başkanı olduğunu ifade eden bir kişiden bir mail aldık. Diyor ki bize: "Siz, tamam, yasamanın bir organısınız ama bir yargı kararını eleştiremezsiniz, bir yargı kararını işte neden böyle alınmıştır diye sorgulayamazsınız." Siz haddinizi bilin demek istiyor kıbarca. İşte, bir de böyle bir anlayış var karşımızda. Hâlbuki biz bu yetkimizi kanunlardan alıyoruz. Kanunla verilmiş bir yetki var bize ve o kanunda deniyor ki "Siz kurumları, yaptıkları yanlış uygulamalar konusunda uyarabilir, bilgi isteyebilirsiniz." Hâlbuki biz böyle bir işlem de henüz yapmamışız. Buna rağmen maalesef bu yapacağımız işlemi haznedemeyen kurumlar var Türkiye'de, şahıslar var Türkiye'de. Bir yandan da bunlarla mücadele etmek zorundayız ama tabii ki biz yine doğru olanı yapacağız. Bunun ne kadar faydalı olduğunu da basına yansıyan ilk uygulamamız örnek vererek anlatmak istiyorum. Millî İstihbarat Teşkilatının "Erkek eleman alınacaktır." şeklindeki bir ilanı üzerine biz ilgili kuruma bir yazı yazdık. İnanır mısınız, ilk önce müsteşar aradı beni: " Nasıl olur, ben bunu kabullenemem, çok üzüldüm" diyerek. Dedim ki vallahi vazifemizi yapıyoruz Sayın Müsteşar. Sizden sadece bu konuda bilgi istiyoruz. Arkasından üç dört sayfalık, çok da doyurucu, çok da güzel bir bilgilendirme geldi. İş amacına ulaştı. Burada basın da görevini yaptı. Aslında belki de farkında olmadan yaptı. Ne yaptı? Her gün manşet yaptı, her gün başlık yaptı ama Mata Hari'den bahsetti, ama bilmem neden bahsetti ama konuyu gündemde tuttu. Ne oldu? Diğer kamu kurum ve kuruluşları için bir uyarı mahiyetini aldı. Demek ki bu komisyonun şakası yok. Bir aksilik olduğu zaman ya da bu tür bir yanlış uygulama yaptığımızda hemen uyarıda bulunuyor, bilgi istiyor şeklinde. Böylece komisyonumuz görevini tamamlamış oldu. İşte yapabileceğimiz maalesef bundan ibaret. Şikâyetleri direkt aldığımızda yine ilgili kurumları uyarmak suretiyle yapabileceklerimiz belli. Onun için, yasadaki ifadelerle en fazla neler yapabilirizden hareket edip, ki ben orada çok şey yapılabileceğini görüyorum, yeter ki uygun zeminleri yakalayalım ama önemli olan niyettir diyorum, önemli olan destektir diyorum, sizlerin desteği bizler için önemlidir diyorum. Söylenecek çok şey var ama Başkanın da sabrını fazla zorlamak istemiyorum. Tekrar katılımlarınızdan ötürü teşekkür ediyorum, hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Sağ olun, var olun.

